

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

JURGITA KAVALIAUSKAITĖ

**DEMOKRATIJA IR VIETOS SAVIVALDA / ŠIRVINTŲ
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
doc. dr. S. Nefas

VILNIUS, 2012

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

DEMOKRATIJA IR VIETOS SAVIVALDA / ŠIRVINTŲ
SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62603S204

Vadovas

() doc. dr. S. Nefas

2012 03 12

Recenzentas

Atliko

VAkmn8-02 gr. stud.

() J. Kavaliauskaitė

2012 03 12

VILNIUS, 2012

TURINYS

IVADAS.....	7
1. DEMOKRATIJOS IR VIETOS DEMOKRATIJOS SAMPRATA.....	12
1.1. Demokratijos ir vietos demokratijos sąvokų esmė.....	12
1.2. Demokratinų principų analizė	16
2. VIETOS SAVIVALDOS SAMPRATA.....	19
2.2. Teisės aktai, reglamentuojantys vietos savivaldą ir demokratiją	27
2.3. Vietos savivaldos problemos Lietuvoje ir jų įtaka demokratijai	31
2.4. Piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje kaip demokratijos instrumentas.....	34
3. DARBO METODOLOGIJA IR EMPIRINIO TYRIMO ANALIZĖ	40
3.1. Darbo metodai	40
3.2. Empirinio tyrimo Širvintų savivaldybėje analizė	41
IŠVADOS.....	72
SIŪLYMAI	73
LITERATŪRA.....	74
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	78
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	79
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	81
PRIEDAS	83

LENTELĖS

1 lentelė. Skirtingos demokratijos sampratos.....	12
2 lentelė. Vietos savivaldos sampratos.....	19
3 lentelė. Piliečių visuomenės ir dalyvavimo sampratos.....	34

PAVEIKSLAI

1 pav. Vietos demokratijos instrumentai, lemiantys sėkmingą demokratinių principų taikymą.....	8
2 pav. Vietos savivalda ir decentralizuota valdžia.....	23
3 pav. Savivaldybių funkcijos.....	26
4 pav. Vietos informavimo kampanija skirta rinkėjų aktyvumui didinti.....	43
5 pav. Skirtingų politinių partijų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas.....	44
6 pav. Rinkiminės medžiagos pristatymas gyventojams į namus.....	44
7 pav. Gyventojų grupių, nedalyvaujančių rinkimuose, analizė.....	45
8 pav. Naudojamas atviras ir aktyvus kandidatų parinkimo procesas.....	45
9 pav. Politinių partijų noras įtraukti visuomenę į kandidatų pasirinkimo procesą.....	46
10 pav. Politinių partijų veiksmai informuojant potencialius kandidatus apie tarybos narių rolę ir taip juos motyvuojant.....	46
11 pav. Piliečių dalyvavimo būdai savivaldoje.....	48
12 pav. Savivaldos tarybos posėdžiai.....	49
13 pav. Tarybos komitetų posėdžiai.....	49
14 pav. Informavimas apie savivaldos tarybos posėdžius vietinėje spaudoje.....	50
15 pav. Informavimas apie savivaldos tarybos komitetų posėdžius vietinėje spaudoje.....	51
16 pav. Vartotojų atstovų skyrimas į valdymo struktūras atitinkamose vietose.....	52
17 pav. Populiariausi gyventojų apklausų metodai Širvintų savivaldybėje.....	53
18 pav. Politikų ir administracijos darbuotojų naudojami metodai, norint išsiaiškinti gyventojų nuomonę.....	54
19 pav. Administracijos darbuotojų naudojami metodai, siekiant sužinoti gyventojų nuomonę.....	54
20 pav. Politikų naudojami metodai, siekiant sužinoti gyventojų nuomonę.....	55
21 pav. Gyventojams galimi būdai pareikšti savo nuomonę.....	56
22 pav. Tarybos skatinimo piliečius dalyvauti vietiniame gyvenime vertinimas.....	57
23 pav. Administracijos darbuotojų skatinimo piliečius dalyvauti vietiniame gyvenime vertinimas.....	58
24 pav. Bendruomenių tarybos skatinimo piliečius dalyvauti vietiniame gyvenime vertinimas.....	58
25 pav. Savivaldybėje piliečiai žino apie priimamus sprendimus.....	59
26 pav. Piliečiai dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime.....	60
27 pav. Strategijos, kaip skatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje, vertinimas.....	61
28 pav. Strategijos, kaip teikti informaciją gyventojams, vertinimas.....	62
29 pav. Atsakingų darbuotojų administracijoje reikalingumas piliečių dalyvavimui skatinti.....	63

30 pav. Mokymai tarybos nariams apie piliečių dalyvavimą.....	63
31 pav. Susirinkimų su visuomene reikalingumas.....	64
32 pav. Informacijos teikimas apie vietos įvykius žiniasklaidai.....	64
33 pav. Internetinių paslaugų savivaldybėje gerinimas.....	65
34 pav. Gyventojų įtraukimo sistema į strateginių planų rengimo procesą.....	67
35 pav. Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą.....	67

IVADAS

Demokratijos klausimas iškila visais atvejais, kai kokiai nors žmonių grupei reikalinga priimti sprendimus. Demokratija – tai valdymo forma, kurioje visi piliečiai turi galimybę dalyvauti šalies valdyme, t. y. gali išreikšti savo nuomonę ir turėti įtakos sprendimams, kurie jiems aktualūs.¹ Apskritai demokratijos teorija aukštai iškelia vietos demokratijos sąvoką ir jos institucinį įkūnijimą – vietos savivaldą. Vietos savivalda suteikia galimybę savarankiškai tvarkytis ir priimti visą atsakomybę įstatymų numatytose ribose, esančioje teritorijoje.²

Tokia darbo tema pasirinkta neatsitiktinai, o atsižvelgus į Lietuvoje – kaip demokratinėje valstybėje susiklosčiusią situaciją. Pastaraisiais metais daug kalbama apie gilėjančias demokratijos problemas – mažėjančią rinkėjų aktyvumą, didėjančią nepasitikėjimą politinėmis institucijomis, politikos virtimą šou ir vis dažniau girdimas piliečių nepasitenkinimas esama valdžia, skundai ir pan. Būtent šios problemos ir verčia susimąstyti apie demokratijos esmę, apie jos principų efektyvumą šiuolaikinėje visuomenėje ir galimybes, atrasti elementus, nuo kurių prasideda demokratijos kūrimas.

Darbo aktualumas. Šis darbas aktualus vietos savivaldos politikams, atsakingiems už vietos valdymą, kadangi jie galės susipažinti, kokie instrumentai yra svarbūs ir reikalingi, norint sėkmingai taikyti pagrindinius demokratijos principus. Darbas taip pat reikšmingas savivaldos administracijos darbuotojams, nes jie prisideda prie demokratijos kūrimo ir sėkmingo demokratinių principų taikymo bei dalyvauja vietos valdyme ir jo kūrime. Pažymėtina, kad aktualus ir visiems kitiems piliečiams, kurie domisi savivalda, nes jie taipogi yra vietos demokratijos dalis, kuriai įtaką daro valdžios priimti sprendimai.

Darbo naujumas.³ Demokratijai ir vietos savivaldai skiriama daug dėmesio, daug knygų ir mokslinių straipsnių yra parašyta šia tema. Demokratijos ir vietos savivaldos tema rašė: R. A. Dahl (1994), D. Bytamas ir K. Boilas (1997), R. D. Putnam (2001), V. Domarkas ir D. Gineitienė (2002), A. Raipa (2004), V. Daugirdas ir J. Mačiulytė (2006), E. Petukienė ir kt. (2007), P. Ragauskas (2009), V. Rubavičius (2010), A. Astrauskas (2011). Tačiau išanalizavus literatūrą demokratijos ir vietos savivaldos tema, pastebima, kad mokslinio darbo, kuriame būtų gilintasi konkrečiai tik į Širvintų savivaldybės vietos savivaldą ir atlikta detali šios savivaldybės analizė, iki šiol nėra.

¹Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Prieiga per internetą*: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2012-02-05]

²Europos vietos savivaldos chartija. *Prieiga per internetą*: http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/EUROPOS_VIETOS_SAVIVALDOS_CHARTIJA.pdf [žiūrėta 2012-01-22]

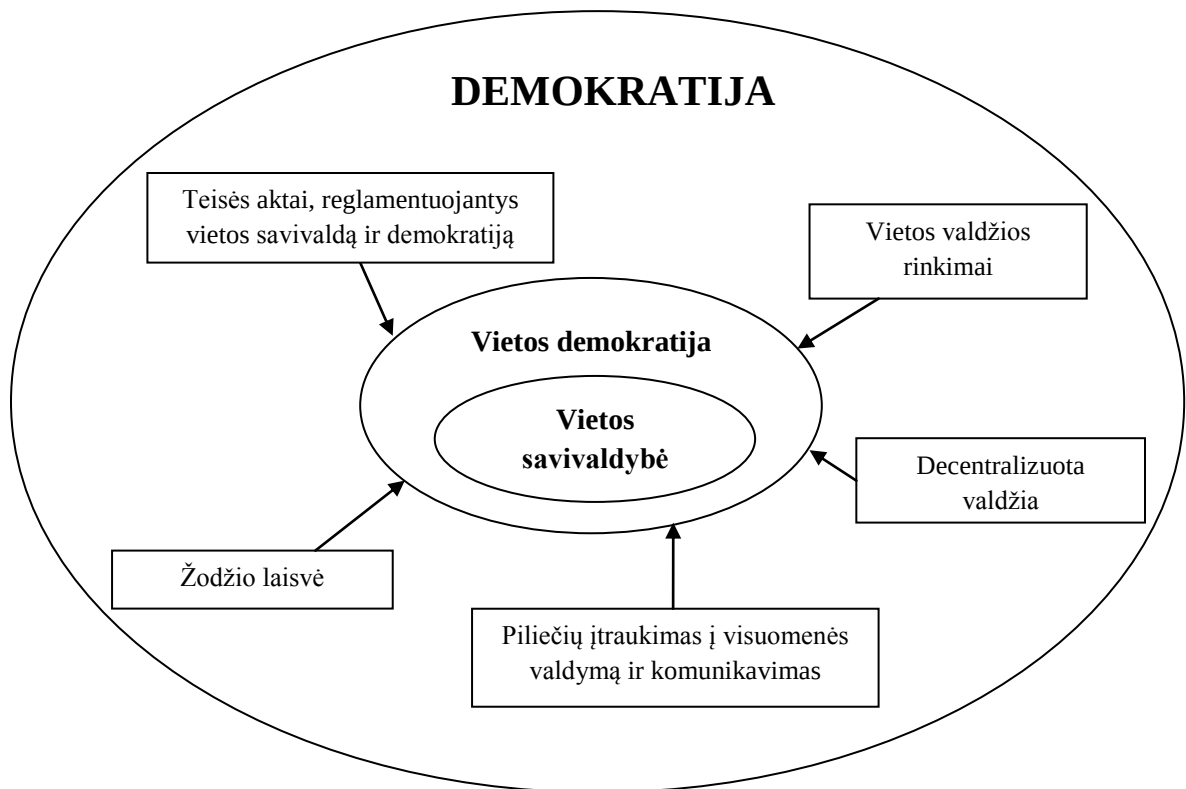
³Lituanistikos duomenų bazė. *Prieiga per internetą*: http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=litli [žiūrėta 2012-02-10]

Darbo tikslas - išanalizavus vietos savivaldos ir demokratijos sampratas, išnagrinėti, kaip piliečių įtraukimas į visuomenės valdymą, komunikavimas ir demokratinį principų taikymas padeda vietos valdžiai plėtoti demokratiją.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti demokratijos ir vietos savivaldos sampratos turinį.
2. Įsigilinti į teisės aktus, reglamentuojančius vietos savivaldą ir demokratiją.
3. Išnagrinėti piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje galimybių ribas ir priežastis bei pasyvumo galimybes.
4. Atlikus empirinį tyrimą Širvintų savivaldybėje, išanalizuoti vietos demokratijos vystymąsi.

Darbo problema. Demokratinį principų įgyvendinimas priklauso nuo sisteminio vietos demokratijos instrumentų naudojimo. Kokie vietos demokratijos instrumentai lemia ir turi įtakos demokratijos formavimui yra pateikiama 1 pav.

1 pav. Vietos demokratijos instrumentai, lemiantys sėkmingą demokratinį principų taikymą

Darbo objektas – vietos savivaldybė.

Darbo dalykas – vietos savivaldos įtaka demokratijos plėtojimui.

Darbo paradigma. Siekiant kuo geriau atskleisti temos esmę, darbe bus remiamasi naujuoju požiūriu į viešąjį sektorių, t. y. naujosios viešosios vadybos paradigma, kurią formavo: K. Hoodas, D. Osbornas ir T. Gaebleris bei A. Massey.⁴ Žinoma, didžiausias dėmesys bus kreipiamas į du naujosios viešosios vadybos elementus, kuriuos išskyrė D. Osbornas ir T. Gaebleris (1992):

1) Valdžia turi teikti ne tik paslaugas, bet ir skatinti žmones pačius spręsti savo problemas, remti gyventojų dalyvavimą svarstant ir priimant jiems aktualius sprendimus.

2) Decentralizuota valdžia: pereinama nuo hierarchijos prie dalyvavimo ir komandinio darbo.

Ši paradigma tinkama darbo problemai analizuoti, kadangi yra susijusi su noru siekti kuo geresnių rezultatų, modernizuoti viešąjį sektorių ir sėkmingai taikyti pagrindinius demokratijos principus.

Su šio darbo problema betarpiškai yra susiję autoriai, kurie nagrinėjo šiuos aspektus: vietos savivaldos ir savivaldybės sampratas (Astrauskas, 2003; Ragauskas ir Mačiulytė, 2007), vietos savivaldos problemas, kurias taip pat nagrinėjo A. Astrauskas (2006), o apibendrinus su P. Ragausko ir J. Mačiulytės (2007) bei V. Daugirdo ir J. Mačiulytės (2006) įžvalgomis paaiškėjo, kad pagrindiniai aspektai, į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį yra: atotrūkis tarp žmonių ir vietos valdžios, suvaržytos vietos savivaldos institucijų galios ir piliečių neįtraukimas į vietos reikalų tvarkymą. Taip pat svarbus decentralizuotos politikos aspektas, kurio teigiamus bruožus pabrėždami, t. y. kad decentralizuota politika padės sukurti demokratiškesnį ir veiksmingesnį visuomenės valdymą, išdėstė P. Ragauskas ir J. Mačiulytė (2007). Literatūroje demokratijos tema išsiaiškinta vietos demokratijos sąvoka ir aptartos sąlygos, kurios reikalingos, kad vietos demokratija būtų stipri (Gudelis ir kt. 2007). Šiame darbe taip pat bus remiamasi A. Raipos (2004) ir V. Domarko, D. Gineitienės (2002) įžvalgomis apie piliečių dalyvavimą demokratiname valdyme, nes piliečių dalyvavimas yra reikalingas tiek vietos savivaldoje, tiek valdžios atžvilgiu. Pabrėžtina ir tai, kad piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese yra vienas iš pagrindinių demokratinų principų. Pilietiškumo temai priskiriama ir R. D. Putnam (2001) socialinio kapitalo teorija. Savo knygoje šis autorius lygino Italijos neturtingą pietinę šalies dalį su klestinčia šiaurine dalimi ir pateikė kaip įrodymą, kad pilietiškesniuose regionuose demokratija yra veiksmingesnė nei mažiau pilietiškuose regionuose. Darbe bus akcentuojamas ir A. de Tocqueville (1996) požiūris pilietiškumo tema. Pasak A. de Tocqueville (1996), pilietiškumas yra vienas iš svarbiausių tikros demokratijos bruožų, todėl negalima ignoruoti asmens teisių ir nepaisyti kiekvieno piliečio norų kad ir kokie menki jie atrodytų. Taigi tiek R. D. Putnam (2001), tiek A. de Tocqueville (1996) sutelkė dėmesį į

⁴Hood C. A PublicManagementforAllSeasons? PublicAdministration 1991, vol.69, Nr. 1, p. 4 – 5; Gaebler T., Osborne D. ReinventingGovernment, Reading, M: Addison – Wesleypublishingcompany, Inc., 1992; Massey A. ManagingthePublicSector. Aldershot: EdwardElgar, 1993, p. 7 – 8.

pilietinės visuomenės ir į pilietinės kultūros reikšmę demokratijai. Darbe taip pat bus nagrinėjami ir pagrindiniai demokratijos privalumai, t. y. pagrindžiama, kodėl mes turime branginti demokratiją bei pagrindiniai veikiančios demokratijos komponentai, nes svarbu išsiaiškinti, kokiais pamatiniais principais remiasi visuma, t. y. demokratija (Bytamas ir Boilas, 1997).

Metodai. Darbe naudojama literatūros ir dokumentų analizė, kuri atliekama analizuojant pagrindinių demokratijos ir vietos savivaldos tyrinėtojų mintis. Atliekant analizę bus remiamasi R. Tidikiu,⁵ kuris analizės sąvoką apibūdina kaip mokslinio tyrimo metodą, „praktiškai ar mintyse suskaidant daiktą, reiškini, visumą į sudėtinės dalis, savybes, kurios nors dalies, kuri vėliau nagrinėjama atskirai, išskirimas iš visumos.“ Empiriniam tyrimui atlikti bus naudojama anketinė apklausa. Šis metodas, todėl kad jis leidžia išsiaiškinti ir įvertinti nagrinėjamos problemos mastą, aktualumą ir sužinoti respondentų požiūrius, nuomones bei pozicijas tokiu būdu atskleidžiant vietos demokratijos instrumentų egzistavimą savivaldybėje.

Tyrimo instrumentas. Anketinė Širvintų miesto bei rajono dirbančių gyventojų apklausa, kurią sudaro uždaro ir atviro tipo klausimai (žr. priedą). Tyrimas buvo atliekamas Širvintų savivaldybėje apklausiant keturis politikus, septynis savivaldybės administracijos darbuotojus ir aštuonis aktyvius piliečius. Apklausiami būtent šie žmonės, kadangi svarbu sužinoti skirtingų savivaldybės darbuotojų požiūrius į vietos demokratiją. Savivaldos politikų nuomonė svarbi, nes nuo jų, kaip subjektų, priklauso vietos demokratijos formavimas Širvintų savivaldybėje. Administracijos darbuotojų nuomonė svarbi, nes jie kaip tik ir dalyvauja įgyvendindami priimtus sprendimus, o aktyvių piliečių požiūris į demokratijos formavimą taip pat svarbus dėl to, kad jiems priimtais sprendimais yra daroma įtaka. Tyrimo metu buvo naudojamos respublikinės anketos, kurios buvo paruoštos atliekant tyrimą „Vietos demokratija – 2003“.

Duomenys apdoroti naudojantis „Microsoft Excel“ programa.

Sąvokos. Mokslininkai skirtingai interpretuoja šio darbo pagrindines sąvokas, kurios yra: demokratija, vietos savivalda, savivaldybė ir vietos demokratija. Darbo autorė šiame darbe laikosi tokios sąvokų interpretacijos:

Demokratija – valdymo forma, kurioje piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, taip pat teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą.⁶

⁵Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003, p. 375

⁶Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Prieiga per internetą*: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2012-02-05]

Vietos savivaldos sąvoka reiškia vietinės valdžios teisę ir gebėjimą įstatymų nustatytoje ribose tvarkyti ir valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį ir už tai prisiimti pilną atsakomybę bei vadovautis vietos gyventojų interesais.⁷

Savivaldybė - tai administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos numatytą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą.⁸

Vietos demokratija – tai demokratija, kuri yra realizuojama tam tikroje apibrėžtoje teritorijoje.⁹

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro dvi dalys.

Pirmoje darbo dalyje analizuojamas demokratijos ir vietos savivaldos teorinis aspektas: demokratijos ir vietos savivaldos sampratos, demokratiniai principai, teisės aktai, reglamentuojantys vietos savivaldą ir demokratiją, piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje kaip demokratijos instrumentas ir vietos savivaldos problemos Lietuvoje bei jų įtaka demokratijai.

Antroje darbo dalyje pateikiamas tyrimo instrumentarijus, t. y. pristatomi tyrime naudojami metodai ir tiriama vietos demokratija Širvintų rajono savivaldybėje bei, atlikus tyrimą, pateikiama gautų duomenų analizė ir išvados.

⁷Europos vietos savivaldos chartija. *Prieiga per internetą*: http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/EUROPOS_VIETOS_SAVIVALDOS_CHARTIJA.pdf [žiūrėta 2012-01-22]

⁸Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. *Prieiga per internetą*: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240620 [žiūrėta 2012-01-22]

⁹Gudelis D. Ar reikalinga vietos demokratija. 2008-08-28. *Prieiga per internetą*: <http://dgudel.home.mruni.eu/?p=74> [žiūrėta 2012-01-22]

1. DEMOKRATIJOS IR VIETOS DEMOKRATIJOS SAMPRATA

Analizuojant demokratiją ir vietos savivaldą Širvintų rajono savivaldybėje, pirmiausia tikslinga apibrėžti demokratijos, vietos savivaldos sampratas, taip pat išnagrinėti ir kitų elementų, t. y. vietos demokratijos ir savivaldybės sąvokas, susipažinti su teisės aktais, reglamentuojančiais tiek demokratiją, tiek vietos savivaldą, išanalizuoti esamas problemas ir jų įtaką demokratijai. Taip pat išnagrinėti vieną iš svarbiausių demokratijos instrumentų – piliečių dalyvavimą ir įrodyti jo svarbą demokratijai.

1.1. Demokratijos ir vietos demokratijos sąvokų esmė

Šiuolaikinėje visuomenėje labai svarbu, kad piliečiai aktyviai dalyvautų visuomeniniame, politiniame valstybės gyvenime, todėl pamatinis demokratijos principas ir yra piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus, kuri įgyvendinama per demokratiškai suformuotas vietos valdžios institucijas. Sunku įsivaizduoti demokratinę valstybę be piliečių įtraukimo į jos valdymą ir sprendimų priėmimą. Tačiau D. Bytamas ir K. Boilas¹⁰ pastebi labai įdomų dalyką, kad vis dėlto klaidinga yra manyti, kad demokratija ir daugumos valdymas yra vienas ir tas pats. Remiantis jų nuomone, galima teigti, kad jeigu terminas demokratija būtų suprantamas tiesiogiai kaip liaudies valdžia, tai demokratija reikštų liaudies valdymą, o ne vienos jos dalies viešpatavimą kitos atžvilgiu. Svarbiausias demokratiškos visuomenės požymis – tai, kad visi piliečiai turi visiškai lygias teises spręsti, o daugumos sprendimas yra tik procedūrinė priemonė, kurios imamasi po to, kai visos kitos priemonės jau panaudotos.

Skirtingi autoriai, skirtingai supranta ir apibūdina demokratijos sampratą. Literatūros šaltiniuose pateikiamos demokratijos sampratos nurodytos 1 lentelėje.

1 lentelė. Skirtingos demokratijos sampratos

	Demokratijos samprata	Bendri bruožai
J. A. Schumpeteris ¹¹	XVIII amžiaus demokratijos filosofiją galima išreikšti apibrėžimu: demokratija – tai toks institucinis politinių sprendimų priėmimo metodas, kuris tarnauja bendram labui leisdamas pačiai tautai spręsti problemas per rinktus asmenis; šių susirinkimas įgyvendina jos valią.	

1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

¹⁰Bytamas D., Boilas K. Demokratija : klausimai ir atsakymai. – Klaipėda: Savivaldos problemų tyrimo centras, 1997, p. 28.

¹¹Schumpeter J. A. Kapitalizmas, socializmas ir demokratija. – Vilnius: Mintis, 1998, p. 276.

	Demokratijos samprata	Bendri bruožai
R. A. Dahlis ¹²	Demokratija aiškinama kaip mechanizmas, kuris reguliuoja konfliktus tarp grupių ir įstatymu apibrėžtu būdu užtikrina dalyvavimą sprendimų priėmime.	Akcentuojama piliečių teisė rinkti savo atstovus arba būti išrinktiems patiems bei piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese
A. de Tocqueville ¹³	Akcentuoja pilietinio dalyvavimo svarbą. Pasak jo, pilietinis dalyvavimas ir būrimasis į organizacijas tai vienas iš svarbiausių ir pagrindinių tikros demokratijos bruožų.	
D. Bytamas ir K. Boilas ¹⁴	Demokratinėmis valstybėmis yra vadinamos visos valstybės, kuriose varžymosi per rinkimus dėka, visi suaugę piliečiai turi lygias teises rinkti ir būti išrinkti ir kur įstatymai garantuoja politines ir pilietines teises. Tačiau nei viena iš tokių valstybių praktiškai iki galo neįgyvendina visuomenės kontrolės ir politinės lygybės principų. Šia prasme demokratizacijos procesas begalinis ir demokratai, koks režimas ar pilietinė sistema bebūtų, visada siekia išlaikyti demokratinius principus ir juos plėsti.	
Lietuvos Respublikos Konstitucija ¹⁵	Demokratija apibūdinama kaip valdymo forma, kurioje piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus, taip pat teisę lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą.	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Darbo autorės nuomone, demokratija – tai valdymo forma, kai visa valdžia kyla iš valstybės piliečių valios ir ji yra neįmanoma be piliečių dalyvavimo rinkimuose bei sprendimų priėmimo procese. Kadangi

¹²Dahl R. A. Demokratija ir jos kritikai. – Vilnius : Amžius, 1994.

¹³Tocqueville A. Apie demokratiją Amerikoje. I leidimas Prancūzijoje 1835 m. Vertimas į lietuvių kalbą. – Vilnius: Amžius, 1996.

¹⁴Bytamas D., Boilas K. Demokratija : klausimai ir atsakymai. – Klaipėda: Savivaldos problemų tyrimo centras, 1997, p. 12.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Prieiga per internetą*: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2012-02-05]

visose demokratijos sampratose yra minimas piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese, todėl empiriniame tyrime tai ir bus tyrinėjama. Kad piliečių įsitraukimas demokratijoje yra labai svarbu, tai patvirtina ir Osbornas su Gaeblieriu¹⁶ išskirdami vieną iš naujosios viešosios vadybos elementų, t. y. valdžios skatinimą žmones pačius spręsti savo problemas, remti gyventojų dalyvavimą svarstant ir priimant jiems aktualius sprendimus. Valdžios ir piliečių bendravimas suteikia galimybę piliečiams lengviau kontroliuoti valdžios institucijas, taisyti ir vertinti jų priimamus sprendimus.

Demokratinėje valstybėje piliečiui suteikiama galimybė jaustis svarbiu, priimant vienokį ar kitokį savo šaliai svarbų sprendimą, tačiau, gaila, bet ne kiekvienas tai įvertina ir tuo pasinaudoja. Taigi galima teigti, kad pilietis, kuris aktyviai nesidomi savo šalies politika ir neatlieka politinių pareigų, negali skųstis blogu gyvenimu, nes būtent pats pilietis savo pasyvumu jį tokį ir susikuria. Svarbu yra domėtis, kas ir kodėl vyksta valstybėje, kokie įstatymai yra kuriami, nes tik tada galima įžvelgti, kokių pasekmių tas įstatymas turės, kaip tai paveiks piliečių gyvenimą ir tik tuomet atsiras suvokimas, kokiam įstatymui reikia priešintis. Suvokus šiuos dalykus – atsiras ir tarpusavio vienybė. Kol žmonės nežino, kas dedasi jų valstybėje, negali būti vieningi, nes kiekvienas iš jų sprendžia tik pagal savo asmeninius interesus. Darytina išvada, kol visuomenė nežinos, kaip vienas ar kitas įstatymas ją paliečia, ji nebus vieninga.

Demokratinėmis sąlygomis visuomenės informavimo priemonės taip pat atlieka svarbų vaidmenį, nes jose yra analizuojama politikų veikla, apie ją pranešama piliečiams, kartu kuriama visuomenės nuomonė ir svarbiausia daroma įtaka visai valstybei. Valdžioje esantys asmenys iš tiesų jaučiasi atskaitingi prieš piliečius tuomet, kai piliečiai yra gerai informuojami apie vykdomą veiklą ir žino, kad gali bet kada pasinaudoti informacinėmis priemonėmis, kad patikrintų valdžios pranešimus.¹⁷ Todėl atliekant empirinio tyrimo analizę ir bus tiriama, kokia visuomenės informavimo priemonė yra naudojama Širvintų savivaldybėje, norint gyventojus informuoti apie vykstančių tarybos, komitetų ir bendruomenių tarybos posėdžių darbotvarkes.

Apskritai demokratija yra valdymo forma, kuri iš piliečių nereikalauja skirti jai daugiau dėmesio, negu pats žmogus nori. Iš kiekvieno piliečio yra tikimasi, kad vykstant rinkimams, jis ateis ir išreikš savo nuomonę, balsuodamas už kažkuriuos iš jam siūlomų kandidatų, tikimasi, kad pilietis neliks abejingas ir prisidės prie valdžios formavimo. Žinoma, valstybės piliečiams, kurie yra aktyvesni, sudaromos sąlygos ir suteikiama galimybė dalyvauti susitikimuose, diskusijose su valdžioje esančiais politikais.¹⁸

¹⁶Gaebler T., Osborne D. Reinventing Government, Reading, M: Addison – Wesley publishing company, Inc., 1992. – URL: <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=97586952> [žiūrėta 2012-02-05]

¹⁷Bytamas D., Boilas K. Demokratija: klausimai ir atsakymai. – Klaipėda: Savivaldos problemų tyrimo centras, 1997, p. 19-20

¹⁸Raipa A. ir kt. Viešojo administravimo efektyvumas: monografija. – Kaunas: Technologija, 2004, p. 333 – 350.

Analizuojant demokratijos sampratą, svarbu apibrėžti ir vietos demokratijos sąvoką. Vietos demokratija neatsiejama nuo brandžios pilietinės visuomenės, t. y. nuo savo pareigų dalyvauti vietos valdyme suvokiančių politiškai aktyvių piliečių. Vietos demokratija yra stipri, kai užtikrinamos šios sąlygos:¹⁹

- 1) gyventojai aktyviai dalyvauja, rinkdami vietos valdžią;
- 2) gyventojai prižiūri, kaip savivaldybės tarybos nariai vykdo rinkėjams duotus pažadus, šitaip užtikrindami savivaldybės tarybos narių atskaitomybę;
- 3) gyventojai aktyviai dalyvauja reikšmingų tarybos sprendimų svarstyme, pateikdami konstruktyvius pasiūlymus;
- 4) vietos valdžios institucijos, priimdamos sprendimus, atsižvelgia į gyventojų nuomonę;
- 5) gyventojai turi galimybę tiesiogiai dalyvauti, priimant sprendimus vietos referendumuose.

Dažnai vietos demokratijos sąvoka paaiškinama, pasitelkus Sherry Arnstein sudarytą piliečių dalyvavimo formų tipologiją, žinomą „Piliečių dalyvavimo laiptai“ vardu, kurioje Arnstein aprašydama piliečių įtraukimą Jungtinėse Amerikos valstijose, apibūdino aštuonių pakopų dalyvavimo laiptus.²⁰ „Piliečių dalyvavimo laiptai“ yra suskirstyti į tris kategorijas:²¹

- 1) terapija, manipuliavimas – šie du laipteliai apibūdina nedalyvavimo lygį, kurio tikslas yra ne tik suteikti žmonėms galimybę dalyvauti planuojant, bet priimantiems sprendimus, jais manipuluoti;
- 2) informavimas, konsultavimas, nuteikimas savo naudai – šiuo lygmeniu piliečiai gali būti išgirsti ar išklausyti, tačiau pagal šias sąlygas jiems trūksta galios turėti įtakos priimamiems sprendimams;
- 3) partnerystės, delegavimo, piliečių kontrolės – šiuo lygmeniu pilietis gali kontroliuoti visus klausimus ir priimti sprendimus.

Paprasčiau pasakius, vietos demokratiją galima apibūdinti „kaip demokratiją, realizuojamą geografiškai apribotoje teritorijoje (pagal šį apibrėžimą, vietos demokratija gali būti realizuojama vietos valdžios institucijose, politinėse partijose, nevyriausybiniuose organizacijose, verslo organizacijose, verslo bendruomenėse ir tinkluose ir pan.)“.²²

Apibendrinant visų šiame poskyryje analizuotų mokslinių straipsnių autorių nuomones apie demokratijos, vietos demokratijos esmę, darbo autorė mano, kad demokratiją galima apibūdinti kaip valdymo formą, kai visa valdžia kyla iš valstybės piliečių valios ir ji yra neįmanoma be piliečių

¹⁹ Gudelis D., Guogis A., Stasiukynas A. Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse// Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius Mykolo Romerio universitetas, 2007, Nr.22, p. 48 – 49.

²⁰ Petukienė E., Tijūnaitienė. Visuomenės dalyvavimas šiuolaikiniame viešajame valdyme. Naujoji viešoji vadyba: knyga. – Kaunas: Technologija, 2007, p. 239.

²¹ Arnstein Sherry R. „A Ladder of Citizen Participation“ JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969, p. 216-224.

²² Gudelis D. Ar reikalinga vietos demokratija. 2008-08-28. *Prieiga per internetą*: <http://dgudel.home.mruni.eu/?p=74>[žiūrėta 2012-01-22]

dalyvavimo rinkimuose bei sprendimų priėmimo procese, nes tai yra esminiai bruožai, kurie demokratiją išskiria iš kitų valdymo formų. Vietos demokratija, tai demokratijos forma, kuri egzistuoja jau konkrečiai apibrėžtoje teritorijoje, tačiau taip pat priklauso nuo piliečių įsitraukimo į vietos valdymą, nes be gyventojų įtraukimo ji yra neįmanoma, todėl šiame darbe toliau minint demokratiją, ir bus laikomasi tokio požiūrio į demokratiją ir vietos demokratiją.

Siekiant, kuo geriau atskleisti darbo problemą, analizė būtent ir yra pradedama nuo demokratijos, vietos demokratijos, vėliau vietos savivaldos ir savivaldybės apibrėžimų, nes tai yra visuma (demokratija) ir mažesnės jos pagrindinės dalys (vietos demokratija ir savivaldybė), kurioms, žinoma, turi įtakos, jas veikia bei formuoja ir kiti papildomi elementai, kurių analizė bus atlikta kituose šio darbo skyriuose (žr. 1 pav.). Taikomas toks analizės principas, nes tik suskaidant visumą į mažesnes dalis, galima jas geriau suprasti, todėl kitas analizės žingsnis yra demokratijos principų išsiaiškinimas.

1.2. Demokratinų principų analizė

Siekiant išskirti demokratijos, kaip valdymo formos, privalumus, darbo autorė, remdamasi D. Bytamo ir K. Boilo²³ teorija, apibūdina pagrindinius demokratijos principus:

1) Laisvi ir teisingi rinkimai. Rinkimai yra svarbiausia institucija, kurios dėka valstybiniai tarnautojai tampa atskaitingi gyventojams. Rinkimai taip pat garantuoja politinę lygybę ir pilietinę teisę pretenduoti į valstybinius postus. Ko gero, daugeliui iškyla klausimas, kaip padaryti, kad būtų atsižvelgiama ne tik į valdančiųjų žmonių, bet ir į vietos gyventojų interesus. Tačiau atsakymas į šį klausimą yra paprastas – kol egzistuoja rinkimai į vietos valdžią, esantys valdžioje arba norintys ten būti, privalo atsižvelgti ir į paprastų žmonių interesus, nes kitaip piliečiai už juos nebalsuos.

Svarbu paminėti, kad demokratijos sąvokos supratimas gali būti traktuojamas ir taip: demokratija yra demo – galia (valdžia). Šiuolaikinėje visuomenėje atsiranda požiūris, kad demo prasmė nyksta, nes piliečiai negali juo būti, tačiau šis požiūris, pasak E. R. Stanciko, yra klaidingas, todėl kad egzistuojant pamatiniam demokratijos principui – rinkimams, piliečiai kaip tik ir išreiškia savo galią arba valdžią. Juk jeigu piliečiai nerinks atstovaujamosios valdžios, tai jos ir nebus. Todėl piliečiai ir yra demo.²⁴

2) Atvira ir atskaitinga vyriausybė, pilietinės ir politinės teisės bei demokratinė arba pilietinė visuomenė. Demokratijos sąlygomis vyriausybės atskaitingumas suprantamas dvejopai. Pirma, jis yra juridinio atskaitingumos dalis – teismai prižiūri valstybės tarnautojų veiklą, antra – vyriausybė turi būti

²³Bytamas D., Boilas K. Demokratija: klausimai ir atsakymai. – Klaipėda: Savivaldos problemų tyrimo centras, 1997, p. 37-40.

²⁴Stancikas E. R. Lietuvos demokratijos grimasos2011-04-19. *Prieiga per internetą*:<http://www.slaptai.lt/gyvenimo-skandalai/4239-lietuvas-demokratijos-grimasos.html>[žiūrėta 2012-01-22]

politiškai atskaitinga parlamentui ir visuomenei. Būdama atskaitinga, demokratinė vyriausybė privaloatsižvelgti į formalius reikalavimus ir konsultuotis su įvairiomis visuomeninėmis institucijomis bei demonstruoti savo atvirumą visuomenės nuomonei.

3) Pilietinės ir politinės teisės susideda iš žodžio laisvės bei laisvės kurti visuomenines struktūras, judėjimus ir t.t. Jos yra būtina sąlyga, kad piliečiai galėtų imtis politinių priemonių – kurti organizacijas ir daryti įtaką vyriausybei. Be to, kad šios teisės garantuojamos kiekvienam, jos yra svarbios, nes taip pat numato kolektyvinius veiksmus bendriems tikslams siekti, politinių kompanijų organizavimą ir pan.

4) Demokratinė arba pilietinė visuomenė grindžiama idėja kurti įvairias nuo valstybės nepriklausomas visuomenines organizacijas. Jų kūrimas yra vienintelis būdas apriboti valstybės valdžią, reikšti nuomonę „iš apačios į viršų“ o ne atvirkščiai. Be to, tai yra vienintelis būdas išvengti autoritarinio valdymo.

J. A. Schumpeteris taip pat išskiria šiuos pagrindinius demokratijos principus (sąlygas), kurie lemia demokratijos sėkmę:²⁵

1) Pirmoji sąlyga – egzistuoja pakankamas kvalifikuotų politikų skaičius. Politikos vykdytojais, t. y. žmonės, kurie sudaro partijų vadovybę, renkami parlamento nariais arba skiriami ministrais, turi būti ne tik pakankamai kvalifikuoti, bet ir politinį pašaukimą, kuris renkantis kandidatus taip pat atlieka svarbų vaidmenį;

2) Antroji demokratijos sėkmės sąlyga – elito ir partijų konkurencija apima santykinai nedidelį politinių klausimų ratą, apribotą sutarimu dėl bendros nacionalinės politikos krypties. Kad politiniai sprendimai būtų tikrai efektyvūs, jų sritis neturi būti pernelyg plati. Žinoma srities plotą lemia ne tik pobūdis ir klausimų skaičius, bet ir žmonių, kurie sudaro vyriausybės sugebėjimai. Politinė sistema turi įveikti tik tokius rėmus, kuriuos gerai išmano ir apie kuriuos turi tvirtą nuomonę;

3) Trečioji sąlyga – gerai parengta ir nepriklausoma biurokratija yra pasiruošusi padėti politikams formuluojant ir įgyvendinant politinius sprendimus;

4) Ketvirtoji sąlyga – veikia „demokratinė savikontrolė“, t.y. pasiektas visuotinis sutarimas dėl piliečių ir politikų vaidmenų pasidalijimo;

5) Penktoji sąlyga – kultūros, toleruojančios nuomonių skirtumus, būtinybė.

Dar vienas demokratijos sampratą analizavęs autorius – R. A. Dahlis²⁶ išskiria šiuos demokratijos pranašumus: „demokratija įtvirtina laisvę tokiu mastu, kuris nepasiekiamas jokiai kitai alternatyvai. Antra, demokratinis procesas skatina žmogaus brendimą, ugdydamas sugebėjimą apsispręsti, moralinę

²⁵Schumpeter J. A. Kapitalizmas, socializmas ir demokratija. – Vilnius: Mintis, 1998, p. 320-327.

²⁶Dahl R. A. Demokratija ir jos kritikai. – Vilnius : Amžius, 1994, p. 413 –415.

autonomiją ir atskaitomybę už savo pasirinkimus. Trečia, tai tikriausias būdas apsaugoti ir įtvirtinti tuos interesus ir gėrybes, kurias žmonės dalijasi su kitais.“

Darbo autorės nuomone, svarbu įvertinti, kad demokratija, kaip valdymo forma, garantuoja visų piliečių lygiateisiškumą, demokratiška vyriausybė labiau nei bet kuri kita atsižvelgia į piliečių poreikius, demokratija garantuoja pagrindines laisves, ji leidžia nuolat atnaujinti visuomenės gyvenimą (per taikius pasikeitimus politiniame gyvenime, kas nedemokratinėse valstybėse sunkiai įsivaizduojama). Žinoma, demokratija negali išspręsti valstybės problemų, tačiau gali bent jau palengvinti jų sprendimo būdą.

2. VIETOS SAVIVALDOS SAMPRATA

Kadangi sakoma, kad „demokratija yra liaudies valdžia. Demokratijos sąlygomis visa liaudis įtraukiama į savivaldos ciklą“²⁷, o „vietos savivalda, kaip demokratinės valstybės santvarkos pagrindas“²⁸, taip pat yra svarbi demokratijos sudėtinė dalis, nes demokratija būtent ir prasideda nuo mažiausių elementų kūrimo, kitame poskyryje ir nagrinėsime vietos savivaldos ir savivaldybės sampratas.

2.1. Vietos savivaldos ir savivaldybės sąvokų esmė bei funkcijos

Apskritai demokratijos teorija aukštai iškelia vietos demokratijos sąvoką ir jos institucinį įkūnijimą – vietos savivaldą. Tradiciškai, vietos savivaldos reikalingumas grindžiamas pliuralizmo argumentais – kad vietos savivaldos institucijos išsklaido jėgą visuomenėje, t.y. užkerta kelią valdžios koncentracijai; taip pat argumentu, kad vietos savivaldos demokratija garantuoja nevienalytiškumą centralizavimo politikos akivaizdoje. Bet svarbiausias argumentas – vietos savivalda gali greičiau reaguoti į piliečių lūkesčius.²⁹

Vietos savivaldos terminui įvairiuose Lietuvos ir užsienio šaltiniuose apibūdinti vartojami gan panašūs, bet nevienodi terminai. Laikui bėgant šis apibrėžimas yra keičiamas ir papildomas. Kaip vietos savivalda apibūdinama skirtinguose šaltiniuose yra pateikiama 2 lentelėje.

2 lentelė. Vietos savivaldos sampratos

	Sampratos	Apibendrinimas
Europos vietos savivaldos chartija ³⁰	Vietos savivalda reiškia, kad vietinės valdžios organai įstatymų nustatytoje ribose turi teisę ir gebėjimą tvarkyti ir valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį, už tai prisiimdami pilną atsakomybę ir vadovaudamiesi vietos gyventojų interesais. Pagrindinius vietinės valdžios organų įgaliojimus ir pareigas nustato konstitucija arba statutas. Tačiau ši nuostata numato, kad pagal įstatymą vietinės valdžios organams gali būti suteiktos specialios paskirties įgaliojimai ir pareigos.	Suteikiama teisė tvarkyti ir valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį, už tai prisiimant pilną atsakomybę ir žinoma, nepamiršti gyventojų interesų.

2 lentelės tęsinys kitame puslapyje

²⁷Paulauskas S. Demokratinė savivalda (kaip tobulinti Lietuvos valstybės valdymą). – Klaipėda, 2000,p.12.

²⁸Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versusaureus, 2007, p. 93.

²⁹Palubinskas A. Savivalda – po centrinės valdžios galios padu. 2006-12-11. *Prieiga per internetą*:<http://www.lrytas.lt/?id=11658384971163597746&view=4>[žiūrėta 2012-01-22]

³⁰Europos vietos savivaldos chartija. *Prieiga per internetą*:

http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/EUROPOS_VIETOS_SAVIVALDOS_CHARTIJA.pdf[žiūrėta 2012-01-22]

	Sampratos		Apibendrinimas
Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas ³¹	Įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų bendruomenės, kuri turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumas pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją.		
Astrauskas ³²	Savivaldybei suteikta teisė savarankiškai tvarkyti dalį įstatymų priskirtų jai bendrųjų visuomenės reikalų.		Pirmuoju požiūriu savivalda suprantama, kaip subjekto teisė savarankiškai veikti, o antruoju – tai tam tikram subjektui suteiktos teisės savarankiškai veikti įgyvendinimas.
	Savivaldybei suteiktos teisės savarankiškai tvarkyti dalį įstatymų priskirtų visuomenės bendrųjų reikalų realizavimas.		
Lazdynas ³³	Autoritarinis požiūris. Autoritarinio požiūrio filosofija žmogų, kaip valstybės gyventoją, mato iš „viršaus“. Žmogui yra tarsi suteikiama galimybė pirmiausia tapti piliečiu, t. y. teisė naudotis visomis piliečio teisėmis, o jis vėliau už tai visą savo gyvenimą turi būti dėkingas monarchui. Valdžia nuolat stebi savivaldybių priimamus sprendimus ir gali bet kada atšaukti, neatsižvelgiant nei į vietos gyventojų, nei bendruomenių interesus.		Lietuvos savivalda turėtų orientuotis į demokratinę – europietišką požiūrį į savivaldą, kad kolektyviniai interesai būtų svarbesni už asmeninius ir kad visi piliečiai būtų įtraukti į valstybės valdymą.
	Demokratinis	Amerikietiškas. Valdžia yra renkama tam, kad užtikrintų piliečiui demokratinis principus ir kad garantuotų jam priklausančias piliečio, kaip individo teises į privatumą.	

2 lentelės tęsinys kitame puslapyje

³¹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240620 [žiūrėta 2012-01-22]

³² Astrauskas A. Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. Pirma dalis. Mokomasis leidinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003, p. 12 –13.

³³ Lazdynas R. Savivalda. Filosofija, teorija, praktika. – Šiauliai, 2005. p. 35 – 44.

	Sampratos		Apibendrinimas
		Europietiškas. Europietiškoji kryptis suteikia didesnę bendruomeniškumo vaidmenį. Pilietis, kuris dalyvauja savivaldoje privalo išsiugdyti tam tikras bendruomenines charakterio savybes. Savivaldos demokratinė savivaldybė gali turėti tiek, kiek jos nori ir kiek pajėgia turėti jos bendruomenė, o ne kiek nori suteikti valstybė.	
Mačiulytė ir Ragauskas ³⁴	Vietos savivalda suteikia žmonėms bendruomeniškumo jausmą ir leidžia realiau dalyvauti vietos gyvenime. Ji taip pat prisideda ir prie politinio stabilumo. Tarkime, jeigu šalies vyriausybė yra sudaryta iš vienos politinės jėgos, vietos valdžia gali atstovauti kitoms politinėms partijoms ir atlikti opozicijos vaidmenį. Šalyse, kuriose dažnai keičiasi nacionalinė vyriausybė, vietos valdžia dirbanti visą mandato laiką, padeda užtikrinti politikos tęstinumą.		Bendruomeniškumo jausmo suteikimas ir politinis stabilumas

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Visi šie ir kiti vietos savivaldos apibūdinimai akivaizdžiai liudija, koks sudėtingas, įvairialypis ir įdomus socialinis reiškinys yra vietos savivalda. Autorė šiame darbe vadovaujasi šia vietos savivaldą apibrėžiančia samprata – vietinės valdžios teisė ir gebėjimas įstatymų nustatytose ribose tvarkyti ir valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį už tai prisiimant pilną atsakomybę ir neužmirštant vietos gyventojų interesų, t. y. visų aukščiau pateiktų sąvokų bendras apibūdinimas. Astrauskas³⁵ taip pat priduria, kad vietos savivalda nėra stabilus socialinis fenomenas, nes laikui bėgant ir reaguojant į valstybės viešojo valdymo sistemos ir jos teisinės aplinkos pokyčius, ji prisitaiko prie jų. Palyginus visus vietos savivaldos apibūdinimus taip pat matyti, kad skirtingose sampratoje yra pabrėžiamas gyventojų dalyvavimas bei pačios vietos savivaldos reikšmė gyventojams, todėl empiriniame tyrime tai ir tyrinėsime.

³⁴ Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versusaureus, 2007, p. 19.

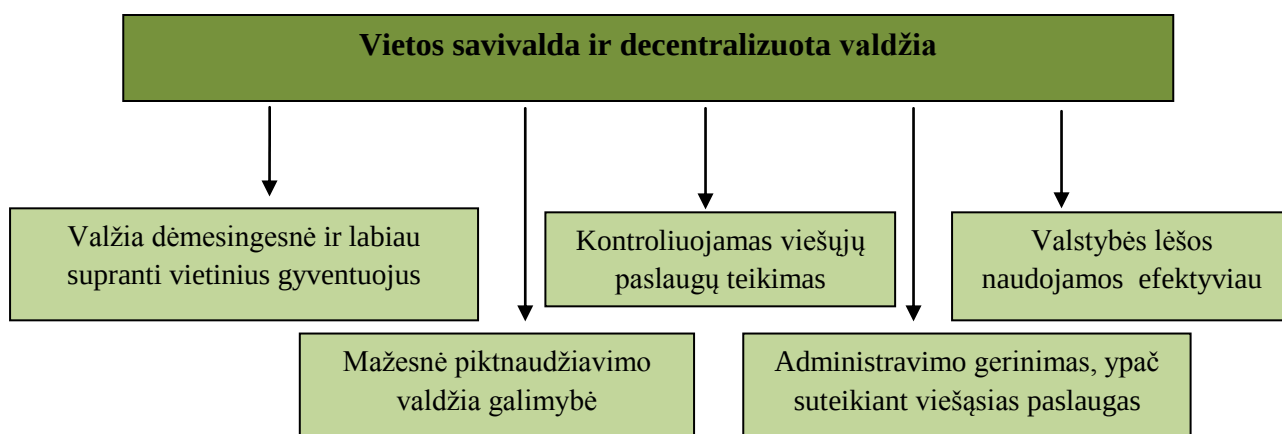
³⁵ Astrauskas A. Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais// Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, Nr.2, p. 283 – 298.

Svarbu paminėti, kad vietos savivalda yra neatsiejama nuo decentralizacijos politikos. Pasak Ragauskos su Mačiulyte,³⁶ valdžia yra per daug nutolusi nuo vietos gyventojų, kad galėtų spręsti jų problemas ir ji negali žinoti, kokie šiandien yra vietos gyventojų poreikiai, interesai ir tik perdavus valdžią į vietinės valdžios rankas, įtraukiant kuo daugiau gyventojų ir bendruomenių į jos veiklą, galima kalbėti apie veiksmingą savivaldos institucijų veiklą. Vykdam decentralizacijos politiką, teisė priimti sprendimus yra perduodama iš centrinės valdžios vietos savivaldos institucijoms. Toks sprendimas priimtas, siekiant užtikrinti, kad visuomenės valdymas būtų demokratiškesnis ir veiksmingesnis, kadangi sprendimai yra priimami institucijų, kurios yra artimesnės gyventojams ir kurios atitinkamai gali geriau įsigilinti ir įgyvendinti gyventojų poreikius. Taip pat anot jų, decentralizacijos reformomis yra siekiama veiksmingesnio viešojo administravimo, nes decentralizuota valdžia yra labiau prieinama vietiniams žmonėms, suprantanti ir dėmesingesnė jų problemoms. Vietos valdžios atstovai gali greičiau surinkti būtiną informaciją, kad užtikrintų sėkmingą įvairių programų įgyvendinimą. Taip pat svarbus yra vietos valdžios atsakingumo piliečiams veiksnys. Darbo autorė remdamasi P. Ragausku su J. Mačiulyte³⁷, taip pat teigia, kad sprendimų priėmimas vietos lygmenyje mažina piktnaudžiavimo valdžia galimybę. Tai lemia dvi priežastys. Pirmoji, gyventojai pažįsta vietos valdžios atstovus ir jų šeimas, todėl korupcijos atvejai yra labiau pastebimi ir antroji – vietos valdžios atstovams yra sunkiau nuslėpti neteisėtus veiksmus. Dar vienas decentralizacijos privalumas yra tas, kad valstybės lėšos naudojamos efektyviau, kadangi vietos sąlygų ir poreikių žinojimas leidžia geriau panaudoti turimus materialinius ir finansinius resursus. Taip pat vietos savivalda padeda mažinti valstybės išlaidas. Nedideli projektai yra atliekami mažesnėmis sąnaudomis, nes juos vykdo valdžia kartu su bendruomene. Vietos savivalda prisideda ir prie administravimo gerinimo, ypač suteikiant viešąsias paslaugas. Ji suteikia galimybių geriausiai įvertinti vietinės bendruomenės poreikius ir rasti galimus sprendimo būdus. Be jau minėtų privalumų, galima paminėti ir tai, kai savivalda leidžia geriau kontroliuoti viešųjų paslaugų teikimą.

Apibendrinant galima teigti, kad decentralizacija yra veiksmingesnė negu centralizuota valdžia, nes padeda veiksmingiau ir atsakingiau priimti sprendimus (žr. 2 pav.).

³⁶Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versusaureus, 2007, p. 19-84.

³⁷Ten pat

2 pav. Vietos savivalda ir decentralizuota valdžia

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Mačiulyte ir Ragauskū, 2007, p. 16 ir 17

A. de Tocqueville³⁸ taip pat teigiamai vertino valdžios decentralizaciją, vietos savivaldą, politines partijas ir organizacijas, nes jos veikia tarsi pilietiškumo mokyklos, kurios skatina žmonių bendradarbiavimą, griauja socialinę izoliaciją ir ugdo atsakingumą.

Anot Lazdyno³⁹, Europinė decentralizacija remiasi šiais principais:

- valstybė visiems savo piliečiams garantuoja ne tik pilietinį ir asmenį saugumą, bet ir galimai vienodą gyvenimo lygį;
- jokia problema negali būti sprendžiama aukštesniu lygiu negu tai reikalinga asmenims suinteresuotiems problemos sprendimu;
- visi valstybinio pobūdžio piliečiui aktualūs klausimai gali būti išspręsti kuo žemesniame lygyje;
- vietinės reikšmės klausimus sprendžia tik savivaldybės;
- funkcijos, kurių vykdymui nereikalingas nuolatinis administravimas, gali būti perduotos nevyriausybinėms organizacijoms;
- jeigu yra keli susiję klausimai, jie nagrinėjami tame pačiame sprendimų priėmimo lygyje.

Galima teigti, kad remiantis decentralizacijos principais valstybės ir savivaldybių funkcijos viena nuo kitos atibojamos. Savivaldybės įgyja autonomiją, suteikiama daugiau teisių, kartu ir daugiau atsakomybės. Decentralizacijos dėka vietos valdžios institucijos dirba veiksmingiau ir atsakingiau.

³⁸Tocqueville A. požiūris į demokratiją. 2009-02-07. *Prieiga per internetą*: <http://www.d-teorija.lt/2009/02/alexis-de-tocquevilleio-pozioris-i.html> [žiūrėta 2012-01-22]

³⁹ Lazdynas R. Savivalda. Filosofija, teorija, praktika. – Šiauliai, 2005. p. 35 – 44.

Savivaldybės pavaldžios tik įstatymui ir jos bendruomenei, kurios ir įgalioja rūpintis bendruomenės ir jos narių poreikiais bei viešaisiais reikalais. Taip pat reikėtų nepamiršti, kad naujosios viešosios vadybos vienas iš Osborno ir Gaeblerio⁴⁰ nurodytų elementų yra: decentralizuota valdžia: perėjimas nuo hierarchijos prie dalyvavimo ir komandinio darbo.

Vietos savivaldybėms apibūdinti taip pat yra naudojami labai įvairūs terminai. Kartai nutinka ir taip, kad vartojamų terminų prasmė ne visada sutampa, tačiau vietos savivaldybės turi tam tikrus bendrus bruožus. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme savivaldybė apibūdinama kaip „valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą.“⁴¹

Pasak Astrausko,⁴² apibūdinti savivaldybę galima remiantis dviem požymiais – platesniu ir siauresniu. Pagal platesnį požįūrį – savivaldybė – tai ypatinga žmonių bendruomenė (žmonių organizacija, socialinė grupė), tvarkanti dalį visuomenės bendrųjų reikalų. Ji sudaryta iš:

1) Valstybės teritorijos dalyje (ji vadinama savivaldybės teritorija) gyvenančių žmonių kiekybinės gausybės (ji vadinama savivaldybės bendruomene);

2) Savivaldybės teritorijoje tikslingai veikiančių ir kryptingą poveikį žmonėms darančių bei viešąsias paslaugas jiems teikiančių vietos savivaldos subjektų.

Siauresniu požįūriu savivaldybė – tai žmonių specialių organizacijų, vykdančių savo veiklą valstybės teritorijos dalyje ir kryptingai veikiančių toje teritorijoje gyvenančius žmones bei jų socialines grupes, tvarkant dalį bendrų visuomenės reikalų, visuma.

Savivaldybę ir toje teritorijoje gyvenančius žmones (indivodus) sieja valdžios – pavaldumo santykiai. Savivaldybę (siauresniu požįūriu) ir savivaldybės viešąją valdžią (platesniu požįūriu) sudarantys elementai sutampa. Abiejų požįūrių į savivaldybę skirtumas tas, kad elementai – specialios institucijos ir įstaigos, kurios pagal siauresnį požįūrį yra apibrėžiamos kaip savivaldybė, tėra tik ypatingos žmonių bendruomenės (socialinės grupės), pagal platesnį požįūrį vadinamos savivaldybe, sudedamoji dalis, apibrėžiama kaip savivaldybės viešoji valdžia.⁴³

Anot Mačiulytės ir Ragauskos,⁴⁴ galima išskirti šiuos savivaldybių bruožus, kurie leidžia suvokti vietos savivaldybių autonomijos laipsnį:

⁴⁰Gaebler T., Osborn D. Reinventing Government, Reading, M: Addison – Wesley publishing company, Inc., 1992. – URL: <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=97586952> [žiūrėta 2012-02-05]

⁴¹Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas. *Prieiga per internetą*: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240620 [žiūrėta 2012-01-22]

⁴²Astrauskas A. Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. Pirmas dalis. Mokomasis leidinys. – Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2003, p. 8 – 24.

⁴³Ten pat

⁴⁴Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versus aureus, 2007, p. 14.

- 1) Savo teritorija, kuri dažniausiai sudaro valstybės administracinį teritorinį vienetą;
- 2) Tam tikrą autonomijos lygį, įteisinta Konstitucijoje;
- 3) Valdžios institucijas, renkamas tiesioginiuose visuotiniuose tos teritorijos gyventojų rinkimuose;

4) Teisės aktų leidimo teisę. Teisiniai aktai leidžiami vietos savivaldybių teritorijoje sudarant valdžios institucijas, vykdant joms priskirtas kompetencijas ir naudojant finansinius resursus.

Taip pat svarbu savivaldybių funkcijos, kurios detalai apibūdinamos Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme ir skirstomos į: (žr. 3 pav.)⁴⁵

1) savarankiškąsias. Jas savivaldybės atlieka pagal įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus savo bendruomenei ir jos interesais. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo bei įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už šių funkcijų atlikimą;

2) priskirtąsias (ribotai savarankiškas). Įgyvendindamos šį ir kitus įstatymus ir jų pagrindu priimtus kitus teisės aktus, savivaldybės šias funkcijas atlieka atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes;

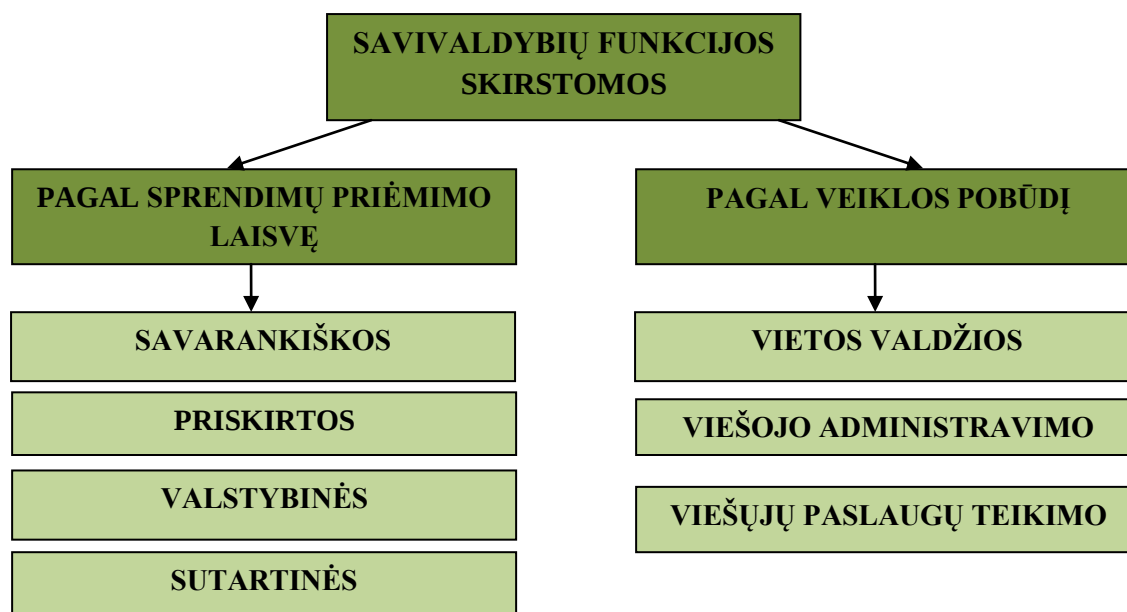
3) valstybines (perduotas savivaldybėms). Tai yra valstybės funkcijos, perduotos savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus. Šios funkcijos perduodamos įstatymais ir įgyvendinamos vadovaujantis teisės aktais. Savivaldybės, įgyvendindamos šias funkcijas, turi įstatymų nustatytą sprendimų priėmimo laisvę;

4) sutartines. Šių funkcijų įgyvendinimas grindžiamas sutartimis.

Savivaldybių funkcijos taip pat skirstomos ir pagal veiklos pobūdį: (žr. 3 pav.)

- 1) vietos valdžios;
- 2) viešojo administravimo;
- 3) viešųjų paslaugų teikimo.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas . *Prieiga per internetą:*
http://skelbimas.lt/istatymai/vietos_savivaldos_istatymas.htm [žiūrėta 2012-02-01]

3 pav. Savivaldybių funkcijos

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymu. Prieiga per internetą: http://skelbimas.lt/istatymai/vietos_savivaldos_istatymas.htm

Apibendrinant šį poskyrį reikia pažymėti, kad savivaldybė – tai ypatinga žmonių bendruomenė tvarkanti dalį visuomenės bendrųjų reikalų tam tikroje teritorijoje, kuri turi laiduotą savivaldos teisę įgyvendinamą per savivaldybės tarybą. Iš tiesų savivaldybėms yra suteikiama daug funkcijų ir daug galios, norint savarankiškai tvarkytis apibrėžtoje teritorijoje, o nuo mažiausių elementų (savivaldybių), kaip jau buvo minėta (žr. 1 pav.), kaip tik ir prasideda demokratijos kūrimas. Darbo autorė taip pat pritaria suvokimui, kad vietos savivalda suteikia teisę savarankiškai veikti ir valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį už tai prisiimant pilną atsakomybę ir nepamirštant gyventojų interesų. Vietos savivalda užtikrina politinį stabilumą ir suteikia bendruomeniškumo jausmą. Pažymėtina ir decentralizuotos politikos svarba, nes ji padeda geriau įsigilinti ir įgyvendinti gyventojų poreikius, valdžioje esantys atstovai gali greičiau surinkti jiems aktualią informaciją, kad užtikrintų sėkmingą jos įgyvendinimą. Valdymas tampa veiksmingesnis, demokratiškesnis ir tai padeda įsitvirtinti demokratijos principams, išgirsti kiekvieno piliečio nuomonę bei yra siejama su naujuoju viešuoju valdymu. Tačiau kyla klausimas, ar visoms savivaldybėms pavyksta įtraukti piliečius į sprendimų priėmimo procesą ir įsiklausyti į jų nuomonę. Kokia reali situacija egzistuoja Širvintų savivaldybėje, bus analizuojama kituose šio darbo skyriuose.

2.2. Teisės aktai, reglamentuojantys vietos savivaldą ir demokratiją

Vietos savivaldos sistema Lietuvoje funkcionuoja ant tvirtų teisinių pamatų. Kaip pastebi Bakaveckas⁴⁶, Lietuvos Respublikos Konstitucijoje atskiras skirsnis (X skirsnis) yra skirtas vietos savivaldos organizavimui, o tai reiškia, kad valstybė pripažįsta vietos savivaldą ir kad veiksmingas jos, kaip savarankiškos valdžios formos, funkcionavimas labai priklauso ir nuo teisinio reguliavimo. Lietuvoje be jau minėtos Konstitucijos vietos savivaldą taip pat reglamentuoja, Vietos savivaldos ir kiti įstatymai, kurie parengti įgyvendinant Konstitucijoje numatytas nuostatas. Pasak Vidrinskaitės,⁴⁷ valstybės ir savivaldybių teisinė išraiška reikšminga nustatant savivaldybių statusą ir veiklos garantijas, o esminė vietos savivaldos garantija – gyventojų sprendimai, priimami tiesioginės demokratijos būdu, negali būti panaikinami bei savivaldos institucijų sprendimai pagal kompetenciją privalomi visiems subjektams, kuriems jie skirti.

Savivaldos institucijų organizavimas ir jų veikla yra demokratinės santvarkos pagrindas. Teisinis savivaldos pagrindas yra valstybės įstatymai, savivaldybių veiklos reglamentai ir kiti teisės aktai. Pagrindinis vietos savivaldą reglamentuojantis įstatymas – Vietos savivaldos įstatymas. Įstatymo tikslas – skatinti ir plėtoti vietos savivaldą kaip demokratinės valstybės raidos pagrindą. Šis įstatymas nustato savivaldybių institucijų sudarymo ir veiklos tvarką įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir Europos vietos savivaldos chartijos nuostatas, apibrėžia vietos savivaldos principus, savivaldybių institucijas, jų įgaliojimus ir funkcijas, savivaldybės tarybos nario statusą, savivaldybių ūkinės ir finansinės veiklos pagrindus.⁴⁸

Žinoma, vietos savivaldą reglamentuojančių įstatymų yra ir daugiau – tai Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas⁴⁹, Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas⁵⁰ ir kt.

Savivaldybių ekonominius klausimus reglamentuoja:

- Biudžetinės sandaros įstatymas;⁵¹
- Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas;⁵²

⁴⁶Bakaveckas A. Vietos savivaldos teisinės bazės plėtros problemos// Viešojo politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, Nr.12, p. 104 – 110.

⁴⁷Vidrinskaitė S. ir kt. Viešojo sektoriaus institucijų administravimas: monografija. – Vilnius: MRU, 2002, p. 96 – 128.

⁴⁸Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas. *Prieiga per internetą*:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240620[žiūrėta 2012-01-22]

⁴⁹Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. *Prieiga per internetą*:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389911[žiūrėta 2012-01-22]

⁵⁰Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas *Prieiga per internetą*:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=369419[žiūrėta 2012-01-22]

⁵¹Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymas. *Prieiga per internetą*:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=311544[žiūrėta 2012-01-22]

⁵²Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas *Prieiga per internetą*:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245511[žiūrėta 2012-01-22]

- Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas,⁵³
- Valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn įstatymas⁵⁴ ir kt.

Savivaldybių administracinę priežiūrą vykdo, t. y. prižiūri, ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus, Vyriausybės skiriami pareigūnai - Vyriausybės atstovai. Vyriausybės atstovo įgaliojimus ir jų vykdymo tvarką nustato Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas.⁵⁵

Kaip matome, savivalda Lietuvoje įgyvendinama pagal teisės aktų nustatytus reikalavimus. Galiojantys nacionaliniai įstatymai, susiję su vietos valdžia, garantuoja savivaldybėms teisę savarankiškai valdyti ir organizuoti savo struktūrą, tvarkyti mokesčius, lėšas.

Tinkamas savivaldos organizavimas priklauso ir nuo visuomenės narių pilietinio aktyvumo ir nuo noro spręsti vietos valdymo klausimus.

Teisinis reguliavimas taip pat egzistuoja ir reglamentuoja visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus. „Lietuvos piliečiai gali tiesiogiai dalyvauti valdant valstybę bei tvarkant vietos reikalus trimis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatytais būdais: dalyvaudami referendumuose; rinkdami Lietuvos Respublikos Prezidentą, Seimo ir savivaldybių tarybų narius bei naudotis įstatymų leidimo iniciatyva, kuri pasireiškia, pasirašant prie asmenų, palaikančių tam tikro įstatymo rengimą, sąrašuose, teise.“⁵⁶

M. Bernotienė⁵⁷ piliečių dalyvavimo būdus sprendimų priėmimo procese apibūdina plačiau. Kaip svarbiausią būdą, ji išskiria galimybę dalyvauti rinkimuose. „Rinkimai – tai savo esme demokratiškas valstybės valdžios institucijų sudarymo būdas, kai tauta teisės aktų numatytos procedūros būdu nusprendžia, kam suteikti valdžios galias.“ Antrasis išskiriamas būdas yra teisė vienytis į bendrijas ir politines partijas. Ši piliečių dalyvavimo valstybės valdyme forma yra viena iš pagrindinių žmogaus ir piliečio politinių teisių. Ji suteikia galimybę steigti bendrijas, asociacijas, politines partijas, suteikia teisę dalyvauti arba atsisakyti dalyvavimo jų veikloje. Visuomeninės organizacijos yra svarbiausios tarpininkės tarp valdžios ir eilinio piliečio. Jos padeda įsigilinti ir geriau tenkinti visuomenės poreikius. Trečiasis, bet ne mažiau svarbus būdas yra galimybė dalyvauti susirinkimuose, mitinguose, svarstymuose, demonstracijose ir pan. Ši teisė suteikia galimybę susirinkus taikiai išsakyti savo nuomonę tuo metu

⁵³ Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas *Prieiga per internetą*: http://www.istatymas.lt/istatymai/savivaldybiu_biudzetu_pajamu_nustatymo_metodikos_istatymas.htm [žiūrėta 2012-01-22]

⁵⁴ Lietuvos Respublikos valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn įstatymas *Prieiga per internetą*: http://www.istatymas.lt/istatymai/valstybes_turto_perdavimo_istatymas.htm [žiūrėta 2012-01-22]

⁵⁵ Vietos savivaldos raida Lietuvoje. *Prieiga per internetą*: <http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/index.php?lang=lt&gr=savivaldosraida&id=107>

⁵⁶ Domarkas V. Gineitienė D. ir kt. Viešojo sektoriaus institucijų administravimas: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2002. p. 205

⁵⁷ Bernotienė M. ir kt. Viešasis valdymas: Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 238 – 254.

aktualių klausimų. Ketvirtoji teisė yra referendumo ir įstatymų leidybos. Referendumo būdu sprendžiami svarbiausi Valstybės ir Tautos gyvenimo klausimai, o įstatymų leidybos teisė pasireiškia tuo, kad ne mažiau kaip penkiasdešimt tūkstančių Lietuvos Respublikos piliečių, turinčių rinkimų teisę, gali teigti Seimui įstatymo projektą, o Seimas privalo jį svarstyti. Taip pat esant ne mažiau nei trims šimtams tūkstančių piliečių, galima teigti siūlymus Seimui ir dėl siūlymų keisti ar pildyti Konstituciją. Penktoji galimybė dalyvauti sprendimų priėmimo procese yra peticijos teisė. Tai yra prašymas arba kitaip reikalavimas valstybės institucijoms. Šeštoji teisė – dalyvavimas vietos gyventojų apklausoje. Labai svarbu, vykstant apklausai išreikšti savo nuomonę ir pastebėjimus, o ne vėliau skųstis, kad priimami sprendimai neatsižvelgiant į piliečių nuomonę. Septintasis būdas – visuomenės dalyvavimas, konsultavimasis numatytas ir Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme. Galimi keli konsultavimosi būdai, iš kurių galima pasirinkti norimą: apklausa, viešai paskelbtas susirinkimas, atstovų kvietimas ir t. t.

Piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procese galimybes užtikrina Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymai, tarptautinės sutartys, teisės aktai ir t. t.

Žinoma, kad aukščiausią galią turintis ir pagrindinis teisės aktas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija⁵⁸, kuri yra taikoma tiesiogiai ir jai prieštarauti negali nei vienas kitas teisės aktas. Konstitucijoje yra numatytos piliečių teisės ir laisvės, kurių privaloma paisyti bei pilietinės visuomenės samprata. Kitas ne mažiau svarbus dokumentas yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija⁵⁹ bei kitos tarptautinės sutartys – Visuotinė žmogaus teisių deklaracija⁶⁰, Europos socialinė chartija⁶¹ ir kitos.

Europos Taryba – demokratių valstybių tarptautinė organizacija, kurios vienas iš tikslų yra ginti žmogaus teises, pliuralistinę demokratiją ir teisėtumą.⁶²

Taip pat piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo procese galimybes reglamentuoja ir Europos Tarybos ministrų rekomendacijos. Ministrų kabinetas - tai sprendimus priimanti Europos Tarybos institucija. Europos Tarybų Ministrų komitetas taip pat yra ir vyriausybinių institucijų, kurioje nagrinėjami nacionaliniai požiūriai į bendras Europos problemas bei priimami bendri sprendimai. Ministrų Komiteto sprendimai yra teikiami valstybių narių vyriausybėms rekomendacijų forma arba įtraukiami į Europos

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija. <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2012-02-05]

⁵⁹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija Taryba. *Prieiga per internetą*: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841 [žiūrėta 2012-02-05]

⁶⁰ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija *Prieiga per internetą*: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lit.pdf [žiūrėta 2012-02-05]

⁶¹ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija *Prieiga per internetą*: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lit.pdf [žiūrėta 2012-02-05]

⁶² Europos Taryba. *Prieiga per internetą*: <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=quisommesnous&l=en> [žiūrėta 2012-02-05]

konvencijas bei sutartis, kurių nuostatos yra teisiškai privalomos jas ratifikavusioms valstybėms.⁶³ Todėl atliekant empirinio tyrimo analizę ir bus aiškinamasi, ar Širvintų savivaldybėje yra atsižvelgiama į teikiamas Europos Tarybos rekomendacijas.

Pasak Ragauskos,⁶⁴ tarptautiniu mastu demokratijai keliami kriterijai nėra dideli: pripažįstama, kad jeigu valstybėje vyksta demokratiški rinkimai (visų pirma laisvi ir periodiški) ir jei piliečiai turi teisę lygiomis galimybėmis pretenduoti į politinius ir karjeros postus valdžios institucijose, tuomet toks piliečių dalyvavimas atitinka minimalius žmogaus teisių apsaugos standartus.

Darbo autorės nuomone, išnagrinėjus įstatymus, reglamentuojančių tiek vietos savivaldą, tiek demokratinius principus (piliečių dalyvavimo valstybės valdyme galimybes) galima teigti, kad yra sukurtos palankios sąlygos sėkmingai įgyvendinti ir plėtoti pagrindinius demokratijos principus. Suprantama, kad labai daug kas priklauso nuo pačių piliečių ir visuomeninių organizacijų noro ir aktyvumo. Vis dėlto esminis dalykas, kuo pasireiškia piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje yra jam sudaryta galimybė ir suteikta teisė dalyvauti savivaldybės tarybos rinkimuose, kuriuose kiekvienas pareiškia savo valią ir renka savo nuomone geriausią kandidatą, kuris galėtų atstovauti jo interesams, todėl empiriniame tyrime tai ir tyrinėjame. Taip pat tai padės atskleisti ir darbo problemą, nes teisės aktai yra vienas iš vietos demokratijos veiksnių, kuris turi įtakos demokratijos principų įgyvendinimui.

Taip pat autorė visiškai sutinka su Vidrinskaitės⁶⁵ išsakytu nuomone, kad savivalda įgyvendinama per vietos demokratijos renkamąsias ir kitas institucijas, o tai parodo, kad savivalda yra viena iš demokratijos dalių ir viena iš tautos valios išraiškų formų. O būdama viena iš demokratijos sudedamųjų dalių, vietos savivalda sukonkretina piliečių teises ir pareigas. Suprantama, kad piliečių dalyvavimo sėkmė bus didesnė, kai piliečiai aktyviai dalyvaus sprendžiant problemas, o dalyvaudami kartu prisidės ir demokratinių procesų vystymo, nes abejingumas duos tik priešingus rezultatus. Kadangi piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus pripažįstama kaip vienas iš demokratijos principų, todėl ir Europos vietos savivaldos chartijoje numatyta, kad vietos savivaldos principą turi pripažinti šalies vidaus įstatymai, o prireikus ir konstitucija.

⁶³ Bernotienė M. ir kt. Viešasis valdymas: Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 238 – 254.

⁶⁴ Ragauskas P. ir kt. Lietuvos valdžia: atvirumo link? Pilietinės visuomenės institutas; atsakingoji redaktorė Milda Bagdonaitė. – Vilnius: Versus Aureus, 2009. p. 52 – 54.

⁶⁵ Vidrinskaitė S. ir kt. Viešojo sektoriaus institucijų administravimas: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2002, p. 96 – 128.

2.3. Vietos savivaldos problemos Lietuvoje ir jų įtaka demokratijai

Šiandienos Lietuvos savivalda susiduria su daugybe problemų. Vietos savivaldos problemos – tai nukrypimai nuo standartinių vietos savivaldos funkcionavimo sąlygų, kurie trukdo vietos savivaldos sistemai sėkmingai funkcionuoti. Astrauskas⁶⁶ teigia, kad Lietuvoje vietos savivaldos sistema susiduria su šiomis svarbiausiomis problemomis, kurios skirstomos į 5 grupes:

1) pirmoji problemų grupė - „užgniaužtas savarankiškumas“.

Užgniaužto savarankiškumo požymiai:

- a) pernelyg didelis savivaldybių funkcijų detalizavimas įstatymuose;
- b) akivaizdus valstybinių funkcijų (t. y. funkcijų, vykdomų valstybės vardu) ir ribotai savarankiškų funkcijų (t. y. funkcijų, vykdomų laikantis poįstatyminių aktų nustatytos tvarkos ir taisyklių) dominavimas;
- c) per daug administracinio reglamentavimo.

2) antroji problemų grupė pavadinta „nepakankamas santykių konstruktyvumas tarp skirtingų valdymo lygių valdžios institucijų“. Nekonstruktyvius santykius galima pastebėti iš šių reiškinių:

- a) dažna tik formali teisės aktų projektų derinimo su Savivaldybių asociacija procedūra (Savivaldybių asociacijos pastabos ir pasiūlymai išklausomi, bet į juos neatsižvelgiama);
- b) pažeidžiama kasmet vykstančių derybų dėl savivaldybių biudžeto pajamų dydį lemiančių rodiklių procedūra (projektai teikiami derinti pavėluotai, kitokianuomonė dažnai ignoruojama ir pan.);
- c) apskričių viršininkų ir savivaldybių merų priklausymas skirtingoms politinėms partijoms, nepagrįstai trukdo sėkmingai spręsti paprastus ūkinius klausimus.

3) trečioji problemų grupė pavadinta „savivaldybės ekonominės problemos“. Lietuvoje susiduriamas su šiomis problemomis:

- a) naujos funkcijos nustatomos neskiriant finansinių išteklių arba skiriant jų mažiau, nei reikėtų;
- b) silpnas vietinių mokesčių institutas, pajamas iš šių mokesčių sudaro pernelyg mažą savivaldybių biudžetų dalį;
- c) ribotos savivaldybių teisės didinti mokesčių tarifus;
- d) nuolat mažėja savivaldybių galimybės savo nuožiūra planuoti asignavimus;

⁶⁶Astrauskas A. ir kt. Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, p. 213 – 216.

- e) savivaldybės neįtraukiamos į mokesčių kontingentų planavimo procesą;
- f) ribotos savivaldybių teisės valdyti, naudoti ir disponuoti nežemės ūkio paskirties žemės sklypais;
- g) savivaldybėms suteiktos ribotos galimybės taikyti įvairias turto valdymo ir viešųjų paslaugų teikimo organizavimo formas.

4) **Ketvirtoji grupė problemų – tai „bendruomenių narių neįtrauktumas į vietos reikalų tvarkymą“.** Nors Lietuvoje priimta tikrai nemažai teisės aktų ir sudarytos neblogos teisinės prielaidos bendruomenės narius įvairiomis formomis įtraukti į vietos reikalų tvarkymą (rinkimai, sueigos, peticijos, apklausos ir kt.), tačiau žmonės dėl nepakankamai žinomų priežasčių vis tiek neaktyvūs sprendžiant vietos problemas.

5) **Penktoji problemų grupė pavadinta „savivaldybės inertiškumas“.** Savivaldybių vidaus administravimas, sprendimų priėmimo procedūra, veiklos strateginio planavimo, finansinės kontrolės ir vidaus audito sistemos, personalo valdymas ir administraciniai gebėjimai rengiant projektus yra palyginti žemo lygio. Tam didelę įtaką daro nuolatinė savivaldybės tarnautojų kaita, besikeičiant politikams kas dveji – treji metai, maži atlyginimai, gabaus jaunimo išvykimas į miestus arba užsienį ir kita.

Pasak Mačiulytės ir Ragauskos,⁶⁷ galima išskirti šias pagrindines savivaldos Lietuvoje problemas:

- 1) vietos valdžia (teikiamų paslaugų prasme) fiziškai nutolusi nuo gyventojų;
- 2) vietos valdžia uždara ir savo funkcijomis nutolusi nuo gyventojų;
- 3) vietos savivaldos institucijos neturi pakankamai galių spręsti visuomenei svarbių klausimų;
- 4) vietos savivaldos institucijoms trūksta kompetencijos;
- 5) nėra efektyvios vietos politikos formavimo ir jos vykdymo priežiūros, todėl atsiranda galimybė netinkamai atlikti savo funkcijas, piktnaudžiauti įgaliojimais, iš to kyla ir pasitikėjimo trūkumas;
- 6) nepakankamas atstovavimas gyventojų interesams.

Šios problemos glaudžiai susijusios ir persipynusios. Apibendrinant Astrausko (2006), Mačiulytės ir Ragauskos (2007) nurodytas problemas, galima išskirti tris pagrindines šiandieninės savivaldos Lietuvoje bėdas: atotrūkį tarp žmonių ir vietos valdžios, suvaržytas vietos savivaldos institucijų galias ir piliečių neįtraukimą į vietos reikalų tvarkymą.

Apibūdinant vietos savivaldą, bene dažniausiai pabrėžiamas jos privalumas – „arčiausiai piliečio esančios valdžios institucijos“. Tas artumas, anot Mačiulytės ir Ragauskos,⁶⁸ yra dvejopas: fizinis (mažas nuotolis nuo piliečio iki valdžios institucijos buveinės) ir funkcinis (palaikomas nuolatinis ryšys tenkinant kasdienius poreikius). Deja, dabartiniu metu Lietuvoje šis „artumas“ yra daugiau deklaruojamas nei tikras.

⁶⁷Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versusaureus, 2007, p. 84–90.

⁶⁸Ten

Antroji vietos savivaldos problema - piliečių neįtraukimas į vietos reikalų tvarkymą. Remiantis Mačiulyte ir Ragauskū,⁶⁹ Lietuva suskirstyta į 60 savivaldybių, jos yra gan didelės ir vietos gyventojai nutolę per 20-30 kilometrų nuo vietovės, kur įsikūrusi vietos valdžia. Taigi vietos valdžiai tikrai sunku pažinti savo savivaldybės gyventojus ir jų poreikius. Valdžia menkai informuoja gyventojus apie priimamus sprendimus, sprendžiamas problemas, nesiekia kuo daugiau piliečių įtraukti į vietos valdymą, savivaldą. Kai vietos gyventojai neįtraukiami į sprendimų priėmimo procesą, jie negali kontroliuoti politikos formavimo ir vykdymo, todėl vietinė valdžia gali piktnaudžiauti savo įgaliojimais, netinkamai atlikti priskirtas funkcijas. Dėl to mažėja pasitikėjimas vietos savivalda ir kartu didėja gyventojų pasyvumas.

Taip pat darbo autorė priduria, kad problema egzistuoja, nes vis dar nėra suprantama arba nenorima suprasti, kad piliečių įtraukimas yra vienas iš svarbiausių veiksnių, lemiančių sėkmingos demokratijos plėtojimą, todėl siekiant įrodyti, kad piliečių įtraukimas ir dalyvavimas yra labai svarbu, šiam klausimui aptarti yra skiriamas visas kitas poskyris (žr. 2.4. poskyrį) ir piliečių dalyvavimo galimybės analizuojamos atliekant empirinį tyrimą.

Anot Mačiulytės ir Ragauskū,⁷⁰ savivaldybių finansinė nepriklausomybė, savų finansinių resursų dydis ir galimybės laisvai jais disponuoti lemia savivaldos lygį. Lietuvos savivaldybės turi labai ribotus finansinius išteklius, kuriuos pačios gali surinkti ir laisvai jais disponuoti. Daugirdas ir Mačiulytė⁷¹ akcentuoja savivaldybių finansinį savarankiškumą. Pasak jų, didžioji dalis savų finansinių išteklių yra gaunama iš fizinių asmenų pajamų mokesčio, paveldimo turto ir aplinkos taršos, žemės ir nekilnojamo turto mokesčių. Savi finansiniai ištekliai, kuriais savivaldybės gali laisvai disponuoti, sudaro tik nedidelę dalį jų biudžeto. Didžioji dalis savivaldybių biudžetų yra formuojama iš valstybės dotacijų, skirtų valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti.

Darbo autorė, apibendrinant išanalizuotų mokslinių straipsnių autorių nuomones, mano, kad vietos savivalda iš tiesų susiduria su daugybe problemų. Svarbiausia yra tas problemas identifikuoti, tuomet suskirstyti į grupes ir esant aiškiai situacijai, ieškoti galimų sprendimų būdų, o ne sakyti, kad nieko pakeisti negalime ir kad viskas yra blogai. Vietos gyventojų gerovė priklauso nuo sėkmingai taikomų demokratinų principų, o demokratiniai principai bus taikomi sėkmingai tuomet, kai valdžioje esantys politikai ir, žinoma, piliečiai bus suinteresuoti, pirmiausia suvokti esamas problemas ir ieškoti galimų sprendimų būdų. Kuo valdžia bus artimesnė piliečiui, tuo daugiau gyventojų bus įtraukiama į valstybės valdymą. Kuo daugiau piliečių įtraukiama į valstybės valdymą, tuo valdžios veikla tampa veiksmingesnė

⁶⁹Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versusaureus, 2007, p. 84–90.

⁷⁰Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versusaureus, 2007, p. 93.

⁷¹Daugirdas V., Mačiulytė J. Decentralizacija ir teritorinė savivalda Lietuvoje// Politologija.- Vilnius, 2006. p. 91–106.

ir demokratiškesnė. „Savivalda yra savarankiškos visuomenės egzistavimo ir jos demokratinės plėtros pagrindas, o jos esmė - žmogui tarnaujantivaldžia, atsižvelgianti į kiekvieno interesus ir poreikius.“⁷²

2.4. Piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje kaip demokratijos instrumentas

Kaip jau ne kartą buvo minėta, piliečių dalyvavimas yra vienas iš pagrindinių sėkmingos demokratijos principų. Tačiau egzistuoja skirtingi požiūriai ir kai kurie teoretikai skirtingai traktuoja piliečių dalyvavimą vietos savivaldoje. 3 lentelėje pateikiama informacija apie skirtingas piliečių visuomenės ir dalyvavimo sampratas.

3 lentelė. Piliečių visuomenės ir dalyvavimo sampratos

Šaltinis	Apibūdinimas
Jurkutė, Šepetys ⁷³	Pilietinė visuomenė suprantama, kaip nepriklausoma nuo valstybės kontrolės socialinė sfera, sudaryta iš savanoriškų, aiškių interesų ir vertybes turinčių organizacijų. (XX amžiaus istorijos lūžiuose).
Bytamas ir Boilas ⁷⁴	Pilietinę visuomenę apibūdina kaip būtino demokratijos komponento idėją, kuri labai reikšminga tapo XX amžiaus fašistinių ir komunistinių diktatūrų, siekusių praryti ir valdyti visas visuomenines institucijas. Pilietinės visuomenės idėją galima nagrinėti dviem aspektais: negatyviuoju – kai kalbama apie valstybės valdžios apribojimą, kad ji nekontroliuotų visų visuomenės veiklos formų ir pozityviuoju – nagrinėjamas įvairių savarankiškų visuomeninių organizacijų, kuriose žmonės gali bendrai spręsti problemas, pasakyti savo nuomonę ir paveikti vyriausybę, sukūrimas.
Laurinavičius ⁷⁵	Pilietinė visuomenė – tai sąmoninga piliečių visuomenė, kurios nariai sugeba teisinėmis priemonėmis ginti savo interesus, tai visuomenė, kurioje veikia įvairūs piliečių susivienijimai, bendrijos, asociacijos ir kitokios piliečių organizacijos, galinčios padėti apsaugoti ir nuo valstybės piktnaudžiavimo valdžia. Tai teisės prioritetu grindžiama valdžia.

3 lentelės tęsinys kitame puslapyje

⁷²Mačiulytė J., Ragauskas P. Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versusaureus, 2007, p. 100.

⁷³Jurkutė M., Šepetys N. Demokratija Lietuvoje: pilietiškumas ir totalitarizmas XX amžiaus istorijos lūžiuose: [straipsnių rinkinys] = Democracy in Lithuania / [į anglų kalbą vertė Bryan Patrick Bradley. - Vilnius : Naujasis židinys-Aidai, 2011, p. 27.

⁷⁴Bytamas D., Boilas K. Demokratija : klausimai ir atsakymai. – Klaipėda: Savivaldos problemų tyrimo centras, 1997, p. 106.

⁷⁵Laurinavičius A. Bendruomenės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas: mokomasis leidinys, parengtas pagal TEMPUS Phare projektą "Valstybės pareigūnų rengimas teisinės sistemos reformai Lietuvoje". – Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 2000, p. 4.

Šaltinis	Apibūdinimas
Putnam ⁷⁶	Socialinio kapitalo teorijos pradininkas taip pat savo knygoje lygino Italijos neturtingą pietinę šalies dalį su klestinčia šiaurine dalimi ir pateikė kaip įrodymą, kad pilietiškiesniuose regionuose demokratija yra veiksmingesnė nei mažiau pilietiškuose regionuose. Tiek R. D. Putnam (2001), tiek A. deTocqueville (1996) sutelkė dėmesį į pilietinės visuomenės ir į pilietinės kultūros reikšmę demokratijai. Tačiau teko susipažinti ir su R. D. Putnam kritikų nuomone, kurią remiantis yra teigiama, kad jis ne visai teisingai interpretuoja A. deTocqueville požiūrį į pilietinę visuomenę. Prancūzas pilietinės visuomenės ir pilietinių organizacijų atsiradimą tapatino su demokratine valdymo forma, o R. D. Putnam pilietinę visuomenę įvardija kaip pirminę priežastį demokratijai atsirasti. ⁷⁷
Šiliauskas ⁷⁸	Pilietinė visuomenė yra sudėtinga ir daugiasluoksni sąvoka. Joje išskiriami normatyvinis, institucinis, teorinis – analitinis aspektai. Normatyviniu požiūriu ši sąvoka sąlygoja piliečių ir socialinių grupių motyvavimą ir mobilizavimą viešai politinei veiklai. Jos apibrėžime akcentuojamas formavimas tvirtų elgsenos modelių, tarp kurių lemiamas vaidmuo tenka tarpusavio pagarbos, pasitikėjimo, solidarumo, abipusės atsakomybės jausmams. Institucinis pilietinės visuomenės aspektas akcentuoja piliečių subjektiškumą, jų kuriamą autonominių visuomeninių institutų tinklą, išreiškiantį piliečių savanorišką susitarimą, jų saviraidos siekį. Teorinis – analitinis sąvokos aspektas išreiškia bandymą mokslškai analizuoti ir paaiškinti socialinius politinius procesus.
Domarkas ir Gineitienė ⁷⁹	Piliečių dalyvavimą galima nusakyti kaip bendravimą tarp piliečių ir valdžios, kai valdžia informuoja piliečius ir juos išklauso, o piliečiai valdžiai išsako savo nuomonę ir pageidavimus. Piliečių dalyvavimas padeda valdžiai geriau tenkinti jų poreikius, o piliečiams suteikiama galimybė juos išsakyti.
Ashford ⁸⁰	Pilietinę visuomenę sudaro visos savarankiškos organizacijos, kurios egzistuoja tarp individo ir valstybės, t.y. šeima, bažnyčia, sporto ir muzikos klubai, labdaros organizacijos ir t. t.

3 lentelės tęsinys kitame puslapyje

⁷⁶Putnam R. D. Kad demokratija veiktų/ Pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje. – Vilnius: Margi raštai, 2001, p. 119-123.

⁷⁷A. de Tocqueville požiūris į demokratiją. 2009-02-07. *Prieiga per internetą*: <http://www.d-teorija.lt/2009/02/alexis-de-tocquevilleio-pozioris-i.html> [žiūrėta 2012-01-22]

⁷⁸Šiliauskas S. Pilietinės visuomenės ir pilietiškumo diskursai modernioje demokratijos refleksijoje, // Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, Nr.11, p. 26 – 27.

⁷⁹Domarkas V. Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas Technologija, 2000, p. 6.

⁸⁰Ashford N. Laisvos visuomenės principai. – Vilnius: Aidai, 2003, p. 20 – 25.

Denhardt ⁸¹	Denhardt visiškai pritaria Ashford ir jis teigia, kad tarp piliečių ir valdžios egzistuoja „tarpininkavimo institucija“, kuri sutelkia piliečių troškimus bei interesus ir kartu teikia patirties, kuri geriau paruošia piliečius veikti didesnėje politinėje sistemoje. Būtent šeima, darbo grupė, bažnyčia, kaimynai, savarankiškos organizacijos, net sporto klubai padeda užmegzti ryšius tarp individo ir platesnės visuomenės.
Petūkienė, Tijūnaitienė, Raipa ⁸²	Trumpiau apibūdinti piliečių dalyvavimą sprendimų priėmimo procese, galima kaip tiesioginį piliečių ar interesų grupių dalyvavimą politikos procese.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Pateikta lentelė rodo, kad sąvokos piliečių visuomenė ir piliečių dalyvavimas yra sudėtingos ir glaudžiai persipynusios viena su kita. Raipa⁸³ teigia, kad kai kurie teoretikai vertina piliečių dalyvavimą kaip priemonę koreguoti valdančiųjų sluoksnių politikos klaidas, įgyvendinant politikos uždavinius. Kiti politikos analitikai, anot jo, pažymi, kad piliečių dalyvavimas kaip forma grindžiama pripažinimu, kad piliečiai gali veikti sprendimų kokybę bei pagerinti viešosios politikos turinį. Piliečiai, kaip valdžios institucijų vartotojai, yra žymiai jautresni visuomenės poreikiams, mato ir išskiria juos kur kas geriau nei valdžios atstovai. Dažnai priimant sprendimus nėra atsižvelgiama į piliečių nuomonę ir rekomendacijas, jų net neklausoma, sprendimai priimami tuo metu valdžioje esančių politikų, neatsižvelgiant į tai, ar piliečiai sutinka su priimamais sprendimais.

Taip pat Raipa⁸⁴ išskiria itin svarbų požiūrį ir į piliečių dalyvavimą kaip į atstovaujamosios demokratijos galimybę vykdyti sėkmingą, rimtą piliečių, dalyvaujančių politikos sprendimų rengime ir įgyvendinime, mokymą. Piliečiai, visuomenės nariai, įgiję dalyvavimo patirties, tampa tolerantiškesni, labiau išsilavinę, kilnesni. Jiems dalyvavimo prasmė tampa svarbi ne tik kaip poreikių tenkinimas, bet ir kaip piliečių grupės ar visuomenės interesų išraiška. Dalyvavimas skatina visos visuomenės brandą, padeda tobulinti politikos proceso kokybę, išlaikyti visuomenės narių žmogiškąsias nuostatas šiandienos pasaulyje.

⁸¹Denhardt R. B. Viešųjų organizacijų teorijos. – Vilnius: Algarvė, 2001, p. 248.

⁸²Petukienė E., Tijūnaitienė R., Raipa A. Visuomenės dalyvavimas: socialinio kapitalo, demokratijos ir racionalaus pasirinkimo teorijų apžvalga// Viešojo politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, Nr.21, p. 87 – 95.

⁸³Raipa A. ir kt. Viešojo administravimo efektyvumas: monografija. – Kaunas: Technologija, 2004, p. 333 – 350.

⁸⁴Ten pat

Kaip teigia Domarkas ir Gineitienė,⁸⁵ piliečių įtraukimas į valdžios sprendimų priėmimą ir įgyvendinimą yra svarbus, nes tai:

- 1) padeda nustatyti bendruomenės poreikius ir prioritetus;
- 2) sudaro galimybę gauti būtinos reikiamos informacijos geriausiam sprendimui priimti ir suteikia galimybę paaiškinti žmonėms reikalo esmę, kai būtina priimti sudėtingą ir nepopuliarią sprendimą;
- 3) leidžia valstybės tarnautojams parodyti piliečiams, kad jie žino savo darbą, dirba atsakingai ir tarnauja piliečiams;
- 4) gali paskatinti bendruomenės kūrybingumą ir leidžia panaudoti piliečių išmintį ir gabumus;
- 5) ugdo abipusį pasitikėjimą;
- 6) gali padėti valstybės tarnautojams spręsti konfliktus, pasiekti konsensumą ir užsitikrinti piliečių paramą;
- 7) gali padėti koreguoti ir tobulinti programas, norint užsitikrinti visuomenės paramą;
- 8) leidžia įgyti visuomenės paramą, nes žmonėms patinka, kai klausama jų nuomonės svarbiais klausimais, ypač tais, kurie jiems turi tiesioginės įtakos ir kurie leidžia jiems jaustis reikšmingiems.

Gutauskas ir kt.⁸⁶ nurodo, kad piliečių dalyvavimas priimant sprendimus pirmiausia skatina visuomenės ir vietos valdžios institucijų veiklos skaidrumą bei atskaitomybę, taip sukuriant sąlygas geram valdymui; gerina vietos valdžios institucijų veiklos skaidrumą bei atskaitomybę; padeda spręsti tam tikro regiono problemas ir kartu užtikrinti, kad į piliečių nuomonę būtų atsižvelgta priimant politinius sprendimus; padeda nustatyti bendruomenės poreikius ir prioritetus.

Tačiau dažnai žmogaus teisėms ir pačiai demokratijai kyla pagrįsti pavojai, kai visuomenė nesidomi valdžios institucijų veikla, o tiesioginis gyventojų dalyvavimas suvokiamas kaip piliečių dalyvavimas rinkimuose. Palyginti nedaug piliečių dalyvauja politiniame gyvenime, dauguma linkę leisti priimti sprendimus atsakingiems valstybės tarnautojams. Taip pat labai nedaug piliečių naudojami savo teisėmis dalyvauti valstybės valdyje: formuoti pagrindines valdžios įstaigas, naudotis referendumo teise, skelbti peticijas, inicijuoti įstatymus Seime ir pan.⁸⁷

Raipa⁸⁸ pažymi, kad piliečių dalyvavimą, priimant ir įgyvendinant sprendimus, lemia politinės, ekonominės ir socialinės priežastys. Anot jo, valdžios institucijos, nors ir turėdamos teisę priimti

⁸⁵ Domarkas V. Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas Technologija, 2000, p. 8.

⁸⁶ Gutauskas A. ir kt. Skaidrios savivaldos link: mokslinis- taikomasis leidinys.-Vilnius: Firidas, 2005, p. 46-48.

⁸⁷ Raipa A. ir kt. Viešojo administravimo efektyvumas: monografija. – Kaunas: Technologija, 2004, p. 333 – 350

⁸⁸ Ten pat.

sprendimus, turi labai sparčiai reaguoti į sparčius pokyčius visuomenės gyvenime. Atsižvelgiant į šiuolaikinius demokratinius principus, yra reikalaujama, kad piliečiai tiesiogiai dalyvautų reguliuojant konfliktus tarp interesų grupių, sprendžiant prieštaravimus tarp piliečių grupių ir pan. Galima teigti, kad piliečių ir jų organizacijų įtraukimas į kasdieninį naujų projektų ir programų kūrimą yra svarbiausia vietos savivaldos ir valdžios sąlygų, kurios užtikrina racionalų sprendimų priėmimą. Piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą padeda vystyti tikruosius demokratijos bruožus. Valdžios atstovai nenoromis perleisdami dalį sprendimų piliečių atstovams, dažnai sulaukia ir naudos, t. y. įsigilinimas į visuomenės problemas, galimybė turėti įtakos piliečių atstovams, efektyvinti valstybės institucijų veiklą ir pan.

Kartu pažymėtina, kad nors ir piliečių dalyvavimas suprantamas kaip efektyvesnės demokratijos įgyvendinimas, neteisingų sprendimų pašalinimas, tačiau pasak Bernotienės⁸⁹, tarp teorinio ir praktinio piliečių dalyvavimo egzistuoja nemažas skirtumas. Anot jos, atotrūkis atsiskleidžia tarp demokratinio piliečių dalyvavimo teorinių principų ir realaus jų įgyvendinimo ir taikymo, nes dažnai viešosioms institucijoms, standartams nedaro įtakos faktai ir įvykiai aptarti teorinėse taisyklėse. Tarkime, Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare bei suderinus vietos įstatymus su Europos Sąjungos įstatymais daugelis demokratinės teisės buvo įtvirtintos įstatymuose. Tačiau žmonės ne visada moka pasinaudoti tomis teisinėmis bazėmis ir tai yra viena iš priežasčių, kodėl visuomenė pakankamai pasyviai reaguoja priimant sprendimus, bet tampa aktyvi ir protestuoja, tuomet, kai sprendimas paliečia jų interesus ir jau būna priimtas. Iš to galima spręsti, kad visuomenės žinios apie galimą piliečių dalyvavimą demokratiname valdyme ir sprendimo priėmimo procese yra nepakankamos, todėl tiek valstybės tarnautojai, tiek visuomeninės organizacijos turėtų prisiimti atsakomybę už piliečių aktyvinimą. Taip pat išskiriamas dar veiksnys, kuris lemia sėkmę arba nesėkmę, dalyvaujant piliečiams sprendimų priėmimo procese, ir t. y. pasitikėjimas arba nepasitikėjimas valdžios institucijomis, jų atstovais bei informavimo kultūra ir lygmuo.

Anot Domarko ir Gineitienės,⁹⁰ vienas iš būdų piliečių dalyvavimui aktyvinti yra įstatymų kūrimas ir gerinimas, atvirumo ir skaidrumo didinimas, kiek įmanoma plačiau aptariant rengiamus projektus su interesų grupėmis ir kitais gyventojais. Taip pat siekiant užtikrinti, kad piliečių dalyvavimas būtų veiksmingas, jiems turi būti garantuota:

- 1) Teisė į informaciją;
- 2) Žodžio laisvė;
- 3) Teisė burtis į draugijas;
- 4) Peticijos teisė;

⁸⁹ Bernotienė M. ir kt. Viešasis valdymas: Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 238 – 254.

⁹⁰ Domarkas V. Gineitienė D. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas Technologija, 2000, p. 9 – 17.

5) Teisė kreiptis į teismą.

Visas šias teises piliečiams, kaip minėta ir ankstesniame poskyryje (žr. 2.2. poskyrį), garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25, 33, 35 ir 36 straipsniai. Straipsniuose yra numatyta, kad žmogus gali nekliudomas skleisti informaciją, turėti savo įsitikimus ir juos reikšti, piliečiams suteikiama galimybė dalyvauti valstybės valdyme tiek tiesiogiai, tiek per savo išrinktus atstovus. Taip pat piliečiams yra suteikiama teisė vienytis į bendrijas, politines partijas, jei tik jos neprieštarauja Lietuvos Respublikos kitoms nuostatoms bei suteikiama galimybė rinktis į taikius susirinkimus, kad galima būtų išsakyti savo nuomonę.⁹¹

Apibendrinant visų šiame poskyryje analizuotų mokslinių straipsnių autorių nuomones apie piliečių dalyvavimą vietiniame gyvenime, darbo autorė mano, kad iš tiesų piliečių įtraukimas yra labai sudėtingas procesas. Norint įtraukti piliečius reikia ir laiko, ir pinigų. Tai yra ir labai svarbus procesas, nes praleidus jį, gali kilti didelis konfliktas su visuomene, kuris kainuos daugiau negu nuomonės paklausimas iš anksto. Todėl kiekvienai demokratines vertybes puoselėjančiai šaliai tampa aišku, kad piliečių įtraukimas į politinius procesus yra demokratijos varomoji jėga, kad savo pareigas, t. y. pilietines pareigas, suvokiantys piliečiai užtikrina šalies stabilumą ir tolimesnę demokratijos plėtrą. „Šios paminėtos tendencijos yra siejamos su naujuoju viešuoju valdymu, kuris skatina piliečių grupių ir valdžios institucijų bendradarbiavimą bei partnerystę.“⁹² Visa tai tik patvirtina, kad jeigu nors vienas iš demokratijos elementų negali būti įgyvendinamas taip, kaip priklauso, visa sistema griūva ir apie „tikrąją“ demokratiją nelieka galimybės net galvoti, todėl empiriniame tyrime ir tyrinėjime piliečių dalyvavimo galimybes savivaldoje.

⁹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Prieiga per internetą*:

<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2012-02-05]

⁹² Bernotienė M. ir kt. Viešasis valdymas: Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 238 – 254.

3. DARBO METODOLOGIJA IR EMPIRINIO TYRIMO ANALIZĖ

3.1. Darbo metodai

Darbe naudojama **literatūros ir dokumentų analizė**, kuri atliekama analizuojant pagrindinių demokratijos ir vietos savivaldos tyrinėtojų mintis. Atliekant analizę remiamasi R. Tidikiu,⁹³ kuris analizės sąvoką apibūdina kaip mokslinio tyrimo metodą, „praktiškai ar mintyse suskaidant daiktą, reiškinių, visumą į sudėtinės dalis, savybes, kurios nors dalies, kuri vėliau nagrinėjama atskirai, išskirimas iš visumos.“ Darbo autorė remdamasi R. Tidikiu, išskiria šias galimas analizės formas:⁹⁴

- 1) visumos skaidymas į dalis ne tik sudedamosioms dalims pažinti, jų visumos sandarai išryškinti, bet ir tų dalių santykiams nustatyti;
- 2) objekto savybių ir jų santykių analizė, savybę ar santykį skaidant į sudėtinės dalis, jas analizuojant, tiriamojo objekto svarbiausiems ir mažiau svarbiems ypatumams nustatyti;
- 3) tiriamojo objekto skaidymas į klases ir poklasių, t. y. klasifikacija;
- 4) loginių samprotavimų formų tyrimas ir tikslinimas formaliosios logikos priemonėmis.

Šiuo atveju atliekant analizę, naudojamas „visumos skaidymas į dalis, kuris reikalingas ne tik sudedamosioms dalims pažinti, bet ir tų dalių santykiams nustatyti“. Pasirinktas būtent šis metodas problemai nagrinėti, nes, remiantis šiuo metodu, bus galima išnagrinėti visumą, t. y. demokratiją, kurios pagrindiniai principai bus įgyvendinami sėkmingai, jeigu sistemingai bus naudojami smulkesni elementai, vietos demokratijos instrumentai, kuriuos atspindi darbo problema.

Atliekant empirinį tyrimą naudojama **anketinė apklausa**. Pasirinktas būtent šis metodas, nes jis leidžia išsiaiškinti ir įvertinti nagrinėjamos problemos mastą, aktualumą ir sužinoti respondentų požiūrius, nuomones ir pozicijas. Anot R. Tidikio,⁹⁵ anketose surenkama gausios statistinės medžiagos, atskleidžiančios faktinę informaciją, vienu reiškinių priklausomybę nuo kitų ir visi šie duomenys, išreikšti empiriniais rodikliais, atspindi tikrovę. Gaunama vertingos medžiagos, suteikiančios pagrindą pažvelgti į tikrovę objektyviau, kartais net įveikti susidariusią stereotipinę nuomonę, kategoriškus kai kurių žmonių vertinimus.

Taip pat autorė remdamasi I. Liuobikiene,⁹⁶ išskiria šiuos pagrindinius anketinės apklausos privalumus:

- 1) užtikrinamas pakankamas atrankos dydis;

⁹³Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003, p. 375.

⁹⁴Ten pat.

⁹⁵Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003, p. 474.

⁹⁶Liuobikienė I. Sociologinių tyrimų metodika : mokomoji knyga. – Kaunas : Technologija, 2006, p. 155.

- 2) 100 procentų arba šiek tiek mažiau grąžinama anketų;
- 3) galimybė instruktuoti respondentus (tarkime nesuvokus klausimo esmės);
- 4) respondentų galimybė konsultuotis su apklausos organizatoriumi;
- 5) apklausos organizatoriaus galimybė kontroliuoti situaciją: gauti papildomos informacijos stebint;
- 6) iš respondentų reakcijos preliminarai galima spręsti apie problemos reikšmę;
- 7) anketavimas yra pigesnis ir trumpesnis nei interviu.

Apibendrinant galima teigti, kad anketa, tai klausimų rinkinys, kuris padeda apklausos vedėjui per ganėtinai trumpą laikotarpį gauti reikiamos informacijos iš respondentų, kad būtų galima atlikti gautų duomenų analizę ir pateikti išvadas, todėl ir buvo pasirinktas būtent šis metodas.

3.2. Empirinio tyrimo Širvintų savivaldybėje analizė

Atliktas empirinis tyrimas buvo sudėtinė viso tyrimo dalis, todėl atliekant jį, kaip buvo minėta ir anksčiau, buvo naudojamos respublikinės anketos ir aprašoma metodologija, remiantis 2003 metais atliktu tyrimu „Vietos demokratija – 2003“.

Taip pat atliekant tyrimo metu gautų duomenų analizę, buvo remiamasi R. Tidikio⁹⁷ nurodytų kokybinių tyrimų aprašomuoju stiliumi. Remiantis juo, kokybinio tyrimo analizėje, atsižvelgiant į surinktus duomenis yra atliekama išsami jų analizė ir pateikiamos išvados, o aprašomoji medžiaga iliustruojama grafiškai.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti demokratijos, vyraujančios Širvintų savivaldybėje esamą padėtį, atsižvelgiant į šiuos aspektus: vietos atstovavimo demokratiją, piliečių dalyvavimą, pasyvias gyventojų grupes ir strateginį planavimą.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) išsiaiškinti, apie vietos atstovavimo demokratiją Širvintų savivaldybėje, t. y. kaip per paskutinius rinkimus į savivaldybės tarybą pasireiškė piliečių dalyvavimas ir skatinimas.
- 2) išsiaiškinti apie piliečių dalyvavimą Širvintų savivaldybėje, t. y. galimus piliečių dalyvavimo metodus, apklausos būdus, kurie naudojami savivaldybėje, norint apklausti gyventojus, kokia apklaustųjų nuomonė yra apie piliečių informavimą ir dalyvavimą vietiniame visuomeniniame gyvenime, kokia žingsniai, plėtojant savivaldą, yra laikomi kaip labai svarbūs, o kurie nebūtini ir pan.
- 3) identifikuoti pasyvias gyventojų grupes.

⁹⁷Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Mykolo Romerioniversitetas, 2003, p. 363 – 365.

4) išsiaiškinti, ar savivaldybėje funkcionuoja, gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų rengimą ir įgyvendinimą.

Tyrimo objektas – Širvintų savivaldybė.

Tyrimo metodika. Siekiant įrodyti, kad demokratinių principų įgyvendinimas priklauso nuo sistemingo vietos demokratijos instrumentų naudojimo buvo atliktas empirinis tyrimas. Tyrimo metodas anketinė dirbančių gyventojų apklausa. Sudarytos trys anketos: savivaldybės politikams, administracijos darbuotojams ir aktyviems piliečiams. Savivaldybės politikams – kadangi sužinomas jų požiūris, kaip subjektų, nuo kurių priklauso vietos demokratijos formavimas savivaldybėje. Aktyviems piliečiams, nes sužinomas jų požiūris į demokratijos formavimą savivaldybėje ir administracijos darbuotojams – sužinomas subjektų – valstybės tarnautojų požiūris į vietos demokratiją, kadangi jie dalyvauja įgyvendindami priimtus sprendimus. Tyrimas atliktas 2011 metų sausio mėnesį. Pasirinkta metodika leido per gana trumpą laiką sėkmingai išplatinti, susigražinti anketas bei apklausti reikiamus asmenis. Norint sėkmingai išnagrinėti vietos demokratijos instrumentus, anketą sudaro kelios dalys:

- informacija apie vietos atstovavimo demokratiją;
- piliečių dalyvavimas;
- gyventojų pasyvios grupės;
- strateginis planavimas.

Respondentų atranka. Tyrimas vykdomas Širvintų savivaldybėje. Respondentai:

- 1) 4 politikai – meras, mero pavaduotojas, likę du atsitiktine tvarka iš skirtingų politinių frakcijų;
- 2) 7 savivaldybės administracijos darbuotojai – administracijos direktorius, o kiti darbuotojai atsitiktine tvarka iš skirtingų padalinių;
- 3) 8 aktyvūs piliečiai – apklausti visi rajono seniūnai.

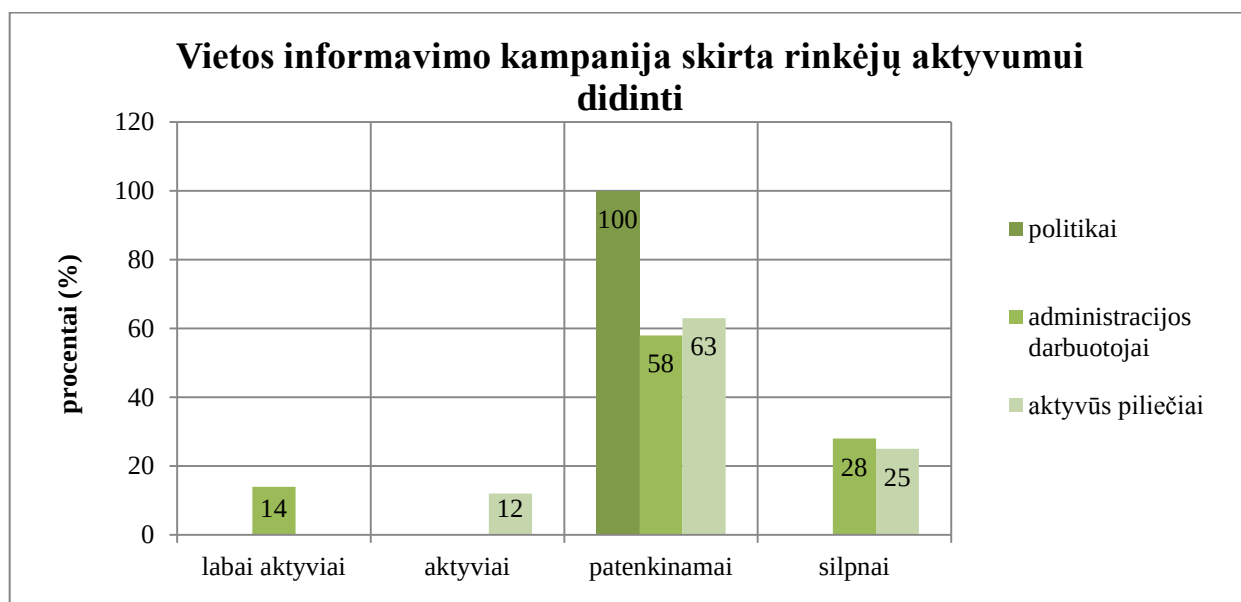
Tyrimo eiga. Pirma – pasirinktas duomenų rinkimo metodas – anketinė apklausa, kuri leido apklausti Širvintų rajono dirbančius gyventojus; antra – duomenų rinkimas; trečia – gautų duomenų apdorojimas ir jų analizavimas; ketvirta – rezultatų aptarimas; penkta – išvadų formavimas.

Apklaustos atlikimas. Apklaustos atlikimas prasidėjo nuo to, kad su Dekano pasirašytu raštu, kuriame buvo informacija apie tai, jog vykdomas tyrimas, siekiant išsiaiškinti apie vietos demokratiją Širvintų savivaldybėje, buvo apsilankyta pačioje savivaldybėje. Kadangi meras tuo metu susitikti negalėjo, raštas buvo įteiktas ir visa situacija paaiškinta mero pavaduotojui. Gavus leidimą, tyrimas buvo pradėtas. Anketos paliktos užpildyti merui, mero pavaduotojui ir administracijos direktoriui. Visi kiti apklaustieji anketas pildė iš karto. Iš tiesų atlikti tyrimą sėkmingai padėjo tai, kad Širvintų miestelis nėra

didelis, todėl dauguma vieni kitus žino ir pažįsta, o darbuotojai suprasdami, kaip tai yra svarbu asmeniui, kuris atlieka apklausą, pateikė savo atsakymus į anketos klausimus geranoriškai. Pildant anketas, klausimų dėl neaiškių formuluočių ar pan. nepasitaikė, tačiau pastebėta tai, kad nevisada buvo žinoma, kaip atsakyti į pateiktus klausimus, pasireiškė žinių trūkumas.

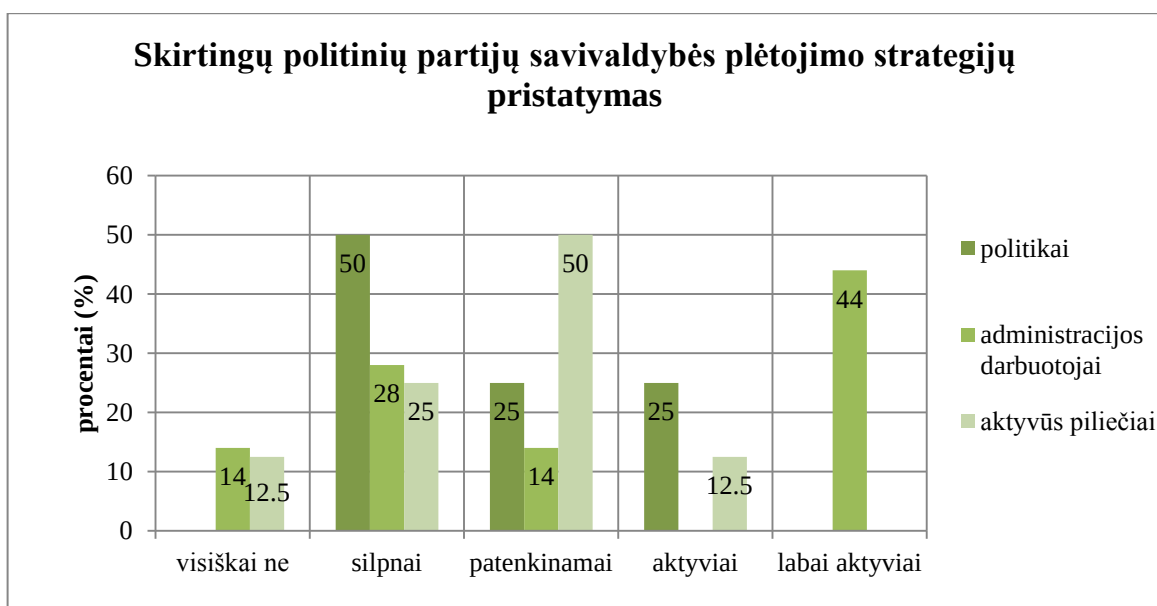
Tyrimo duomenys analizuojami taikant kompiuterinę programą „Microsoft Office Excel“.

Informacija apie vietos atstovavimo demokratiją. Siekiant, kuo geriau atskleisti darbo problemą, pirmoji tyrimo dalis buvo susijusi su informacijos rinkimu apie demokratiją. Visi apklausti respondentai, tiek politikai, tiek aktyvūs piliečiai, tiek administracijos darbuotojai, pareiškė savo nuomonę į klausimą, kaip per paskutinius rinkimus į savivaldybės tarybą pasireiškė piliečių dalyvavimo ir motyvavimo skatinimas. 69% (13) iš visų apklaustųjų nurodė, kad vietos informavimo kampanija skirta rinkėjų aktyvumui didinti pasireiškė patenkinamai, 21% (4) teigia, kad silpnai, po 5% (po 1) teigia, kad aktyviai ir labai aktyviai. 4 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

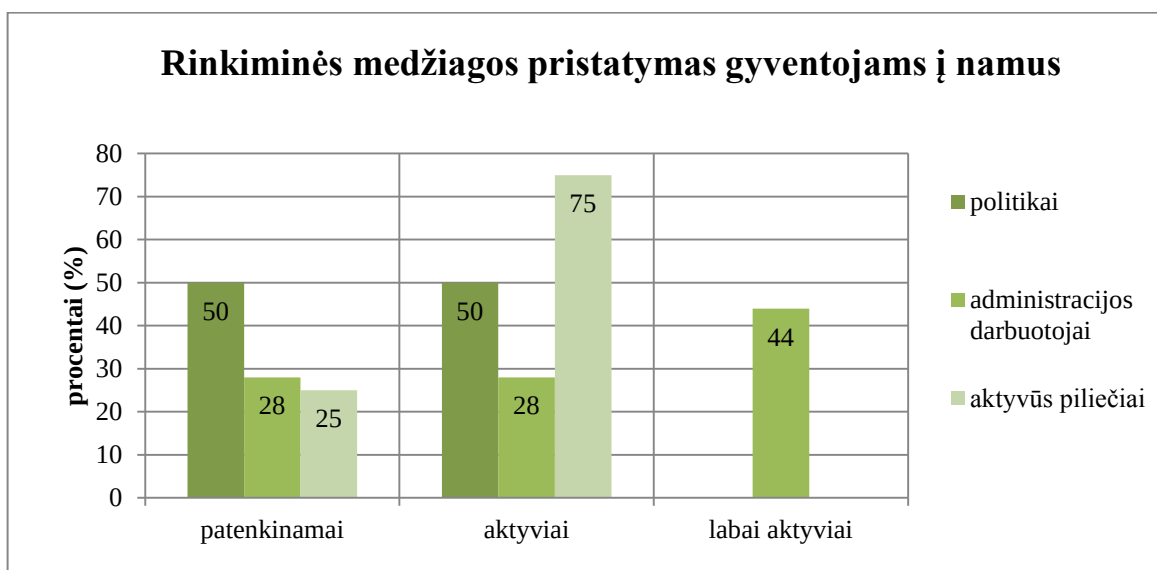
4 pav. Vietos informavimo kampanija skirta rinkėjų aktyvumui didinti

Taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kaip savivaldybėje pasireiškė skirtingų politinių partijų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas. Po 32% (6) pasirinko, kad politinių partijų skirtingų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas reikšėsi atitinkamai silpnai ir patenkinamai, 16% (3), kad strategijų pristatymas buvo naudojamas labai aktyviai ir po 10% (2), kad buvo naudojama aktyviai ir visiškai neaktyviai (žr. 5 pav.).

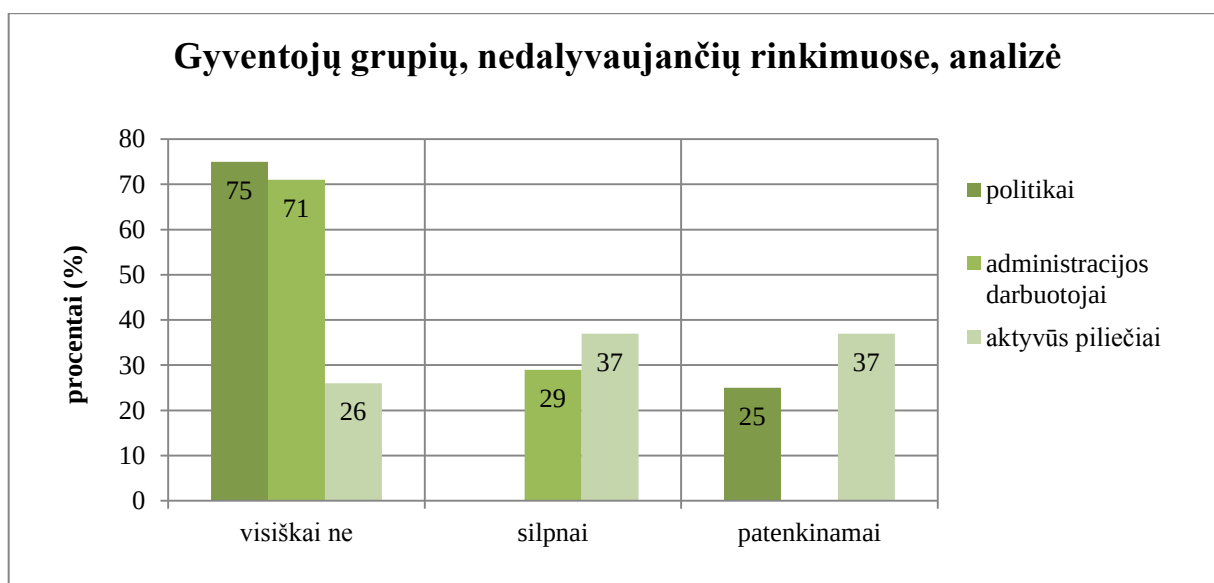
5 pav. Skirtingų politinių partijų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas

52% (10) iš visų apklaustųjų pasirinko, kad rinkiminės medžiagos pristatymas gyventojams į namus buvo naudojamas aktyviai, 32% (6), kad patenkinamai, 16% (3) teigia, kad buvo naudojama labai aktyviai (žr. 6 pav.).

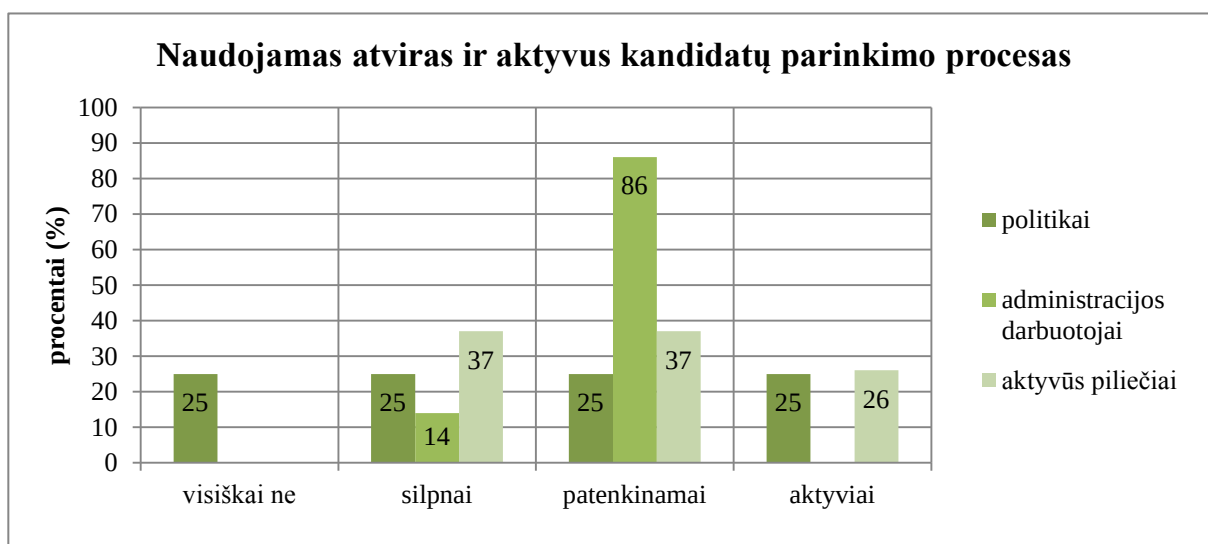
6 pav. Rinkiminės medžiagos pristatymas gyventojams į namus

Taip pat dauguma iš visų apklaustųjų 79% (15) teigia, kad visiškai nebuvo arba buvo silpnai atliekama gyventojų grupių, nedalyvaujančių rinkimuose, analizė ir 21% (4), kad buvo naudojama patenkinamai. 7 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

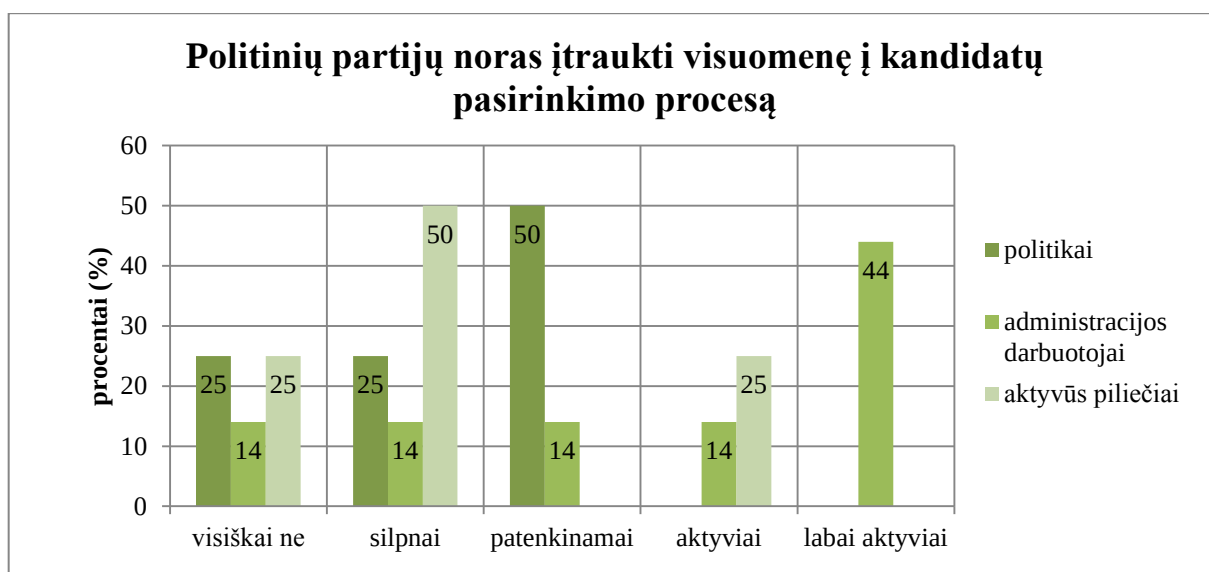
7 pav. Gyventojų grupių, nedalyvaujančių rinkimuose, analizė

Atliekant tyrimą, svarbu buvo išsiaiškinti, ar per paskutinius metus į savivaldybės tarybą buvo naudojamas atviras ir aktyvus kandidatų parinkimo procesas. 52% (10) iš apklaustųjų nurodė, kad tai buvo naudojama patenkinamai, 32% (6), kad buvo visiškai nenaudojama arba naudojama silpnai ir 16% (6), kad buvo naudojama aktyviai. 8 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

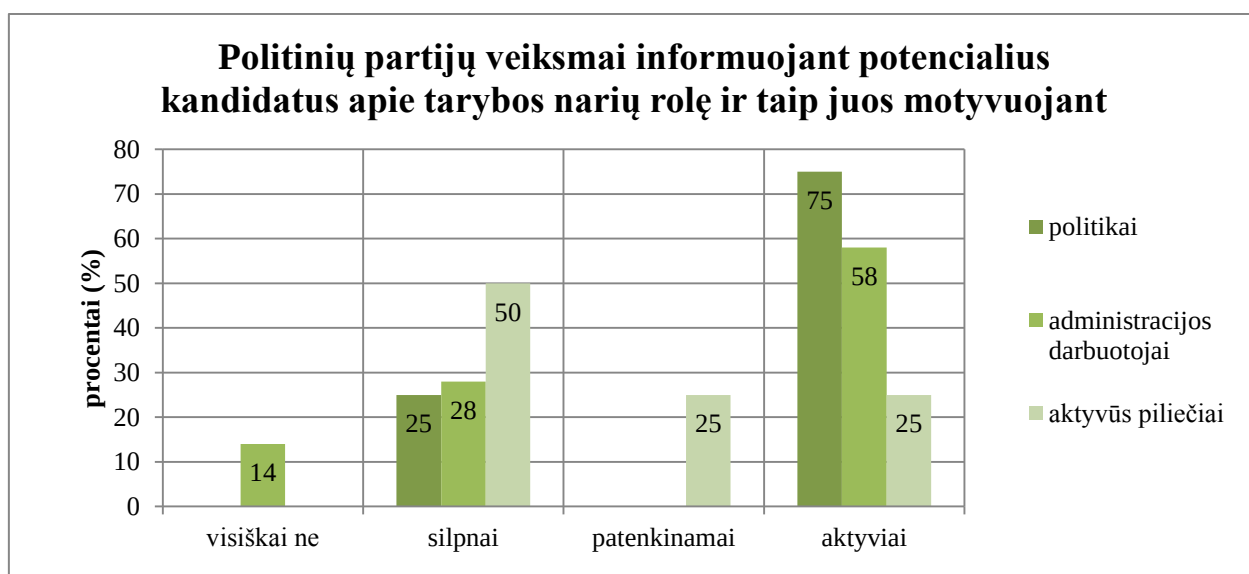
8 pav. Naudojamas atviras ir aktyvus kandidatų parinkimo procesas

33% (6) iš visų apklaustųjų pasirinko, kad politinių partijų noras įtraukti visuomenę į kandidatų pasirinkimo procesą per paskutinius rinkimus pasireiškė silpnai, 22% (4), kad visiškai ne, po 15% (3), teigia, kad patenkinamai, aktyviai ir labai aktyviai (žr. 9 pav.).

9 pav. Politinių partijų noras įtraukti visuomenę į kandidatų pasirinkimo procesą

Taip pat dauguma 47% (9) apklaustųjų nurodė, kad politinių partijų veiksmai informuojant potencialius kandidatus apie tarybos narių rolę ir taip juos motyvuojant reikšėsi aktyviai, 37% (7), kad silpnai, 15% (3), kad patenkinamai ir visiškai ne. 10 paveikslepateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

10 pav. Politinių partijų veiksmai informuojant potencialius kandidatus apie tarybos narių rolę ir taip juos motyvuojant

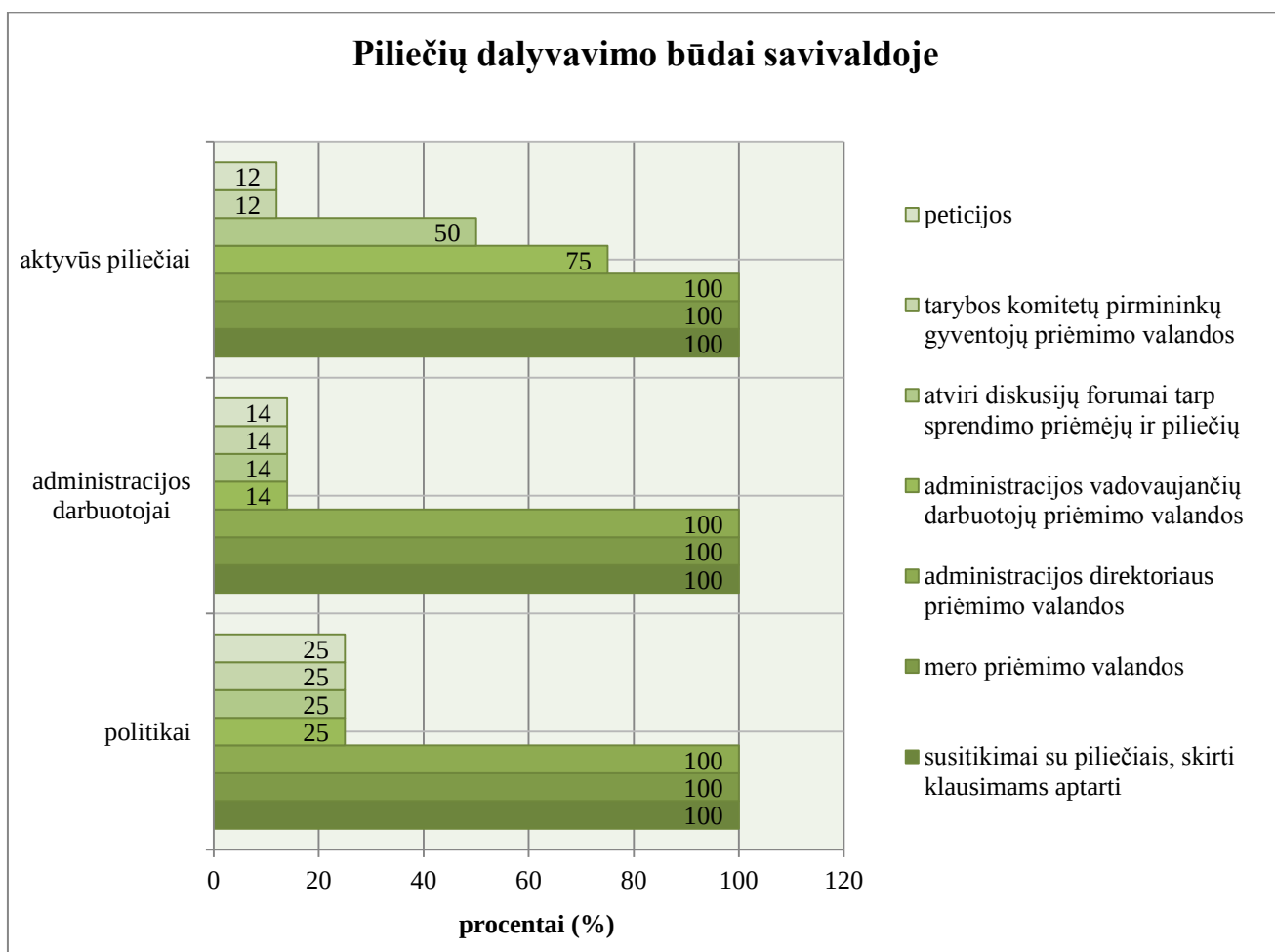
Apibendrinant galima teigti, kad per paskutinius rinkimus į savivaldybės tarybą piliečių dalyvavimo ir motyvavimo skatinimas aktyviai pasireiškė politinių partijų veiksmais informuojant potencialius kandidatus apie tarybos narių rolę ir taip juos motyvuojant bei rinkiminės medžiagos pristatymu gyventojams į namus. Patenkinamai reikšėsi vietos informavimo kampanija skirta rinkėjų aktyvumui

didinti, atviras ir aktyvus kandidatų parinkimo procesas, politinių partijų skirtingų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas. Silpnai arba visiškai ne, politinių partijų noras įtraukti visuomenę į kandidatų pasirinkimo procesą ir gyventojų grupių, nedalyvaujančių rinkimuose, analizė.

Piliečių dalyvavimas. Kadangi nagrinėjant demokratijos ir vietos savivaldos teorinius aspektus buvo išsiaiškinta, kad piliečių dalyvavimas vietos savivaldoje, jų įtraukimas ir informavimas apie priimamus sprendimus savivaldybėje pačiam demokratijos procesui reiškia labai daug ir yra vienas iš pagrindinių elementų formuojančių demokratiją, nes nesilaikant šios sąlygos, apskritai kalbėti apie demokratiją nebelieka prasmės, kita anketos dalis būtent ir yra skirta išsiaiškinti, kokia situacija yra su piliečių dalyvavimu Širvintų savivaldybėje. Taip pat tai padės geriau atskleisti ir darbo problemą, nes joje minima, kad demokratinų principų įgyvendinimas priklauso nuo sistemingo vietos demokratijos instrumentų naudojimo, o piliečių dalyvavimas kaip tik ir yra vienas iš demokratijos instrumentų.

Pirmiausia, atliekant tyrimą, buvo aiškinamasi, kokie piliečių dalyvavimo būdai savivaldoje yra labiausiai paplitę. Visi apklaustieji: tiek piliečiai, tiek administracijos darbuotojai, tiek politikai nurodė, kad savivaldybėse vyksta susitikimai su piliečiais, skirti specialioms klausimams aptarti, mero priėmimo valandos ir administracijos direktoriaus gyventojų priėmimo valandos. Antrasis dažnai naudojamas piliečių dalyvavimo būdas, kurį išskyrė aktyvūs piliečiai buvo administracijos vadovaujančių darbuotojų gyventojų priėmimo valandos, 6 apklaustieji (75%) pasirinko šį metodą kaip galimą, o likę 2 (25%) mano, kad tokiu būdu nėra galimybės pareikšti savo nuomonės. Antrasis, politikų nuomone, dažnai naudojamas būdas yra administracijos vadovaujančių darbuotojų gyventojų priėmimo valandos. Šį būdą, kaip galimą, pasirinko 2 (50%) respondentai, o likę 2 (50%) apskritai nežinojo apie tokią galimybę. Administracijos darbuotojai antrąjį būdą, tiksliau būdus, nes surinktas vienodas balsų skaičius, leidžiančius piliečiams dalyvauti savivaldoje išskyrė atvirus diskusijų forumus tarp sprendimo priėmėjų ir piliečių, tarybos komitetų pirmininkų gyventojų priėmimo valandas ir administracijos vadovaujančių darbuotojų gyventojų priėmimo valandas bei peticijas. Už tokią galimybę pasisakė po 1 (14%) administracijos darbuotoją, likę 5 (72%) mano, kad piliečiai tokių galimybių neturi ir likę 14% (po 1 respondentą) apie tokią galimybę nieko nežino. Trečioji galimybė, kurią pasirinko aktyvūs piliečiai, yra atviri diskusijų forumai tarp sprendimo priėmėjų ir piliečių. Šį atsakymą pasirinko 4 aktyvūs piliečiai (50%), likę 3 (38%) pažymėjo, kad toks būdas nėra galimas ir 1 (12%) respondentas apskritai nežinojo, ar yra tokia galimybė ar ne. Ketvirtasis ir penktasis aktyvių piliečių nurodytas galimas būdas – tarybos komitetų pirmininkų gyventojų priėmimo valandos ir peticijos, kurias pasirinko tik po 1 (po 12,5%) respondentą, 2 (25%) apskritai mano, kad tokios galimybės nėra, o likę 5 (63%) respondentai apie tokią galimybę tiesiog nežino. Tarp politikų likusios galimybės piliečiams dalyvauti savivaldoje – atviri diskusijų forumai tarp sprendimo priėmėjų ir piliečių, tarybos komitetų pirmininkų gyventojų priėmimo valandos ir peticijos iš apklaustų politikų sulaukė po

vienodai balsų, t. y. po 1 (25%) respondentą pasirinko, kad tokia galimybė yra, likę 2 (50%) mano, kad taip piliečiai negali dalyvauti savivaldoje ir vėl gi po 1 (25%) nežino, ar tokia galimybė apskritai yra (žr. 11pav.).

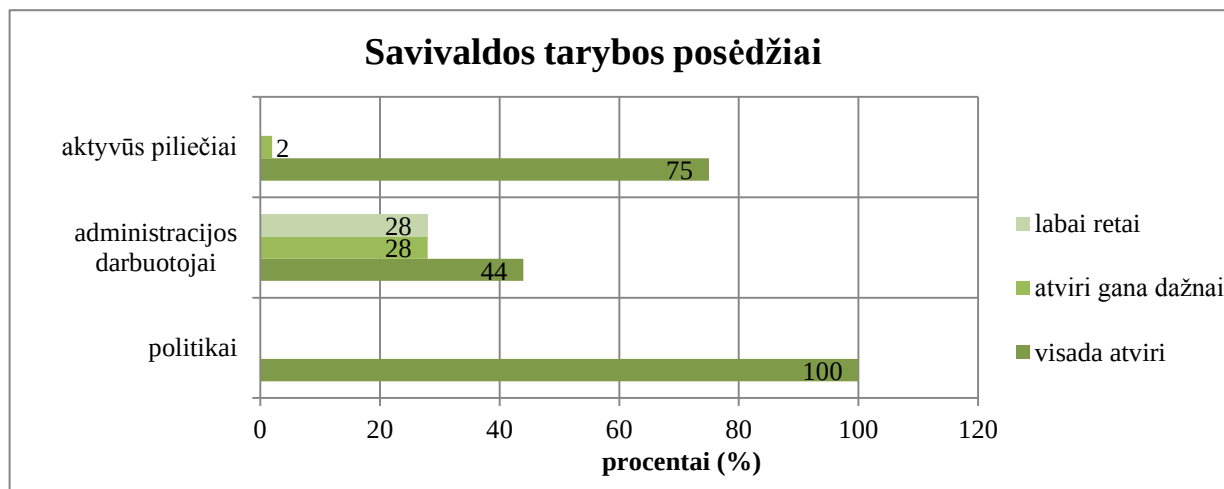

11 pav. Piliečių dalyvavimo būdai savivaldoje

Remiantis 11 paveiksle pateikta informacija matyti, kad visų respondentų nuomone, populiariausi piliečių dalyvavimo būdai Širvintų savivaldybėje yra susitikimai su piliečiais, skirti specialiems klausimams aptarti, mero priėmimo valandos ir administracijos direktoriaus gyventojų priėmimo valandos. Taip pat remiantis aktyvių piliečių nuomone, matyti, kad administracijos vadovaujančių darbuotojų gyventojų priėmimo valandos ir atviri diskusijų forumai tarp sprendimo priėmėjų ir piliečių yra dažniau naudojami metodai, negu tai atrodo politikams ir administracijos darbuotojams.

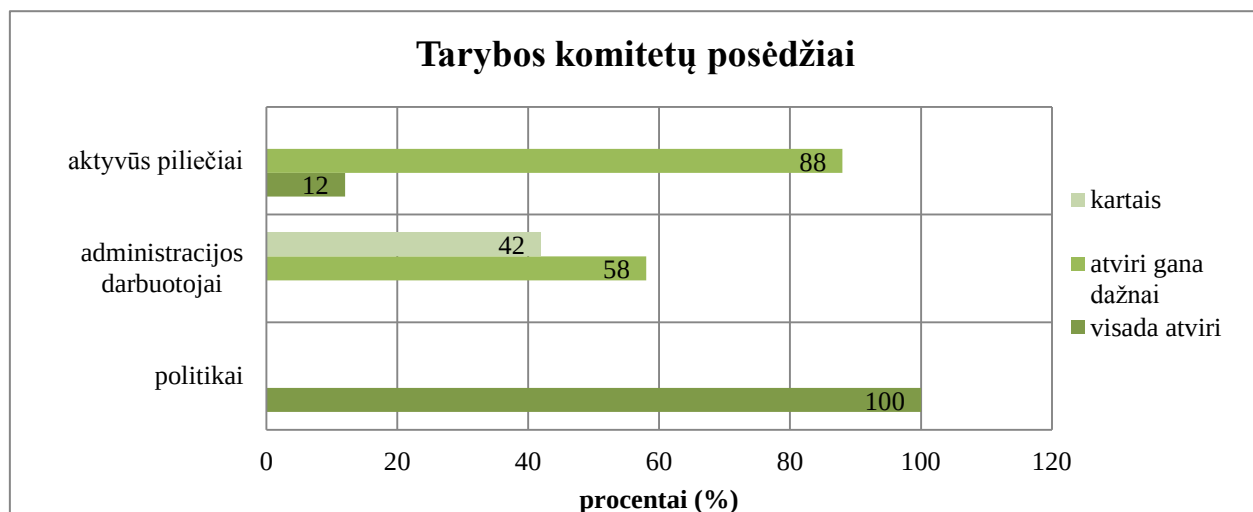
Siekiant užtikrinti, kad vietinių institucijų ir valdymo institucijų veiklos metodai būtų skaidresni, siūloma padaryti atvirus tarybų ir komitetų posėdžius. Todėl atliekant tyrimą, kitas žingsnis buvo siekis išsiaiškinti, ar savivaldybėje vykstantys savivaldybės tarybos, komitetų ir bendruomenių tarybų posėdžiai yra atviri. Visi apklausoje dalyvavę politikai, nurodė, kad savivaldybėje savivaldos tarybos posėdžiai yra

atviri visada. Kiek kitaip nuomonė šiuo klausimu pasiskirstė tarp administracijos darbuotojų ir aktyvių piliečių. 3 (44%) administracijos darbuotojai nurodė, kad tarybos posėdžiai atviri, 2 (28%) respondentai teigia, kad posėdžiai būna atviri gana dažnai ir 2 (28%) teigia, kad taip būna labai retai. 6 (75%) aktyvūs piliečiai taip pat teigia, kad tarybos posėdžiai yra atviri, 2 (25%) apklaustieji sako, kad taip būna gana dažnai (žr. 12 pav.).

12 pav. Savivaldos tarybos posėdžiai

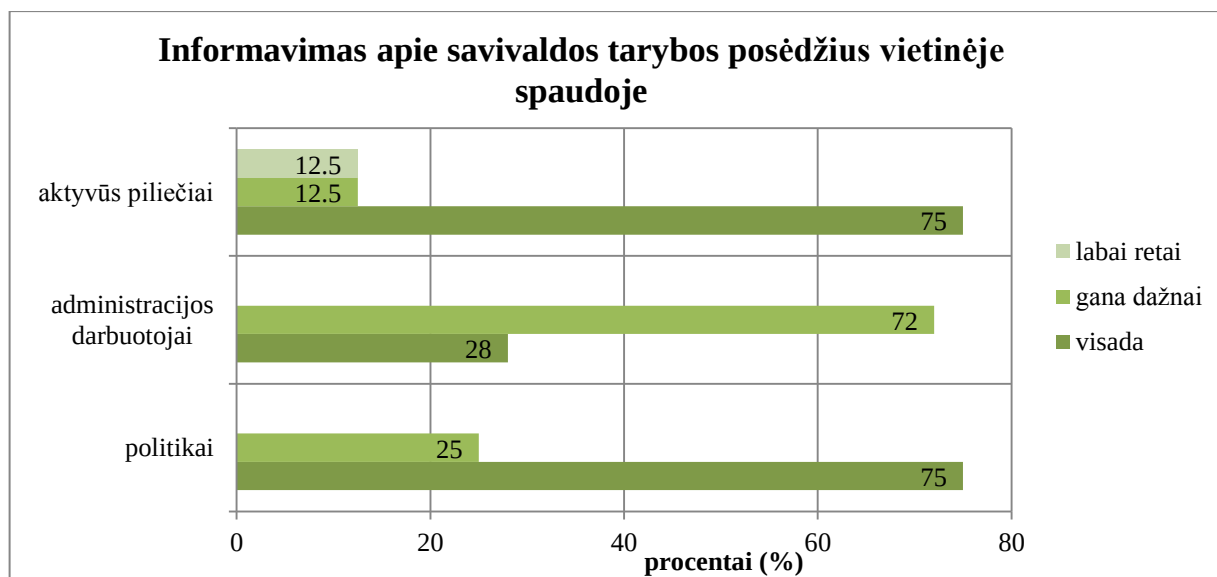
Atlikus tyrimą taip pat tapo aišku, kokia situacija yra dėl tarybos komitetų posėdžių atvirumo. Visų politikų nuomone, tarybos komitetų posėdžiai taip pat yra atviri. 58% (4) administracijos darbuotojų teigia, kad posėdžiai atviri būna gana dažnai, o likę 42% (3) nurodo, kad komitetų posėdžiai atviri būna tik kartais. 12% (1) iš aktyvių piliečių nurodė, kad posėdžiai atviri visada, 88% (7) apklaustųjų nurodė, kad gana dažnai. 13 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

13 pav. Tarybos komitetų posėdžiai

Apibendrinant 12 ir 13 paveiksluose pateiktus faktus, galima teigti, kad tiek savivaldos tarybos posėdžiai, tiek tarybos komitetų posėdžiai atviri būnane visada. Vadinasi, norintys dalyvauti posėdžiuose ir besidomintis tuo metu svarstomais klausimais ne visada yra laukiami ir priimami.

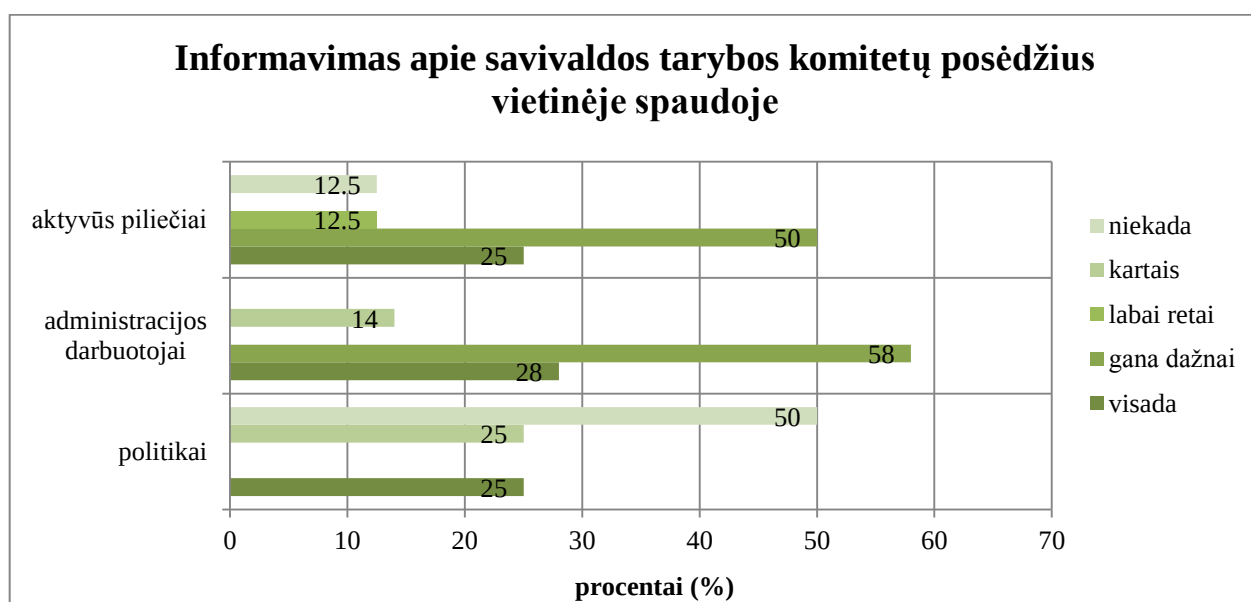
Kaip buvo minėta teorinėje dalyje, demokratinėmis sąlygomis būtent visuomenės informavimo priemonės analizuoja politikų veiklą, apie ją praneša piliečiams, kuria visuomenės nuomonę ir svarbiausia daro įtaką visai valstybei. Todėl kitas žingsnis buvo išsiaiškinti, kaip Širvintų savivaldybės gyventojai yra informuojami, jeigu apskritai informuojami, apie savivaldos tarybos ir komitetų posėdžius. Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad Širvintų savivaldybėje pagrindinė ir vienintelė informavimo priemonė apie posėdžių darbotvarkes (iš siūlomų variantų: vietinė spauda, vietinis radijas, vietinė televizija, tiesioginė vaizdo ir/ar garso transliacija iš posėdžio, vaizdo ir/ar garso transliacija internete) yra vietinė spauda. 6 (75%) iš apklaustų aktyvių piliečių nurodė, kad apie savivaldybės tarybos posėdžius vietinėje spaudoje, yra skelbiama visada, 1 (12,5%) teigia, kad skelbiama gana dažnai ir 1 (12,5%) teigia, kad labai retai. 2 (28%) iš apklaustų administracijos darbuotojų nurodė, kad apie savivaldybės tarybos posėdžius vietinėje spaudoje, yra skelbiama visada, 5 (72%), kad skelbiama gana dažnai. 3 (75%) iš apklaustų politikų teigia, kad informacija apie savivaldybės tarybos posėdžius skelbiama visada, 1 (25%), kad taip būna gana dažnai (žr. 14 pav.).

14 pav. Informavimas apie savivaldos tarybos posėdžius vietinėje spaudoje

Įvertinus gautus rezultatus ir atsižvelgiant į daugumos apklaustųjų nuomonę matyti, kad apie savivaldos tarybos posėdžius vietinėje spaudoje yra pranešama visada, tačiau svarbu ir įvertinti išsiskiriančią administracijos darbuotojų nuomonę, kuri teigia, kad apie posėdžius skelbiama tik gana dažnai.

Analogiškai buvo išsiaiškinta situacija ir apie informacijos, susijusios su tarybos komitetų posėdžiais, skelbimu vietinėje spaudoje. 2 (25%) iš apklaustų aktyvių piliečių nurodė, kad apie savivaldybės tarybos komitetų posėdžius vietinėje spaudoje, yra skelbiama visada, 4 (50%) teigia, kad skelbiama gana dažnai, 1 (12,5%) teigia, kad labai retai ir 1 (12,5%), kad niekada. 2 (28%) iš apklaustų administracijos darbuotojų nurodė, kad apie savivaldybės tarybos komitetų posėdžius vietinėje spaudoje, yra skelbiama visada, 4 (58%) teigia, kad skelbiama gana dažnai ir 1 (14%), kad tik kartais. 1 (25%) iš apklaustų politikų teigia, kad savivaldybės tarybos komitetų posėdžiai būna atviri visada, 1 (25%), kad taip būna kartais ir 2 (50%), kad niekada. 15 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

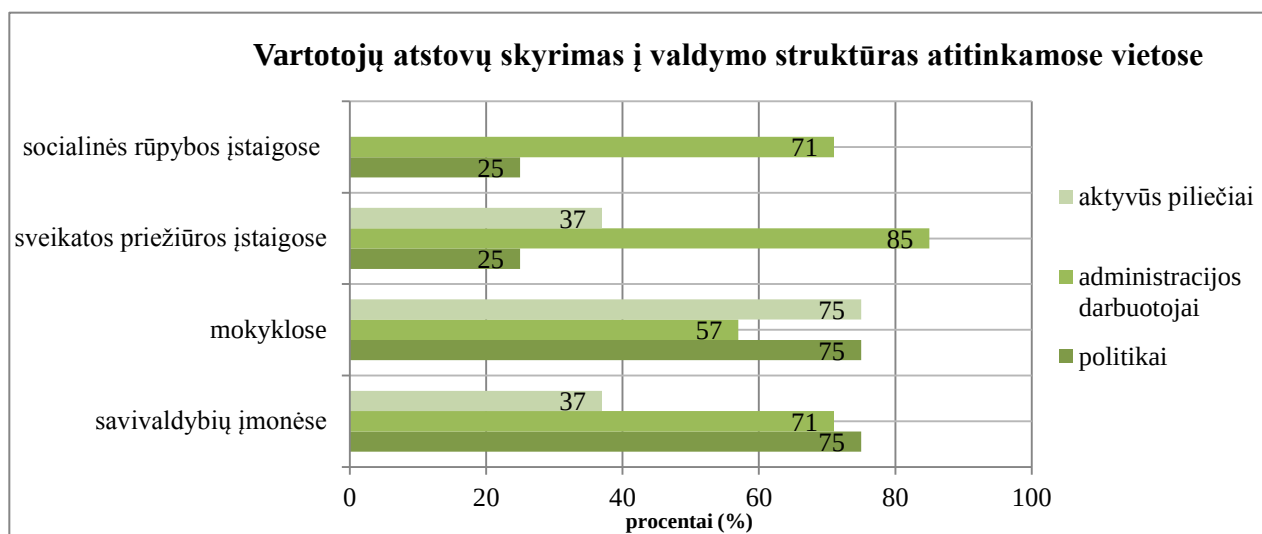

15 pav. Informavimas apie savivaldos tarybos komitetų posėdžius vietinėje spaudoje

Apibendrinant galima teigti, kad apie savivaldos tarybų posėdžius vietinėje spaudoje daugumos apklaustųjų nuomone yra skelbiama gana dažnai, nors 50% iš apklaustų politikų sako, kad taip nebūna niekada.

Apibendrinant 12, 13, 14 ir 15paveiksluose pateiktus faktus galima teigti, kad gyventojams tikrai nėra suteikiamos galimybės visada lankytis vykstančiuose tiek savivaldos tarybos, tiek tarybos komitetų posėdžiuose bei visa informacija nėra skelbiama vietinėje spaudoje, nes vieninga nuomonė nebuvo pareikšta nei vienu klausimu. Nors ir siūloma, kad norint užtikrinti veiklos skaidrumą, reikėtų padaryti atvirus tarybų, komitetų ir bendruomenių tarybos posėdžius bei viešai skelbti jų darbotvarkes, tačiau sprendžiant iš surinktų duomenų analizės, to Širvintų savivaldybėje nėra.

Kaip buvo minėta, analizuojant teisės aktus, reglamentuojančius piliečių dalyvavimą valstybės valdyme ir sprendimų priėmimo procese, Europos Tarybos ministrų rekomendacijos yra vienas iš tokių dokumentų. Būtent Europos Tarybos rekomendacijose (2001) siūloma numatyti priemones, skirtas įtraukti piliečius į valdymą, t. y. vartotojų komitetai, bendrijos, valdybos, piliečių tiesioginis paslaugų valdymas ir kt.⁹⁸ Tyrimo metu išsiaiškinta, kad mokyklos Širvintų savivaldybėje yra būtent tos organizacijos, kurių valdymo struktūrose labiausiai paplitęs piliečių (tėvų, mokytojų, mokinių) dalyvavimas. Tai nurodė 68% (13) iš visų atsakiusių respondentų – aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų. Šiek tiek mažiau vartotojų atstovų įtraukiama į sveikatos priežiūros įstaigų valdymo struktūras, tai nurodo 57% (11) iš visų apklaustų respondentų, 52% (10) respondentų teigia, kad vartotojų atstovai kviečiami arba skiriami į valdymo struktūras savivaldybių įmonėse ir 37% (7) iš visų apklaustųjų teigia, kad vartotojų atstovais skiriamas socialinės rūpybos įstaigose. 16 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

16 pav. Vartotojų atstovų skyrimas į valdymo struktūras atitinkamose vietose

Siekiant, kaip įmanoma geriau, išnagrinėti piliečių dalyvavimą savivaldybėje, atliekant tyrimą, taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kokie apskritai metodai yra naudojami savivaldybėje, apklausiant gyventojus ir kokius konkrečius metodus naudoja administracijos darbuotojai ir politikai, norėdami sužinoti gyventojų nuomonę. Norint sužinoti, kokius konkrečius metodus naudoja administracijos darbuotojai ir politikai, pirmiausia buvo apklausiami aktyvūs piliečiai, kurie nurodė, jų nuomone,

⁹⁸ Recommendation Rec (2001)19 of the Committee of Ministers to member states on the participation of citizens in local public life.

Prieiga per internetą:

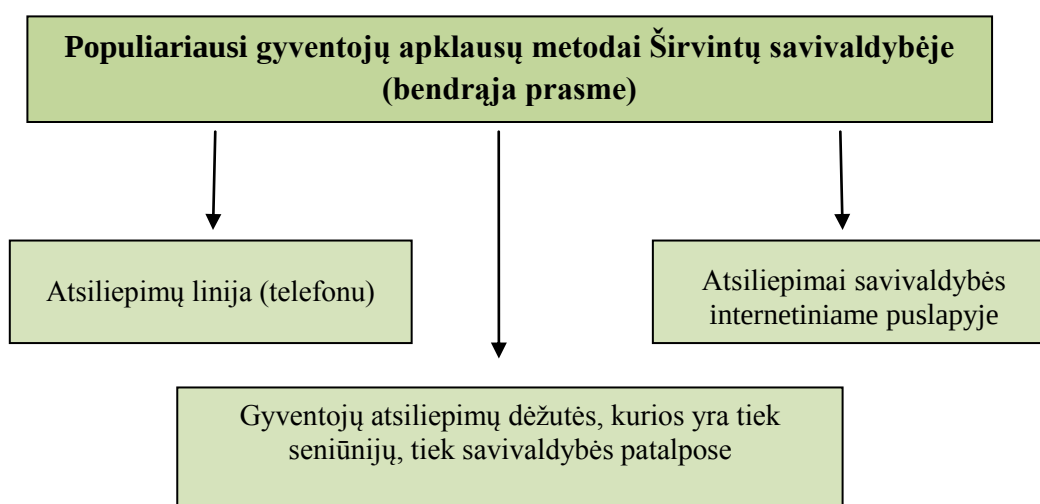
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=245255&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> [žiūrėta 2012-01-22]

dažniausiai politikų ir administracijos darbuotojų naudojamus metodus ir apklausiami patys politikai bei administracijos darbuotojai, kurie nurodė savo pačių naudojamus metodus atskirai.

Į anketas atsakę respondentai, išskyrė šiuos bendrąja prasme pagrindinius metodus, kuriais siekiama sužinoti gyventojų nuomonę: (žr. 17 pav.)

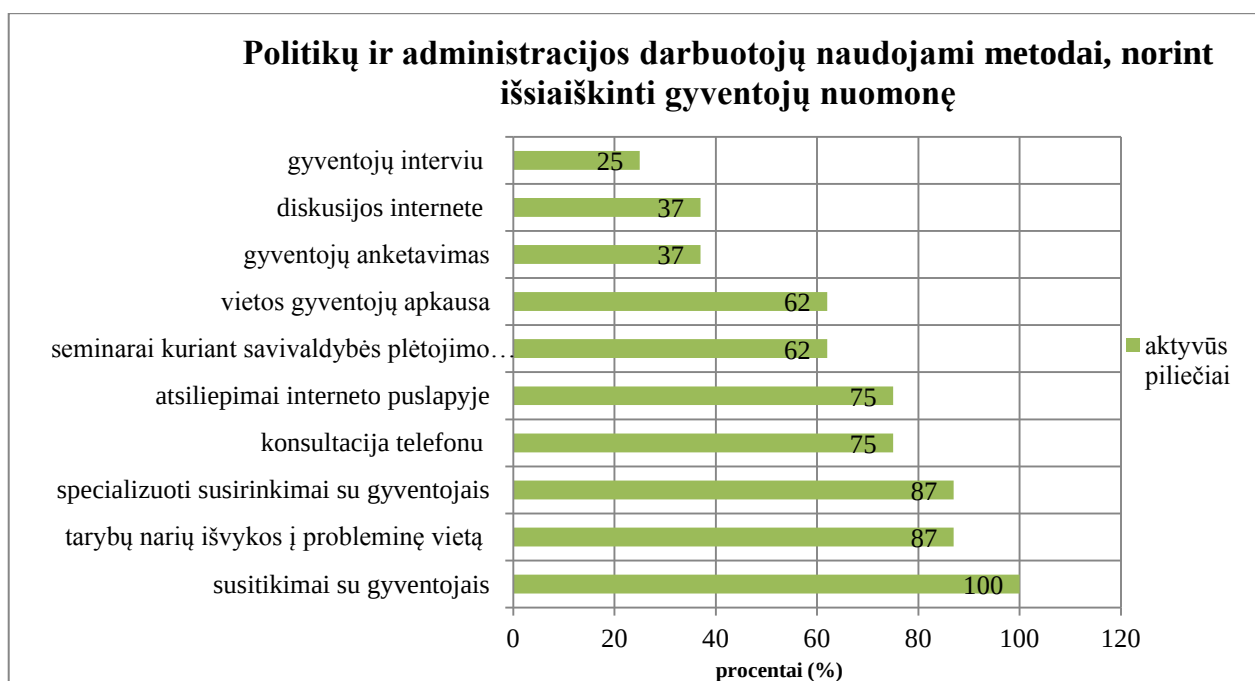
- 1) Gyventojų atsiliėpimų dėžutės, kurios yra tiek seniūnijų, tiek savivaldybės patalpose;
- 2) Atsiliėpimų linija (telefonu). Galima susisiekti tiek su seniūnijų, tiek su savivaldybių darbuotojais ir išsakyti jiems savo nuomone tuo metu aktualių klausimų;
- 3) Atsiliėpimai savivaldybės internetiniame puslapyje (www.sirvintos.lt).

Kiti metodai, tokie kaip atsiliėpimų anketos, paslaugų vartotojų taryba, paslaugų kokybės tyrimas, nėra populiarūs ir taikomi.

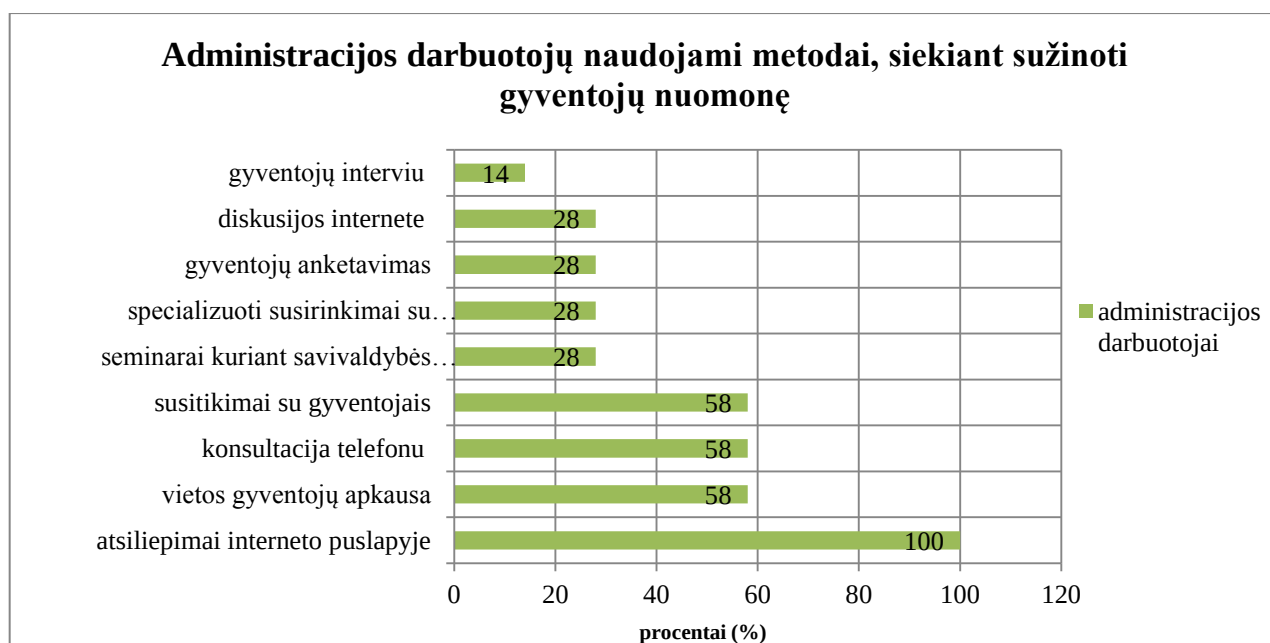
17 pav. Populiariausi gyventojų apklausų metodai Širvintų savivaldybėje

Toliau atliekama aktyvių piliečių apklausa, klausiant jų, kokius konkrečius metodus naudoja politikai ir administracijos darbuotojai norėdami išsiaiškinti gyventojų nuomonę. Visi 8 (100%) iš apklaustųjų nurodė, kad naudojami susitikimai su gyventojais. Antrasis pagal populiarumą būdas, tiksliau būdai, nes vienodas balsų skaičius, aktyvių piliečių nuomone yra savivaldybės tarybų narių išvykos į probleminę vietą ir specializuoti susirinkimai su gyventojais. Šį variantą pasirinko 7 (87%) apklausti piliečiai. Trečiasis, bet ne mažiau svarbus metodas yra konsultacija telefonu ir atsiliėpimai interneto puslapyje, tokius atsakymus pasirinko 6 (75%) respondentai. Taip pat naudojami seminarai (darbas grupėse) kuriant savivaldybės plėtojimo strategiją ir vietos gyventojų apklausą. Tokius apklausos metodus pasirinko po 5 (62%) apklaustus piliečius. Kiti metodai – gyventojų anketavimas, diskusijos internete ir gyventojų interviu – nėra populiarūs ir taikomi. Jie surinko tik po kelis balsus (žr. 18 pav.).

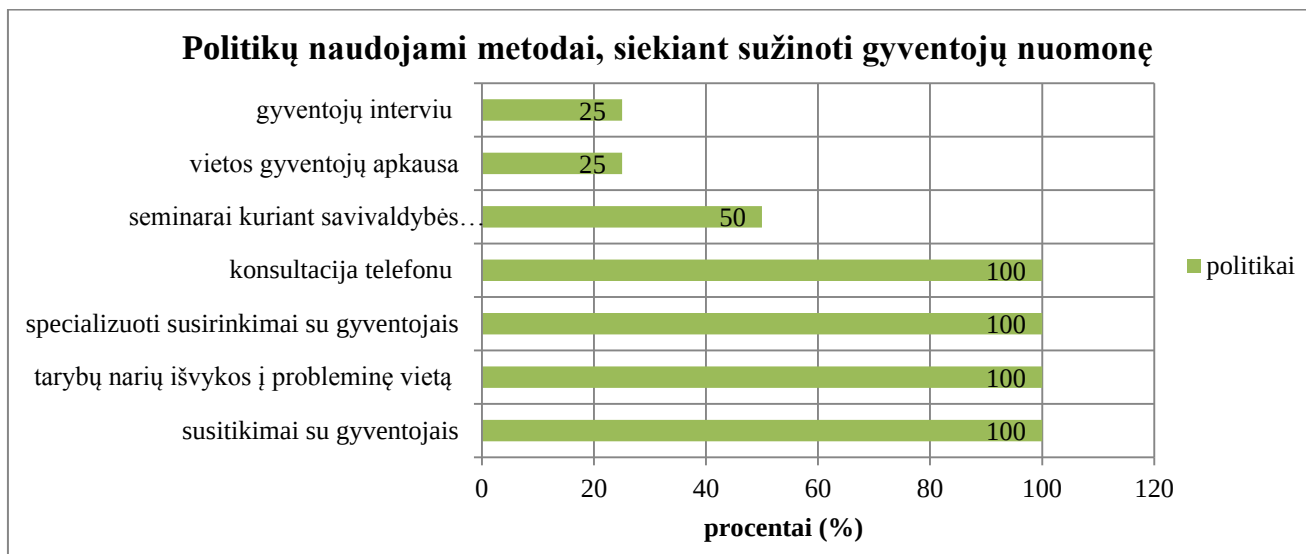
18 pav. Politikų ir administracijos darbuotojų naudojami metodai, norint išsiaiškinti gyventojų nuomonę

Paklausus administracijos darbuotojų, kokius metodus jie naudoja, norėdami sužinoti gyventojų nuomonę, visi 7 (100%) nurodė – atsiliepimus interneto svetainėje. Po 4 (58%) nurodė susitikimus su gyventojais, konsultacijas telefonu ir vietos gyventojų apklausą. Kiti galimi būdai – diskusijos internete, gyventojų interviu, specializuoti susirinkimai su gyventojais, seminarai kuriant savivaldybės plėtojimo strategiją, nėra populiarūs. Jie surinko tik po kelis balsus (žr. 19 pav.).

19 pav. Administracijos darbuotojų naudojami metodai, siekiant sužinoti gyventojų nuomonę

Paklausus politikų, kokius metodus jie naudoja, norėdami sužinoti gyventojų nuomone, visi 4 (100%) nurodė, kad naudoja: savivaldybės tarybų narių išvykas į probleminę vietą, susitikimus su gyventojais, konsultaciją telefonu ir specializuotus susirinkimus su gyventojais. Antrasis pagal populiarumą metodas yra seminarai (darbas grupėse) kuriant savivaldybės plėtojimo strategiją, šį metodą pasirinko 2 (50%) respondentai. Po 1 (25%), kaip naudojamus metodus, pasirinko gyventojų interviu ir vietos gyventojų apklausą. Likę metodai, tokie kaip gyventojų anketavimas diskusijos internete, politikų apskritai nėra naudojami (žr. 20 pav.).

20 pav. Politikų naudojami metodai, siekiant sužinoti gyventojų nuomonę

Apibendrinus 18, 19 ir 20 paveiksluose pateiktus duomenis galima teigti, kad aktyvių piliečių nuomone dažniausiai naudojami politikų ir administracijos darbuotojų metodai, norint sužinoti gyventojų nuomonę yra: susitikimai su gyventojais, savivaldybės tarybų narių išvykos į probleminę vietą, specializuoti susirinkimai su gyventojais. Politikų teigimu, jų pačių labiausiai naudojami metodai yra: susitikimai su gyventojais, savivaldybės tarybų narių išvykos į probleminę vietą, specializuoti susirinkimai su gyventojais ir gyventojų konsultacijos telefonu. Administracijos darbuotojai, norėdami sužinoti gyventojų nuomonę, dažniausiai peržiūri atsiliepimus interneto svetainėje, o esant poreikiui, atliekama gyventojų apklausa, konsultacija telefonu ir susitikimai su gyventojais.

Gyventojų nuomonės išsiaiškinimas yra vienas iš elementų, skatinančių piliečius ir ateityje domėtis savivaldybėje priimamais sprendimais, todėl atliekant tyrimą taip pat buvo siekiama sužinoti, ar per pastaruosius metus, prieš priimant svarbų sprendimą savivaldybėje, buvo išsiaiškinta gyventojų nuomonė ir jeigu buvo, tai prieš kokius sprendimus. Visi apklaustieji, kurie pareiškė savo nuomonę, tiek aktyvūs piliečiai, tiek administracijos darbuotojai, tiek politikai nurodė, kad gyventojų nuomonės buvo klausama prie priimant sprendimą dėl: dujų kompresorinės statybos Jauniūnų seniūnijoje ir dėl poveikio aplinkai

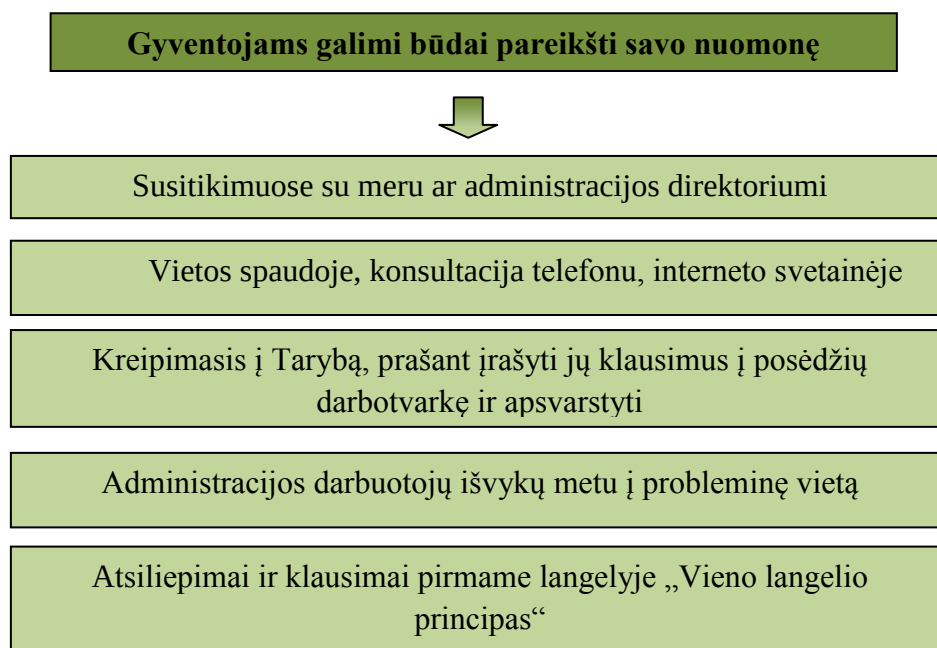
eksploatuojant Bagaslaviškio žvyro karjerą. Vadinasi, galima teigti, kad iškilus klausimui, kuriam reikalingas ir gyventojų pritarimas yra tariamasi su jais.

Taip pat atliekant tyrimą buvo svarbu išsiaiškinti, kokiais būdais vietos gyventojai gali pareikšti savo nuomonę tarybos nariams ir administracijos darbuotojams, kadangi apie politikų ir administracijos darbuotojų taikomas apklausos būdus jau išsiaiškinome anksčiau. Aktyvūs piliečiai kaip galimus variantus pareikšti nuomonę nurodė: „Vieno langelio principą“, vietos spaudą, tarybos narių ir administracijos darbuotojų susitikimus su gyventojais, informacines priemones (interneto svetainėje yra galimybė parašyti savo atsiliepimus arba dalyvauti vykstančiose diskusijose), tarybos narių ir administracijos darbuotojų išvykų metu į probleminę vietą.

Administracijos darbuotojai mano, kad gyventojai gali pareikšti savo nuomonę: internetinėje svetainėje, susitikimuose su meru ar administracijos direktoriumi, dalyvaudami tarybų posėdžiuose.

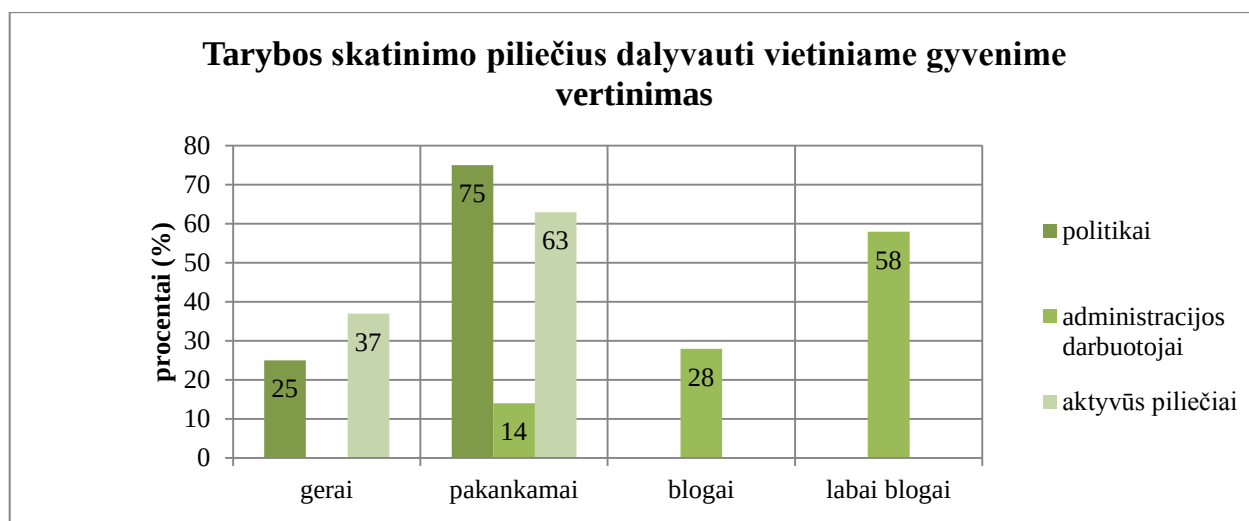
Politikai, kaip galimus būdus, norint pareikšti savo nuomonę tarybos nariams ir administracijos darbuotojams, išskyrė šiuos: kreipimasi į gyventojų priėmimo kabinetą, galimybė tiesiogiai kreiptis į merą, kreipimasis į tarybą, prašant įrašyti jų klausimus į posėdžių darbotvarkę ir apsvarstyti, vietos spaudą, tarybos narių ir administracijos darbuotojų susitikimus su gyventojais, tarybos narių ir administracijos darbuotojų išvykų metu į probleminę vietą, atsiliepimai ir klausimai pirmame langelyje „Vieno langelio principas“, konsultacija telefonu.

Apibendrinant galima teigti, kad savivaldybėje yra galimi šie būdai gyventojams, norintiems pareikšti savo nuomonę administracijos darbuotojams ir politikams: (žr. 21 pav.)

21 pav. Gyventojams galimi būdai pareikšti savo nuomonę

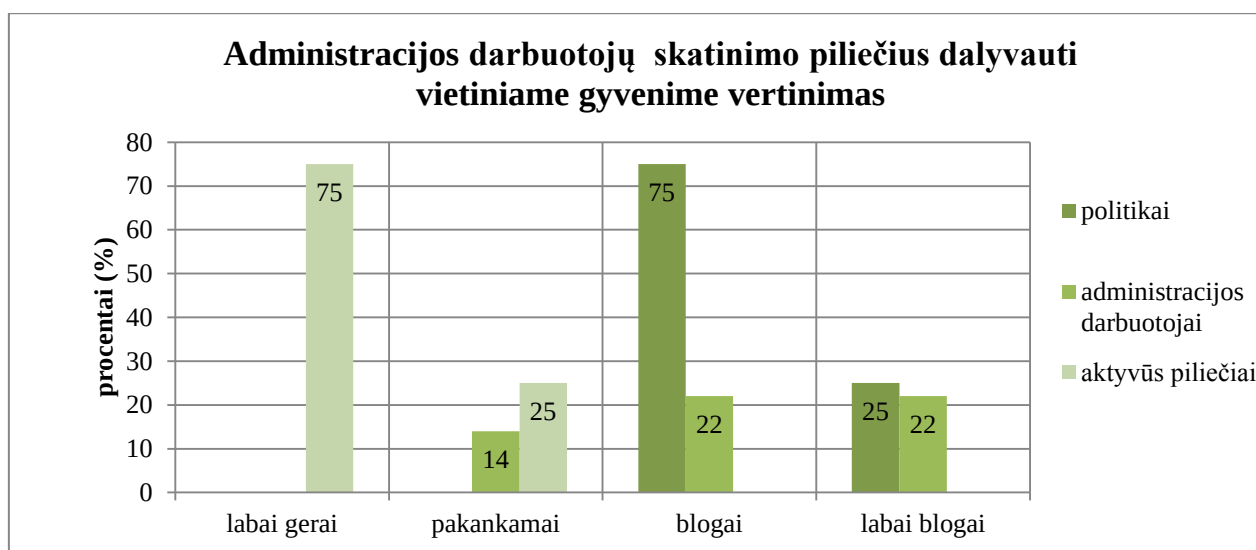
Tyrimo metu taip pat išsiaiškinta, kaip aktyvių piliečių, politikų ir administracijos darbuotojų nuomone, įvairios savivaldybės institucijos – taryba, administracija, bendruomenės tarybos skatina piliečius dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Aktyvūs piliečiai mano, kad taryba skatina piliečių dalyvavimą pakankamai, tokią nuomonę pareiškė 5 (63%), 3 (37%), mano, kad gerai. Administracijos darbuotojų nuomone, taryba skatina piliečių dalyvavimą labai blogai, tokią nuomonę pareiškė 4 (58%), 2 (28%), mano, kad blogai ir 1 (14%), kad pakankamai. Politikai mano, kad taryba skatina piliečių dalyvavimą pakankamai, tokią nuomonę pareiškė 3 (75%), 1 (25%), mano, kad gerai. 22 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

22 pav. Tarybos skatinimo piliečius dalyvauti vietiniame gyvenime vertinimas

Atsižvelgiant į gautus rezultatus, daugumos apklaustųjų nuomone taryba skatina piliečius dalyvauti savivaldybės valdyme pakankamai. Išskiriant atskirai grupėmis, matyti, kad net ir patys politikai, galvodami apie save, tarybos piliečių dalyvavimo skatinimą vertina pakankamai, o administracijos darbuotojai labai blogai.

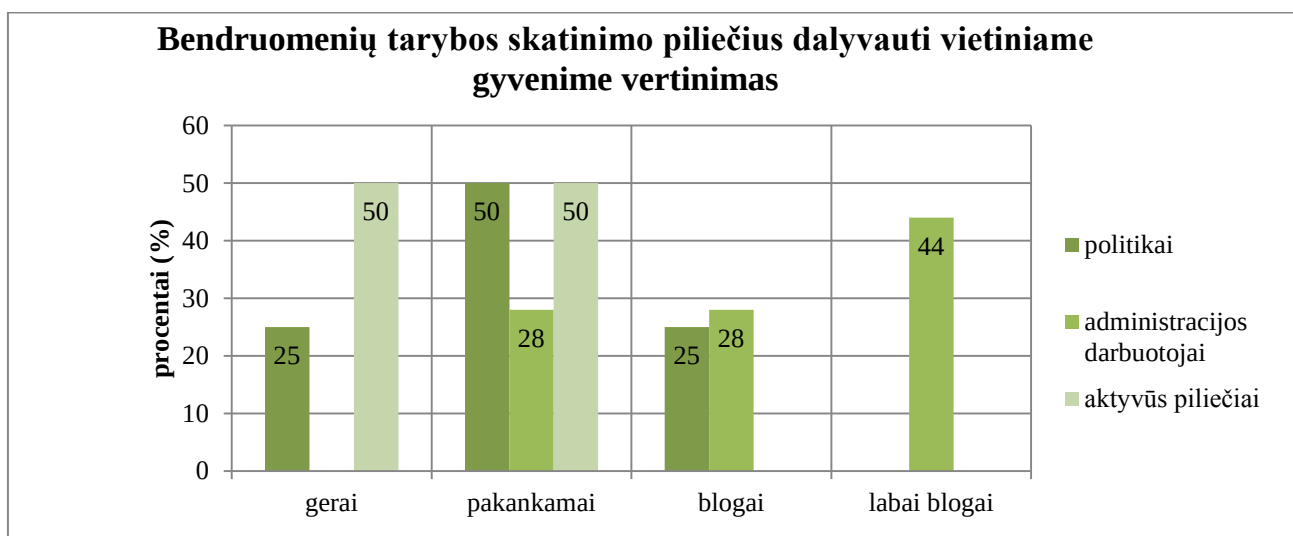
Administracijos piliečių dalyvavimo skatinimas vertinamas kiek kitaip. 6 (75%) aktyvūs piliečiai mano, kad administracija skatina piliečių dalyvavimą labai gerai ir 2 (25%), kad pakankamai. Po 3 (44%) administracijos darbuotojus mano, kad administracija skatina piliečių dalyvavimą blogai arba labai blogai ir 1 (14%), kad pakankamai. 3 (75%) iš apklaustų politikų mano, kad administracija skatina piliečių dalyvavimą blogai ir 1 (25%), kad labai gerai (žr. 23 pav.).

23 pav. Administracijos darbuotojų skatinimo piliečius dalyvauti vietiniame gyvenime vertinimas

23 paveiksle matyti, kad daugumos nuomone administracija piliečių dalyvavimą skatina blogai, tačiau išskiriant atskiras grupes, aktyvių piliečių nuomone administracija skatinimu užsiima labai gerai, nors patys administracijos darbuotojai ir politikai mano, kad tai taro blogai arba labai blogai.

Išnagrinėjus, kaip bendruomenės tarybos skatina piliečių dalyvavimą paaiškėjo, kad po 4 (50%) aktyvius piliečius mano, kad bendruomenės tarybos skatina piliečių dalyvavimą pakankamai arba gerai. 3 (44%) administracijos darbuotojai mano, kad labai blogai, po 2 (28%), kad blogai arba pakankamai. 1 (25%) politikas mano, kad bendruomenės tarybos skatina piliečių dalyvavimą blogai, 2 (50%), kad pakankamai ir 1 (25%),mano, kad gerai (žr. 24pav.).

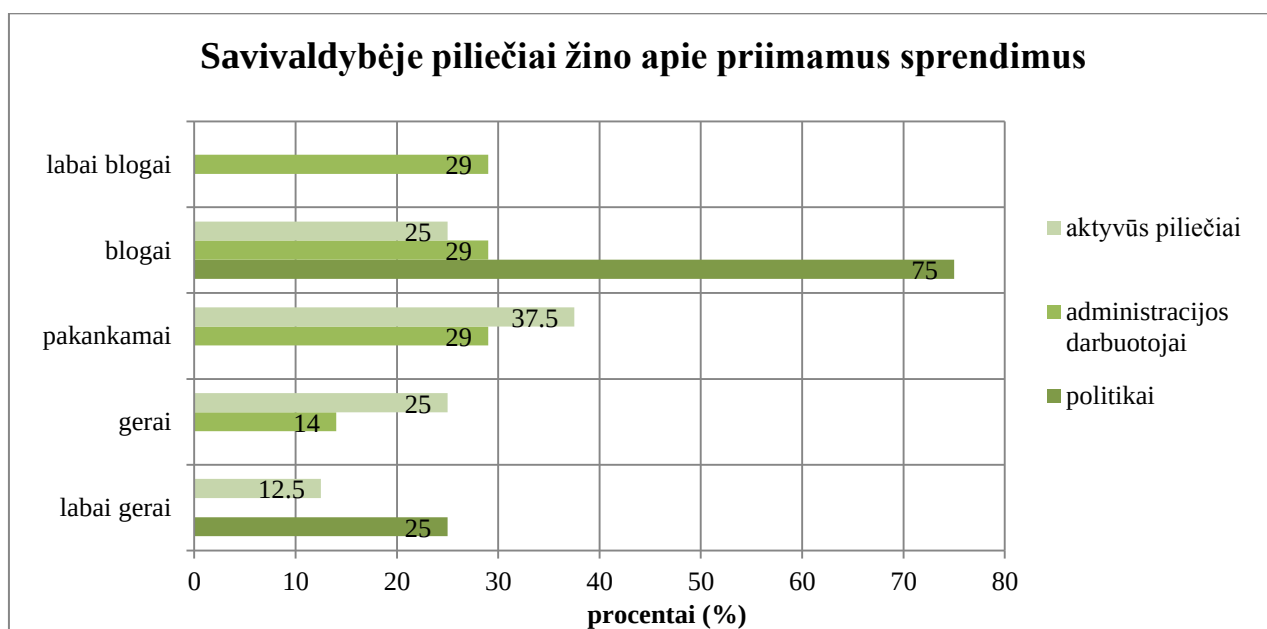

24 pav. Bendruomenių tarybos skatinimo piliečius dalyvauti vietiniame gyvenime vertinimas

Daugumos nuomone bendruomenių tarybos skatina piliečių dalyvavimą pakankamai, išskiriant grupes matyti, kad lygiai pusė aktyvių piliečių, mano, kad labai gerai, kita pusė politikų ir administracijos darbuotojų, kad pakankamai.

Išnagrinėjus 22, 23 ir 24 paveiksluose pateiktus duomenis ir atsižvelgiant į daugumos nuomonę, galima teigti, kad taryba ir bendruomenės taryba skatina piliečių dalyvavimą pakankamai, o administracija, visų apklaustųjų bendra nuomone, tai daro blogai. Svarbu paminėti, kad administracijos darbuotojai, kurie dalyvavo apklausoje, tai supranta ir patys, nes jų nuomonė pasiskirstė daugiausia tarp vertinimo blogai ir labai blogai. Kadangi rezultatai visiems aiškūs, vadinasi belieka tik suplanuoti, kokių veiksmų bus imamasi, siekiant situaciją ateityje pakeisti.

Kitas svarbus aspektas yra išsiaiškinti, kokia apklausoje dalyvaujančių respondentų nuomonė apie tai, ar savivaldybės piliečiai žino, kokie sprendimai priimami savivaldybėje. 37,5% (3) iš apklaustų aktyvių piliečių mano, kad piliečiai žino pakankamai, po 25% (po 2) mano, kad žino atitinkama gerai ir blogai, o 12,5% (1), kad labai gerai. Po 29% (2) administracijos darbuotojų mano, kad žino labai blogai, blogai ir pakankamai, o 14% (1), mano, kad gerai. 75% (3) iš apklaustų politikų mano, kad blogai ir 25% (1), kad labai gerai. 25 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

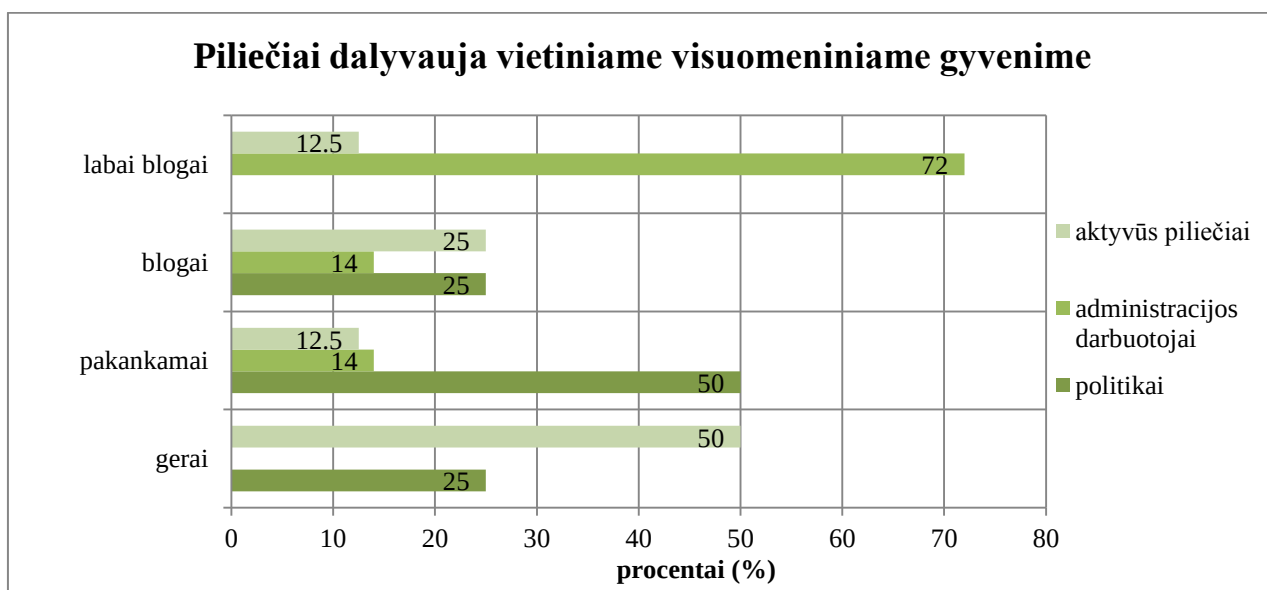

25 pav. Savivaldybėje piliečiai žino apie priimamus sprendimus

Remiantis 25 paveiksle pateiktais faktais, galima teigti, kad piliečiai daugumos apklaustųjų nuomone apie priimamus sprendimus žino blogai. Didžiausia dalis taip manančių apklaustųjų buvo

politikai, administracijos darbuotojai šiuo klausimu neapsisprendę tarp pakankamai, blogai ir labai blogai, o aktyvūs piliečiai, mano, kad pakankamai.

Atliekant tyrimą, kiekviena apklausta grupė, taip pat pareiškė savo nuomonę į klausimą, ar piliečiai gerai dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime. 50% (4) aktyvių piliečių mano, kad piliečiai vietiniame visuomeniniame gyvenime dalyvauja gerai, 25% (2) mano, kad blogai ir po 12,5% (po 1), kad labai blogai ir pakankamai. 72% (5) administracijos darbuotojų mano, kad labai blogai ir po 14% (po 1) mano, kad pakankamai ir blogai. 50% (2) iš apklaustų politikų mano, kad pakankamai, po 25% (po 1), kad blogai ir gerai (žr. 26 pav.).

26 pav. Piliečiai dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime

Didžioji dalis apklaustųjų mano, kad piliečiai dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime labai blogai ir svarbu paminėti, kad didžioji dalis administracijos darbuotojų pareiškė būtent tokią nuomonę.

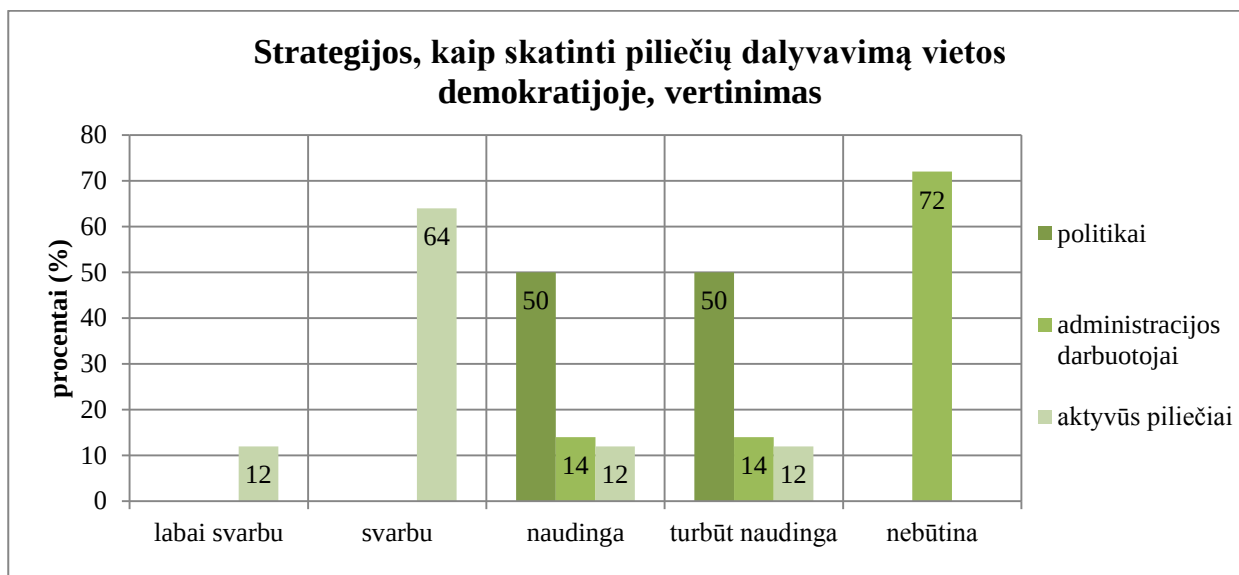
Europos Tarybos rekomendacijoje (2001) taip pat atkreipiamas dėmesys ir į teisinės sistemos, skirtos piliečių dalyvavimui skatinti, tobulinimą ir užtikrinimą vyriausybės lygmeniu, politikos, apimančios vietinės valdymo institucijas, suformavimą.⁹⁹ Tyrimo metu siekta išanalizuoti, kokia vietos demokratijos padėtis, kokie žingsniai daromi šiuo metu plėtojant vietos savivaldą Širvintų savivaldybėje, po Europos Tarybos rekomendacijų praėjus daug metų. Taip pat svarbu išnagrinėti vietos demokratijos padėtį, nes nuo jos priklauso ir požiūris į demokratiją.

⁹⁹ Recommendation Rec (2001)19 of the Committee of Ministers to member states on the participation of citizens in local public life.

Prieiga per internetą:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=245255&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> [žiūrėta 2012-01-22]

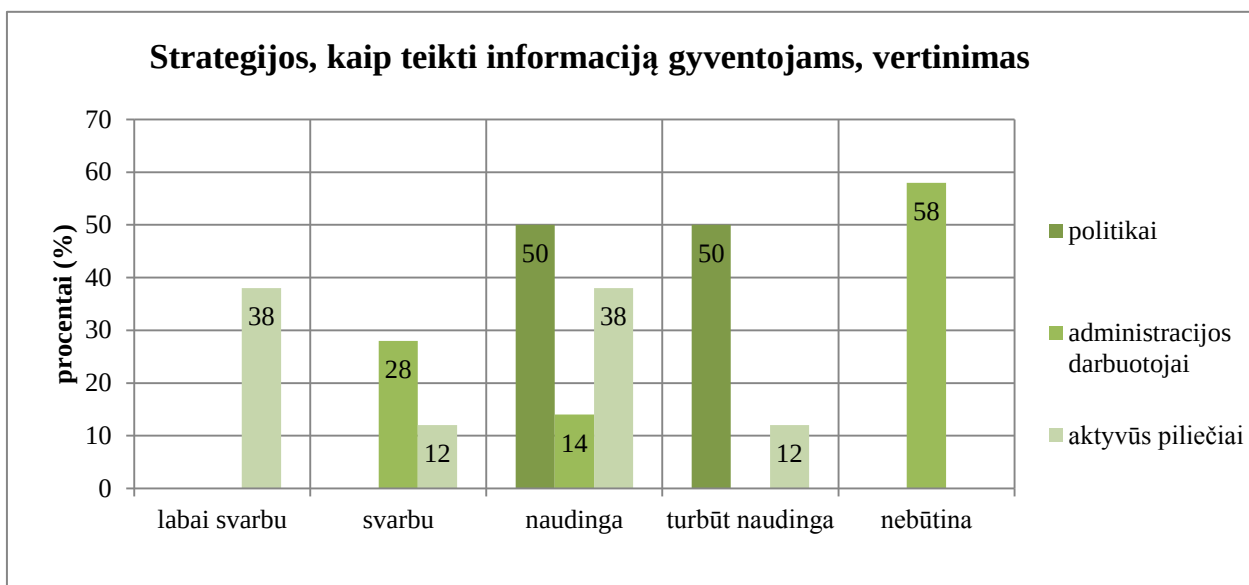
Plėtojant vietos savivaldą labai svarbu yra sukurti strategiją/taisykles, kaip paskatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje. Keista, bet, tai kaip naudinga laiko 2 (50%) iš apklaustų politikų, likę 2 (50%) mano, kad tai turbūt naudinga. 5 (72%) administracijos darbuotojai mano, kad tokia strategija/taisykles yra nebūtina, po 1 (14%) mano, kad naudinga arba turbūt naudinga. Aktyvių piliečių nuomonė pasiskirstė kiek kitaip – 5 (64%) mano, kad strategija/taisyklės, kaip paskatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje yra svarbu, o, kad tai yra labai svarbu, naudinga ir turbūt naudinga mano po 1 (12%) pilietį (žr. 27 pav.).

27 pav. Strategijos, kaip skatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje, vertinimas

Galime priėti išvadą, kad vis dėlto Širvintų savivaldybėje piliečių dalyvavimo skatinimo strategija nėra vertinama, ypač tarp administracijos darbuotojų, ją svarbia laiko tik dauguma aktyvių piliečių, o politikų nuomonė pasidalinusi, kad tai naudinga ir turbūt naudinga.

Plėtojant vietos savivaldą, svarbu yra ir strategijos/taisyklių, kaip teikti informaciją gyventojams, sukūrimas. Su tuo sutinka ir mano, kad tai yra labai svarbu 3 (38%) iš apklaustų aktyvių piliečių, kad tai svarbu - 1 (12%) aktyvus pilietis, 2 (28%) administracijos darbuotojai. Už tai, kad tai naudinga pasisako likę 3 (38%) aktyvūs piliečiai, 1 (14%) administracijos darbuotojas ir 2 (50%) politikai, o abejoja nauda (turbūt naudinga) 1 (12%) pilietis, 2 (50%) politikai. Kaip nebūtiną laiko 4 (58%) administracijos darbuotojai. 28 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

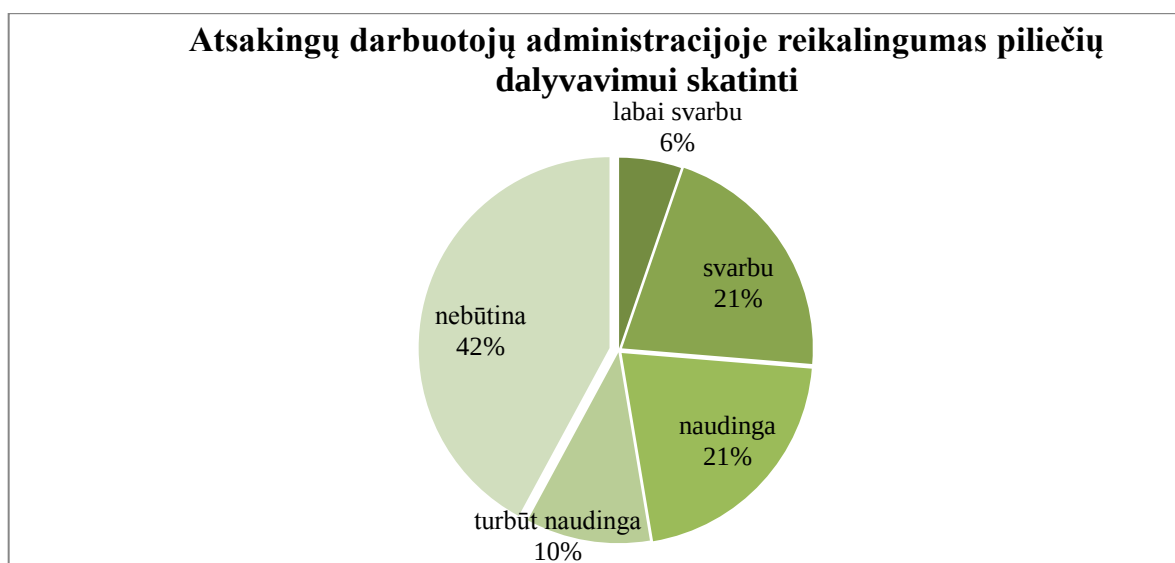

28 pav. Strategijos, kaip teikti informaciją gyventojams, vertinimas

Apibendrinant matyti, kad yra panaši situacija, kaip ir su piliečių dalyvavimo skatinimo strategija/taisyklėmis, didžioji dali administracijos darbuotojų mano, kad strategija, kaip teikti informaciją gyventojams, nėra būtina, aktyvių piliečių nuomonė pasidalinusi, kad tai labai svarbu ir naudinga, politikų atitinkamai, kad naudinga ir turbūt naudinga. Nagrinėjant visumą, galima teigti, kad didžioji dauguma visų apklaustųjų vis dėlto šią strategiją mato kaip naudingą.

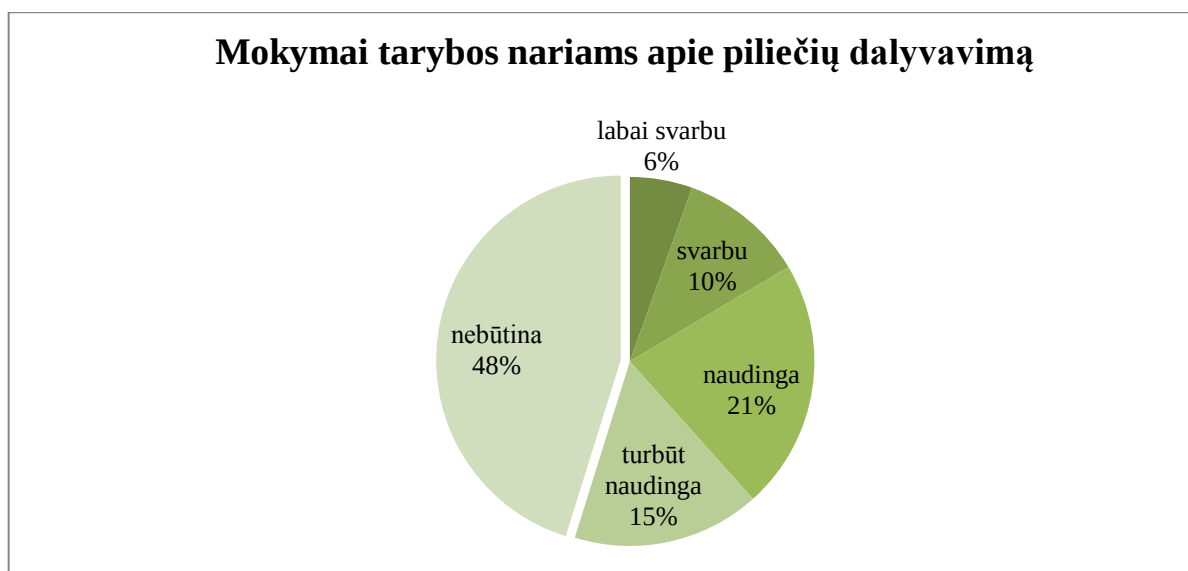
Taip pat nepaisant to, kad Europos Taryba rekomenduoja (2001) „paskirti pareigūnus, atsakingus už įvairių reikalų svarbių neįtrauktoms grupėms, sprendimą, perduodančius jų reikalavimus atitinkamiems sprendimų priėmimo organams ir atsiskaitančius grupėms už pasiektą pažangą.“¹⁰⁰ Administracijos darbuotojų, atsakingų už piliečių dalyvavimo skatinimą, skyrimą, kaip nebūtina laiko 42% (8) iš visų apklaustųjų tiek, aktyvių piliečių, tiek administracijos darbuotojų, tiek politikų. Beje, didžioji dalis balsų šioje skiltyje yra administracijos darbuotojų. Po 21% (4) mano, kad svarbu ir naudinga tuo tikslu skirti administracijos darbuotojus, 10% (2) sako, kad tai turbūt naudinga ir 6% (1), kad labai svarbu. 29 paveiksle pateiktas aktyvių piliečių, administracijos darbuotojų ir politikų gautų duomenų palyginimas.

¹⁰⁰ Recommendation Rec (2001)19 of the Committee of Ministers to member states on the participation of citizens in local public life.
Prieiga per internetą:
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=245255&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> [žiūrėta 2012-01-22]

29 pav. Atsakingų darbuotojų administracijoje reikalingumas piliečių dalyvavimui skatinti

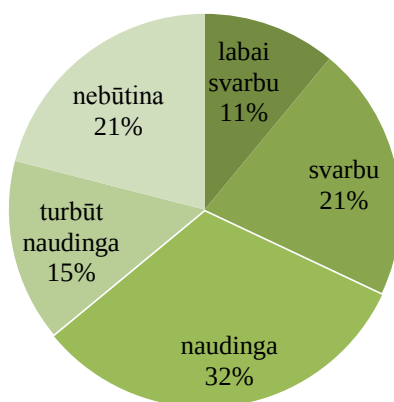
Plėtojant vietos savivaldą taip pat yra labai svarbu, kad tarybos nariai gautų sisteminių žinių apie piliečių dalyvavimą ir gautas žinias galėtų taikyti savo praktikoje. Tačiau 48% (9) iš visų apklaustųjų tiek aktyvių piliečių, tiek administracijos darbuotojų, tiek politikų, mano, kad tai nebūtina. Beje, ir vėl didžioji dalis balsų šioje skiltyje yra administracijos darbuotojų. 21% (4) mano, kad tai naudinga ir 15% (3), kad tai turbūt naudinga, 10% (2), kad svarbu ir 6% (1), kad mokytis yra labai svarbu (žr. 30 pav.).

30 pav. Mokymai tarybos nariams apie piliečių dalyvavimą

Sisteminius mažiausiai du kartus per metus vykstančius susirinkimus su visuomene naudingais laiko 32% (6) iš visų apklaustųjų. Tačiau kita dalis po 21% (4) mano, kad tai nėra būtina ir kad tai svarbu, 15% (3), kad tai turbūt naudinga ir 11% (2), kad tai labai svarbu (žr. 31 pav.).

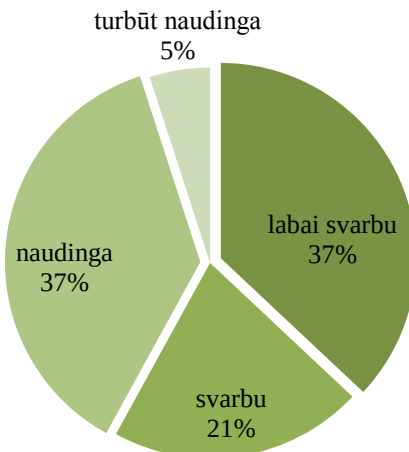
Susirinkimų su visuomene reikalingumas

31 pav. Susirinkimų su visuomene reikalingumas

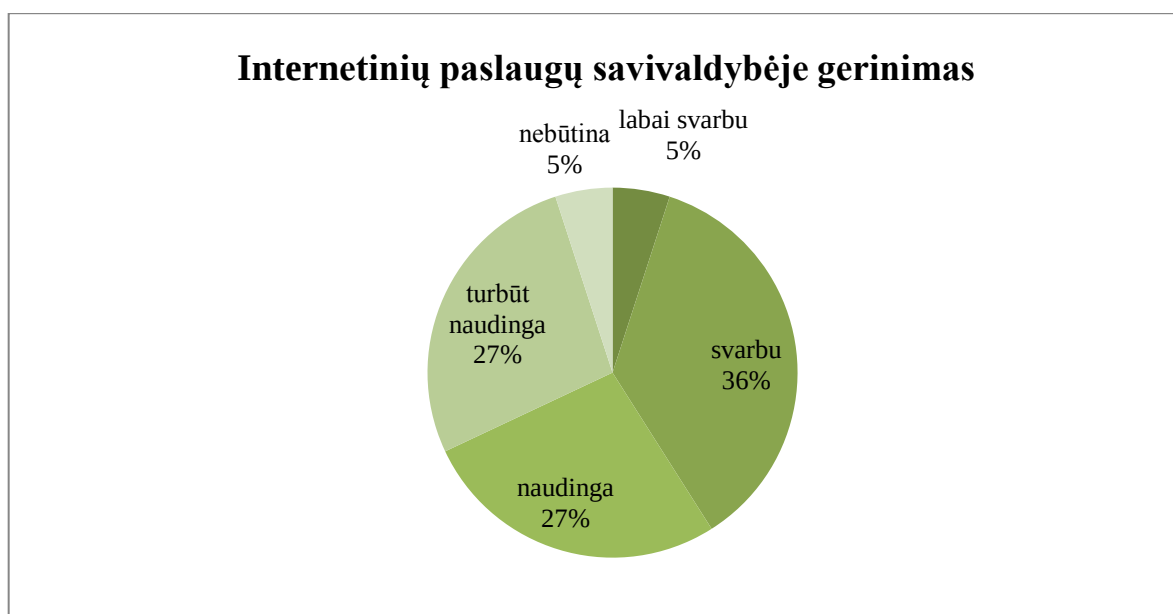
Atliekant tyrimą taip pat buvo siekiama išsiaiškinti, kaip vertinamas informacijos teikimas žiniasklaidai apie vietos įvykius. Kaip labai svarbų ir kaip naudingą, atitinkamai įvertino po 37% (7) visų apklaustųjų. 21% (4), mano, kad tai yra svarbu ir 5% (1), kad turbūt naudinga (žr. 32 pav.).

Informacijos teikimas apie vietos įvykius žiniasklaidai

32 pav. Informacijos teikimas apie vietos įvykius žiniasklaidai

Daugelis apklausoje dalyvavusių respondentų 36% (7) mano, kad svarbu gerinti internetines paslaugas savivaldybėje. Po 27% (5) mano, kad tai naudinga ir turbūt naudinga ir po 5% (1), kad atitinkamai tai labai svarbu ir nebūtina (žr. 33 pav.).

33 pav. Internetinių paslaugų savivaldybėje gerinimas

Apibendrinant 27, 28, 29, 30, 31, 32 ir 33 paveiksluose pateiktus duomenis galima teigti, kad dauguma iš apklaustųjų plėtojant vietos savivaldą, kaip naudingą, turbūt naudingą laiko strategiją/taisykles, kaip paskatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje, strategijos/taisyklių, kaip teikti informaciją gyventojams, sukūrimą, informacijos teikimą žiniasklaidai apie vietos įvykius ir sistemingas mažiausiai du kartus per metus vykstančius susirinkimus su visuomene. Daugumos apklaustųjų nuomone, svarbu gerinti internetines paslaugas savivaldybėje, o kaip nebūtina laiko tai, jog tarybos nariai gautų sisteminių žinių apie piliečių dalyvavimą ir gautas žinias galėtų taikyti savo praktikoje, administracijos darbuotojų, atsakingų už piliečių dalyvavimo skatinimą, skyrimą.

Pasyvios gyventojų grupės. Europos Taryba rekomendacijose (2001)¹⁰¹ taip pat siūloma atkreipti ypatingą dėmesį į tas piliečių grupes, kurios susiduria su didesniais sunkumais, kad galėtų aktyviai dalyvauti pilietiniame gyvenime, arba į tuos, kurie lieka vietinio visuomeninio gyvenimo užnugaryje. Paprastai pasyviomis laikomos moterų, jaunimo ir vaikų, socialiai remtinų žmonių, kaimo žmonių grupės. Siekiant išsiaiškinti, kokia situacija yra Širvintų savivaldybėje kita anketos klausimų dalis būtent ir buvo su tuo susijusi.

Visi į anketos klausimus atsakę apklaustieji: tiek aktyvūs piliečiai, tiek politikai, tiek administracijos darbuotojai visiškai nesutinka su teiginiu, kad moterys yra pasyvesnės. 47% (9) apklaustųjų nepritaria tam arba labiau nepritaria nei pritaria, kad jaunimas ir vaikai yra pasyvesni, tačiau pritaria arba sako labiau taip

¹⁰¹ Recommendation Rec (2001)19 of the Committee of Ministers to member states on the participation of citizens in local public life.

Prieiga per internetą:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=245255&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> [žiūrėta 2012-01-22]

negu ne 42% (8) iš visų apklaustųjų, 10% (2) tiesiog nežino, kaip yra. Daugiau nei pusė atsakiusių 53% (10) pritaria arba labiau pritaria negu nepitaria, kad socialiai remtini žmonės yra pasyvesni. 32% (6) iš visų apklaustųjų apskritai neturi nuomonės (nežino) šiuo klausimu, likę 16 % (3) su tuo nesutinka arba sako labiau ne negu taip. Su teiginiu, kad kaimo žmonės yra pasyvesni nesutinka arba labiau nepitaria negu pritaria 47% (9) iš visų apklaustųjų, 37% (7) apklaustųjų mano, kad tai yra tiesa arba labiau pritaria negu nepitaria, kad kaimo žmonės yra pasyvesni, o 16 % (3) neturi nuomonės šiuo klausimu. Taip pat didžioji dauguma apklaustųjų 47% (9) neturi jokios nuomonės apie teiginį, ar visi gyventojai yra pasyvūs, 37% (7) su tuo nesutinka arba labiau nesutinka negu sutinka, o likę 16 % (3) mano, kad tai yra tiesa arba labiau sutinka negu nesutinka su tuo.

Apibendrinant galima teigti, kad nuomonė, jog moterys yra pasyvesnės tikrai netinka Širvintų savivaldybei, nes joje moterys reiškiasi aktyviai. Taip pat didžioji dauguma apklaustųjų nesutinka su teiginiu, kad jaunimą, vaikus ir kaimo žmones Širvintų savivaldybėje galima priskirti prie pasyvių gyventojų grupių. Taisytina situacija yra tik su socialiai remtiniais žmonėmis, nes atsižvelgiant į gautus rezultatus jie priskiriami prie pasyvių gyventojų, kurie apie pilietinį aktyvumą visiškai negalvoja. Panašu, kad išsiaiškinti, ar apskritai visi savivaldybės gyventojai yra pasyvūs nelabai pavyks, nes praktiškai pusė apklaustųjų neturi nuomonės šiuo klausimu. Darytina išvada, kad tobulėti tikrai yra kitur, nes svarbu, kad visi apklaustieji, kurie pasirinko atsakymą nežinau, po kiek laiko galėtų drąsiai pasakyti, kad gyventojai nėra pasyvūs.

Strateginis planavimas ir vietos demokratija. Europos Taryba rekomendacijose (2001)¹⁰² taip pat siūloma suteikti piliečiams daugiau įtakos vietinio planavimo bei strateginių ir ilgalaikių sprendimų sferoje, todėl atliekant tyrimą buvo nagrinėjamas strateginis planavimas ir vietos demokratija. Visi 8 (100%) aktyvūs piliečiai, 7 (100%) administracijos darbuotojai, 4 (100%) politikai nurodė, kad savivaldybėje funkcionuoja gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų rengimą.

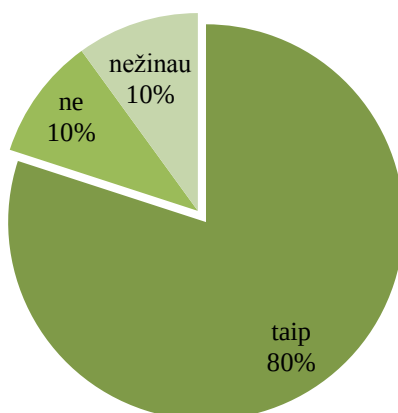
Kiek kitaip balsai pasiskirstė dėl gyventojų įtraukimo į strateginių planų rengimo procesą. 15 (80%) visų apklaustųjų mano, kad tokia sistema egzistuoja (didžiausią dalį taip manančių sudaro aktyvūs piliečiai), po 2 (10%) mano, kad sistemos dėl gyventojų įtraukimo į strateginių planų rengimo procesą nėra arba nežino, kaip yra iš tiesų (žr. 34 pav.).

¹⁰²Recommendation Rec (2001)19 of the Committee of Ministers to member states on the participation of citizens in local public life.

Prieiga per internetą:

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=245255&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> [žiūrėta 2012-01-22]

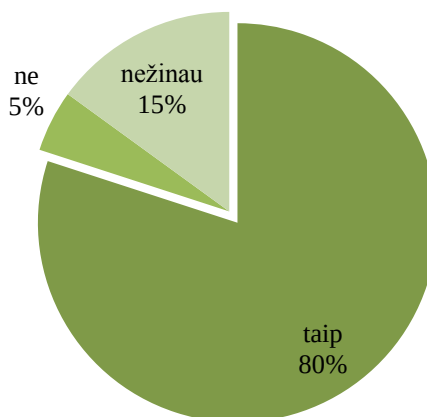
Gyventojų įtraukimo sistema į strateginių planų rengimo procesą

34 pav. Gyventojų įtraukimo sistema į strateginių planų rengimo procesą

Taip pat tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, ar apklaustųjų nuomone egzistuoja gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą. Taigi 15 (80%) mano, kad tokia informavimo sistema egzistuoja, 1 (5%), mano, kad nėra, 3 (15%) iš visų apklaustųjų nežino, kaip yra iš tiesų. (žr. 35 pav.).

Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą

35 pav. Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą

Visiems apklaustiems respondentams buvo suteikta galimybė apklausos metu nurodyti metodus, kuriuos naudojant piliečiai yra įtraukiami į strateginio planavimo procesą. Atsakymai buvo sulaukti ne iš visų respondentų, tačiau kurie pareiškė nuomonę, nurodė šiuos pagrindinius metodus:

- 1) galimybė pasisakyti savivaldybės sukurtame tinklapyje;
- 2) susitikimai su gyventojais;

3) atliekamos gyventojų apklausos.

Apibendrinant 34, 35 paveiksluose pateiktus duomenis ir atsižvelgiant į daugumos nuomonę, galima teigti, kad Širvintų savivaldybėje funkcionuoja gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų rengimą, gyventojų įtraukimo į strateginių planų rengimo procesą ir gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą.

Atliekant tyrimą, padedant Investicijų ir savivaldybės nuosavybės skyriaus vyr. specialistei Vilmai Lajauskaitei, pavyko surinkti informacijos apie tai, ar Širvintų savivaldybė turi strategiją, kuri numato, kaip skatinti piliečių dalyvavimą/ vietos demokratijos plėtojimą, apie vidines taisykles, kurios apibrėžtų, kaip skatinti piliečių dalyvavimą. Taigi atsakymas buvo toks, kad konkrečios strategijos nėra rengiamos. Savivaldybės veikla ir pagrindinės funkcijos yra reglamentuotos Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatyme, kurio vienas iš pagrindinių principų yra „savivaldybės gyventojų dalyvavimas tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus“. Juo vadovaujantis, savivaldybės institucijos sudaro sąlygas savivaldybės gyventojams tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų projektus, organizuojant apklausas, susirinkimus, sueigas, viešą peticijų nagrinėjimą, skatinamos įvairios pilietinės iniciatyvos formos. Savivaldybės institucijos diegia savivaldos principus švietimo, kultūros ir kitose įstaigose, remia asociacijų iniciatyvas, susijusias su viešųjų savivaldybės reikalų tvarkymu.

Šiuo metu gyventojams yra sudarytos galimybės kreiptis tiesiogiai, raštu, telefonu, el. paštu, susitarti dėl susitikimo su specialistais ar savivaldybės vadovais; dalyvauti organizuojamuose teminiuose susitikimuose, diskusijose, renginiuose. Širvintų rajono savivaldybės internetinėje svetainėje www.sirvintos.lt vyksta apklausos, kuriose gyventojai gali pareikšti savo nuomonę balsuodami, galima komentuoti Širvintų rajono savivaldybės tarybos sprendimų projektus. Aktyvus piliečių dalyvavimas Širvintų rajono savivaldybei yra svarbus ir jis yra įtrauktas į įstatymų numatytus planavimo dokumentus.

Širvintų rajono savivaldybės plėtra bei veikla planuojama įstatymų nustatyta tvarka t.y. vadovaujantis planavimo dokumentais.

Šiuo metu veikla vykdoma vadovaujantis Širvintų rajono 2007-2013 metų strateginiu plėtros planu bei Širvintų rajono 2010-2012 metų strateginiu veiklos planu.

Širvintų rajono 2007-2013 metų strateginiame plėtros plane yra 4 prioritetai. Piliečių dalyvavimas visuomeninėje veikloje atspindi pirmojo prioriteto „Bendruomenės ugdymas“ trečiojo tikslo „Ugdyti pilietiškumą, iniciatyvumą ir sveiką gyvenseną“ antrojo uždavinio „Stiprinti visuomeninį sektorių“ priemonėje „Švietėjiškų renginių organizavimas“.

Širvintų rajono 2010-2012 metų strateginį veiklos planą sudaro 14 programų. Piliečių dalyvavimas visuomeninėje veikloje atspindi 1 programos „Savivaldybės valdymo tobulinimo“ pirmojo tikslo

„Igyvendinti kokybišką valdymą ir veiksmingą Savivaldybės veiklos funkcijų vykdymą bei finansavimą“ pirmojo uždavinio „Organizuoti ir sudaryti sąlygas kokybiškam savivaldybės valdymui“ priemonėje „Viešojo ir vidaus administravimo funkcijų valdymas (Užtikrinti savivaldybės vidaus administravimą kaip savarankiškos institucijos funkcionavimą (struktūros tvarkymą, personalo, turimų materialinių-finansinių išteklių valdymą ir naudojimą, ir pan.), sudarant kuo geresnes, atitinkančias šiuolaikinius darbo vietoms keliamus reikalavimus, sąlygas administracijai, optimizuojant valstybės tarnautojų skaičių Savivaldybės administracijoje, tobulinant valstybės tarnautojų administracinius gebėjimus, taikant šiuolaikines informacines technologijas, daugiausia dėmesio skiriant piliečių įtraukimui į viešąjį valdymą ir t.t.)“.

Igyvendinant aukščiau minėtuose dokumentuose numatytas priemones, uždavinius, yra parengtas projektas „Elektroninės demokratijos priemonių plėtra Širvintų rajono savivaldybėje“, kurio vienas iš pagrindinių tikslų yra aktyvinti Širvintų rajono gyventojų dalyvavimą priimančiam sprendimui, siekti konstruktyvaus vietos valdžios bendravimo su gyventojais ir užtikrinti grįžtamąjį ryšį.

Igyvendinus šį projektą gyventojams bus suteiktos galimybės:

- 1) tiesiogiai išsakyti savo nuomonę iki sprendimo priėmimo;
- 2) daugiau sužinoti su jų gyvenimu susijusius valdžios sprendimus, teikti pastabas dėl vietos valdžios institucijų rengiamų teisės aktų;
- 3) susipažinti su aktualia, operatyvia ir lengvai pasiekiamą informacija apie vietos valdžios institucijų rengiamus ir priimtus sprendimus;
- 4) diskutuoti, keisti nuomonėmis, balsuoti ir kt.;
- 5) reikšti nuomonę įvairiais savivaldybės gyvenimo klausimais;
- 6) be papildomų kaštų pareikšti savo nuomonę, ją užfiksuoti, teikti politikams siūlymus, skundus, iniciatyvas, prašymus.

Ir paskutinis anketos klausimas, atliekant tyrimą, buvo susijęs su apklaustųjų turimu išsilavinimu. Taigi išsiaiškinta, kad iš visų apklaustųjų 85% (16) turi aukštąjį išsilavinimą, 15% (3) yra jo dar nebaigia.

Gautų tyrimo rezultatų apibendrinimas (išvados). Pirmiausiai išsiaiškinta, kad per paskutinius rinkimus į savivaldybės tarybą piliečių dalyvavimo ir motyvavimo skatinimas aktyviai pasireiškė politinių partijų veiksmis informuojant potencialius kandidatus apie tarybos narių rolę ir taip juos motyvuojant bei rinkiminės medžiagos pristatymu gyventojams į namus. Patenkinamai reiškėsi vietos informavimo kampanija skirta rinkėjų aktyvumui didinti, atviras ir aktyvus kandidatų parinkimo procesas, politinių partijų skirtingų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas. Ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į tai, kad silpnai arba visiškai nepasireiškė politinių partijų noras įtraukti visuomenę į kandidatų pasirinkimo procesą ir gyventojų grupių, nedalyvaujančių rinkimuose analizė. Galima teigti, kad savivaldybėje dar

tiesiog nėra suformuotas įprotis kreipti dėmesį į rinkimuose nedalyvaujančių žmonių grupes, todėl informacija šiuo klausimu nėra renkama.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad populiariausi piliečių dalyvavimo būdai Širvintų savivaldybėje yra susitikimai su piliečiais, skirti specialioms klausimams aptarti, mero priėmimo valandos ir administracijos direktoriaus gyventojų priėmimo valandos.

Taip pat paaiškėjo, kad daugumos apklaustųjų nuomone, gyventojams tikrai nėra suteikiamos galimybės visada lankytis vykstančiuose tiek savivaldos tarybos, tiek tarybos komitetų, tiek bendruomenių tarybos posėdžiuose bei visa informacija nėra skelbiama vietinėje spaudoje, nes vieninga nuomonė nebuvo pareikšta nei vienu klausimu.

Tapo aišku, kad dažniausiai naudojami politikų metodai, norint sužinoti gyventojų nuomonę yra šie: susitikimai su gyventojais, savivaldybės tarybų narių išvykos į probleminę vietą, specializuoti susirinkimai su gyventojais ir gyventojų konsultacijos telefonu. Administracijos darbuotojai, norėdami sužinoti gyventojų nuomonę, dažniausiai peržiūri atsiliepimus interneto svetainėje, o esant poreikiui, atliekama gyventojų apklausa, konsultacija telefonu ir susitikimai su gyventojais.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad savivaldybėje yra galimi šie būdai gyventojams, norintiems pareikšti savo nuomonę administracijos darbuotojams ir politikams: susitikimai su meru ar administracijos direktoriumi, kreipimasis į tarybą, prašant įrašyti jų klausimus į posėdžių darbotvarkę ir apsvarstyti, vietos spauda, konsultacija telefonu, interneto svetainė, administracijos darbuotojų išvykų metu į probleminę vietą, atsiliepimai ir klausimai pirmame langelyje „Vieno langelio principas“.

Išryškėjo, kad taryba ir bendruomenės taryba skatina piliečių dalyvavimą pakankamai, o administracija, visų apklaustųjų bendra nuomone, tai daro blogai. Remiantis į šį klausimą pateiktais atsakymais galima teigti, kad patys administracijos darbuotojai žino, kad piliečių skatinimu užsiima nepakankamai.

Ypatingas dėmesys, atsižvelgiant į tyrimo duomenis ir remiantis daugumos nuomone, turėtų būti skiriamas piliečių informavimui apie priimamus sprendimus savivaldybėje, nes daugumos apklaustųjų nuomone piliečiai apie priimamus sprendimus savivaldybėje žino blogai, o dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime netgi labai blogai.

Paaiškėjo, kad dauguma iš apklaustųjų plėtojant vietos savivaldą, kaip naudingą, turbūt naudingą laiko strategiją/taisykles, kaip paskatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje, strategijos/taisyklių, kaip teikti informaciją gyventojams, sukūrimą, informacijos teikimą žiniasklaidai apie vietos įvykius ir sistemingus mažiausiai du kartus per metus vykstančius susirinkimus su visuomene. Daugumos apklaustųjų nuomone, svarbu gerinti internetines paslaugas savivaldybėje, o kaip nebūtina laiko tai, jog

tarybos nariai gautų sisteminių žinių apie piliečių dalyvavimą ir gautas žinias galėtų taikyti savo praktikoje, administracijos darbuotojų, atsakingų už piliečių dalyvavimo skatinimą, skyrimą.

Atsižvelgtina į tai, kad reikėtų atkreipti dėmesį į pasyvias grupes, konkrečiai į socialiai remtinus žmones.

Paaiškėjo, kad atsižvelgiant į daugumos nuomonę, galima teigti, kad Širvintų savivaldybėje funkcionuoja gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų rengimą, gyventojų įtraukimo į strateginių planų rengimo procesą ir gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą.

Taip pat atliekant tyrimą pavyko sužinoti, kad Širvintų savivaldybėje nėra rengiamos strategijos, skirtos skatinti piliečių dalyvavimą/ vietos demokratijos plėtojimą, nėra kuriamos vidinės taisyklės, kurios apibrėžtų, kaip skatinti piliečių dalyvavimą. Šiuo metu gyventojams yra sudarytos galimybės kreiptis tiesiogiai, raštu, telefonu, el. paštu, susitarti dėl susitikimo su specialistais ar savivaldybės vadovais; dalyvauti organizuojamuose teminiuose susitikimuose, diskusijose, renginiuose, internetinėje svetainėje (www.sirvintos.lt) nuolat vyksta apklausos, kuriose gyventojai gali pareikšti savo nuomonę balsuodami, galima komentuoti Širvintų rajono savivaldybės tarybos sprendimų projektus. Aktyvus piliečių dalyvavimas Širvintų rajono savivaldybei yra svarbus ir jis yra įtrauktas į įstatymų numatytus planavimo dokumentus. Šiuo metu veikla vykdoma vadovaujantis Širvintų rajono 2007-2013 metų strateginiu plėtros planu bei Širvintų rajono 2010-2012 metų strateginiu veiklos planu, kuriose yra numatytas piliečių dalyvavimo skatinimo klausimas.

Taip pat yra parengtas projektas „Elektroninės demokratijos priemonių plėtra Širvintų rajono savivaldybėje“, kurio vienas iš pagrindinių tikslų yra aktyvinti Širvintų rajono gyventojų dalyvavimą priimančiais sprendimais, siekti konstruktyvaus vietos valdžios bendravimo su gyventojais ir užtikrinti grįžtamąjį ryšį.

Paskutinis dalykas, kurį pavyko išsiaiškinti yra toks, kad dauguma iš visų apklaustųjų turi aukštąjį išsilavinimą arba jį neturėjęs, nes yra dar nebaigę mokslų.

IŠVADOS

Įvertinus išanalizuotą mokslinę literatūrą ir tyrimo rezultatus, galima pateikti tokias išvadas:

- 1) Atlikus teorinę demokratijos ir vietos savivaldos analizę, galima teigti, kad pagrindinis demokratijos ir vietos savivaldos bruožas yra piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese ir piliečiams suteikiama galimybė rinkti savo atstovus.
- 2) Išnagrinėjus decentralizuotos politikos teigiamus bruožus, galima teigti, kad decentralizuota politika sukuria ir suteikia galimybę sėkmingai plėtoti ir vystyti vietos savivaldą.
- 3) Ištyrus įstatyminę Lietuvos bazę demokratijos ir vietos savivaldos klausimais, galima teigti, kad yra sukurtos palankios sąlygos sėkmingai įgyvendinti ir plėtoti pagrindinius demokratijos principus.
- 4) Išanalizavus mokslinių straipsnių autorių nuomones, galima teigti, kad vietos savivalda susiduria su daugybe problemų, iš kurių pagrindines galima išskirti šias: atotrūkis tarp žmonių ir vietos valdžios, suvaržytos vietos savivaldos institucijų galios ir piliečių neįtraukimas į vietos reikalų tvarkymą.
- 5) Išanalizavus demokratijos ir vietos savivaldos teorinius aspektus, galima teigti, kad demokratinių principų įgyvendinimas priklauso nuo sistemingo vietos demokratijos instrumentų (piliečių įtraukimas, decentralizuota valdžia, teisės aktai, reglamentuojantys savivaldą ir demokratiją, valdžios rinkimai) naudojimo, kadangi be jų demokratija tiesiog neegzistuoja.
- 6) Tyrimu nustatyta, kad piliečių įtraukimas į politinius procesus yra labia sudėtingas procesas, tačiau kartu tai ir demokratijos varomoji jėga, nes savo pareigas, t. y. pilietines pareigas, suvokiantys piliečiai užtikrina šalies stabilumą ir tolimesnę demokratijos plėtrą.
- 7) Atlikus tyrimą, įrodyta pagrindinių vietos demokratijos instrumentų įtaka sėkmingam demokratijos formavimui.

SIŪLYMAI

Kadangi, atliekant tyrimą, iš pateiktų atsakymų, tapo aišku, kad administracija, visų apklaustųjų bendra nuomone, skatina piliečių dalyvavimą ir jų įtraukimą blogai, todėl jiems yra reikalingi motyvavimo ir piliečių dalyvavimo bei įtraukimo mokymai. Mokymus organizuoti ir būti už juos atsakingi turėtų savivaldybės politikai.

Politikams siūloma atsižvelgti į Europos Tarybos rekomendacijas ir padaryti atvirus savivaldos tarybos ir komitetų posėdžius bei apie jų dienotvarkes skelbti vietinėje spaudoje visada, nes tai užtikrins skaidrumą ir didins piliečių pasitikėjimą.

Atlikus tyrimą tapo aišku, kad piliečiai vietiniame visuomeniniame gyvenime praktiškai nedalyvauja, todėl pirmiausia sprendžiant šią problemą savivaldybės politikams, administracijos darbuotojams ir aktyviems piliečiams reikėtų pradėti nuo visų savivaldybės gyventojų supažindinimo su priimamais sprendimais, aktyviau informuojant juos apie tai vietinėje spaudoje, internetiniame puslapyje, ruošiant skrajutes ir pan. Taip pat prie viso šito savivaldybės politikai, administracijos darbuotojai ir aktyvūs piliečiai bent vieną kartą metuose turėtų susirinkti ir aptarti galimus ir jau atnešusius rezultatų piliečių įtraukimo į visuomeninį gyvenimą procesus.

Politikai savivaldybėje sistemingai vykstančiuose tarybos posėdžiuose turėtų aptarti svarbiausius žingsnius, skirtus plėtojant vietos savivaldą, bei priėti bendros nuomonės, kas yra svarbu, kas naudinga, o kas yra nebūtina.

LITERATŪRA

- 1) **Arnstein Sherry R.** A Ladder of Citizen Participation JAIP, Vol. 35, No. 4, July 1969, p. 216-224. - URL: <http://lithgow-schmidt.dk/sherry-arnstein/ladder-of-citizen-participation.html>
- 2) **Ashford N.** Laisvos visuomenės principai. – Vilnius: Aidai, 2003, p. 20 – 25. – ISBN 9955-445-64-5.
- 3) **Astrauskas A.** Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. Pirma dalis. Mokomasis leidinys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003, p. 8 – 24. – ISBN 9955-563-12-5.
- 4) **Astrauskas A. ir kt.** Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006, 213 – 216 p. – ISBN 9955-19-0221.
- 5) **Bernotienė M. ir kt.** Viešasis valdymas: Vadovėlis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 238 – 254. – ISBN 978-9955-19-185-8.
- 6) **Bytamas D., Boilas K.** Demokratija : klausimai ir atsakymai. – Klaipėda: Savivaldos problemų tyrimo centras, 1997, p. 12 – 41. – ISBN 5751-600-70-3.
- 7) **Dahl R. A.** Demokratija ir jos kritikai. – Vilnius : Amžius, 1994. - ISBN 9986430151.
- 8) **Denhardt R. B.** Viešųjų organizacijų teorijos. – Vilnius: Algarvė, 2001. – 248 p. – ISBN 9986- 856-68- X
- 9) **Domarkas V. Gineitienė D. ir kt.** Viešojo sektoriaus institucijų administravimas: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2002. – 205 p. – ISBN 9955-442-72-7.
- 10) **Domarkas V. Gineitienė D.** Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. – Kaunas Technologija, 2000, p. 9 – 17. – ISBN 9986-13-870-1.
- 11) **Gaebler T., Osborne D.** Reinventing Government, Reading, M: Addison – Wesley publishing company, Inc., 1992. – URL: <http://www.questia.com/PM.qst?a=o&d=97586952>
- 12) **Gutauskas A. ir kt.** Skaidrios savivaldos link: mokslinis- taikomasis leidinys.-Vilnius: Firidas, 2005, p. 46-48.
- 13) **Hood C. A** Public Management for All Seasons? Public Administration 1991, vol.69, Nr. 1, p. 4 – 5. – URL: <http://newdoc.nccu.edu.tw/teasylabus/110041265941/Hood%20NPM%201991.pdf>
- 14) **Jurkutė M., Šepetys N.** Demokratija Lietuvoje: pilietiškumas ir totalitarizmas XX amžiaus istorijos liūžuose: [straipsnių rinkinys] = Democracy in Lithuania / [į anglų kalbą vertė Bryan Patrick Bradley. - Vilnius : Naujasis židinys-Aidai, 2011. – 27 p. – ISBN 9786099505954.
- 15) **Laurinavičius A.** Bendruomenės ir teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas: mokomasis leidinys, parengtas pagal TEMPUS Phare projektą "Valstybės pareigūnų rengimas teisinės sistemos reformai Lietuvoje". – Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 2000. – 4 p. – ISBN 9986-518-95-4.

- 16) **Lazdynas R.** Savivalda. Filosofija, teorija, praktika. – Šiauliai, 2005. p. 35 – 44. – ISBN 9955- 522-72-0.
- 17) **Luobikienė I.** Sociologinių tyrimų metodika : mokomoji knyga. – Kaunas : Technologija, 2006. – 155 p. - ISBN 9955-251-22-0.
- 18) **Massey A.** ManagingthePublicSector. Aldershot: EdwardElgar, 1993, p. 7 – 8.
- 19) **Mačiulytė J., Ragauskas P.** Lietuvos savivalda: savarankiškos visuomenės link? – Vilnius: Versusaureus, 2007, p. 19 – 84. – ISBN 978-9955-34-023-2.
- 20) **Nefas S., Vaičiūnienė J.** Tyrimo vietos demokratija 2003. Ataskaita. – Vilnius: mokymo ir konsultavimo centras, 2003. p. 1 – 72. – ISBN 9955-454-67-9.
- 21) **Paulauskas S.** Demokratinė savivalda (kaip tobulinti Lietuvos valstybės valdymą). – Klaipėda, 2000. – 12 p. – ISBN 9986- 499-88-7.
- 22) **Petukienė E., Tijūnaitienė R.** Visuomenės dalyvavimas šiuolaikiniame viešajame valdyme. Naujoji viešoji vadyba: knyga. – Kaunas: Technologija, 2007. – p. 239. – ISBN 9789-955-252-59-7.
- 23) **Putnam R. D.** Kad demokratija veiktų/ Pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje. – Vilnius: Margi raštai, 2001, p. 119-123. – ISBN 9986- 09- 229- 9.
- 24) **Ragauskas P. ir kt.** Lietuvos valdžia: atvirumo link? Pilietinės visuomenės institutas; atsakingoji redaktorė Milda Bagdonaitė. – Vilnius: Versusaureus, 2009. p. 52 – 54. – ISBN 978-9955-34-228-1.
- 25) **Raipa A. ir kt.** Viešojo administravimo efektyvumas: monografija. – Kaunas: Technologija, 2004, p. 333 – 350. – ISBN 9955-09-095-2.
- 26) **Schumpeter J. A.** Kapitalizmas, socializmas ir demokratija. – Vilnius: Mintis, 1998, p. 276, 320 – 327. - ISBN 5417-007-83-8.
- 27) **Tidikis R.** Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2003, p. 355 – 565. – ISBN 99555632-26-5.
- 28) **Tocqueville A.** Apie demokratiją Amerikoje. I leidimas Prancūzijoje 1835 m. Vertimas į lietuvių kalbą. – Vilnius: Amžius, 1996. – ISBN 9986-430-45-3.
- 29) **Vidrinskaitė S. ir kt.** Viešojo sektoriaus institucijų administravimas: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2002, p. 96 – 128. – ISBN 9955-442-72-7.

Moksliniai straipsniai

- 1) **Astrauskas A.** Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais// Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011, Nr.2, p. 283 – 298. – ISSN- 1648-2603.

- 2) **Bakaveckas A.** Vietos savivaldos teisinės bazės plėtros problemos// Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, Nr.12, p. 104 – 110. – ISSN -1648-2603.
- 3) **Daugirdas V., Mačiulytė J.** Decentralizacija ir teritorinė savivalda Lietuvoje// Politologija.- Vilnius, 2006. p. 91 – 106. – ISSN 1392- 1681. - URL:
http://www.leidykla.vu.lt/fileadmin/Politologija/43/Vidmantas_Daugirdas__Jurgita_Maciulyte.pdf
- 4) **Gudelis D., Guogis A., Stasiukynas A.** Nevyriausybinų organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejuose Lietuvos savivaldybėse// Viešoji politika ir administravimas. – Vilnius Mykolo Romerio universitetas, 2007, Nr.22, p. 48 – 49. – ISSN- 1648-2603.
- 5) **Petukienė E., Tijūnaitienė R., Raipa A.** Visuomenės dalyvavimas: socialinio kapitalo, demokratijos ir racionalaus pasirinkimo teorijų apžvalga// Viešoji politika ir administravimas. –Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007, Nr.21, p. 87 – 95. – ISSN- 1648-2603.
- 6) **Šiliauskas S.** Pilietinės visuomenės ir pilietiškumo diskursai modernioje demokratijos refleksijoje, // Viešoji politika ir administravimas. –Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, Nr.11, p. 26 – 27. – ISSN- 1648-2603.

Interneto šaltiniai

- 1) **Europos Taryba.** <http://www.coe.int/aboutCoe/index.asp?page=quisommesnous&l=en> [žiūrėta 2012-02-05]
- 2) **Europos vietos savivaldos chartija.**
http://www.hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/EUROPOS_VIETOS_SAVIVALDOS_CHARTIJA.pdf
[žiūrėta 2012-01-22]
- 3) **Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija Taryba.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19841 [žiūrėta 2012-02-05]
- 4) **Gudelis D.** Ar reikalinga vietos demokratija. 2008-08-28. <http://dgudel.home.mruni.eu/?p=74>
[žiūrėta 2012-01-22]
- 5) **Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymas.**
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=311544 [žiūrėta 2012-01-22]
- 6) **Lietuvos Respublikos Konstitucija.** <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> [žiūrėta 2012-02-05]

- 7) **Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas.** http://www.istatymas.lt/istatymai/savivaldybiu_biudzetu_pajamu_nustatymo_metodikos_istatymas.htm [žiūrėta 2012-01-22]
- 8) **Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389911 [žiūrėta 2012-01-22]
- 9) **Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=369419 [žiūrėta 2012-01-22]
- 10) **Lietuvos Respublikos valstybės turto perdavimo savivaldybių nuosavybėn įstatymas.** http://www.istatymas.lt/istatymai/valstybes_turto_perdavimo_istatymas.htm [žiūrėta 2012-01-22]
- 11) **Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=245511 [žiūrėta 2012-01-22]
- 12) **Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas.** http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=240620 [žiūrėta 2012-01-22]
- 13) **Lituanistikos duomenų bazė.** http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=litli [žiūrėta 2012-02-10]
- 14) **Palubinskas A.** Savivalda – po centrinės valdžios galios padu. 2006-12-11. <http://www.lrytas.lt/?id=11658384971163597746&view=4> [žiūrėta 2012-01-22]
- 15) **Recommendation Rec (2001)19 of the Committee of Ministers to member states on the participation of citizens in local public life.** <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=245255&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383> [žiūrėta 2012-01-22]
- 16) **Socialinių terminų žodynas.** http://www.sec.lt/pages/zodynas/index_.html [žiūrėta 2012-01-22]
- 17) **Stancikas E. R.** Lietuvos demokratijos grimasos 2011-04-19. <http://www.slaptai.lt/gyvenimo-skandalai/4239-lietuvos-demokratijos-grimasos.html> [žiūrėta 2012-01-22]
- 18) **Tocqueville A. požiūris į demokratiją.** 2009-02-07. <http://www.d-teorija.lt/2009/02/alexis-de-tocquevilleio-pozioris-i.html> [žiūrėta 2012-01-22]
- 19) **Vietos savivaldos raida Lietuvoje.** <http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/index.php?lang=lt&gr=savivaldosraida&id=107>
- 20) **Visuotinė žmogaus teisių deklaracija.** http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lit.pdf [žiūrėta 2012-02-05]
- 21) **Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija.** http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/EBDFB6BB-2A0E-48D0-935F-3AFC0A961C7/0/LIT_CONV.pdf [žiūrėta 2012-02-05]

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Kavaliauskaitė J. Demokratija ir vietos savivalda / Širvintų savivaldybės atvejis / Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. S. Nefas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012. – 77 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotos demokratijos ir vietos savivaldos sampratos bei jų tarpusavio santykis, taip pat siekiama išsiaiškinti, kaip piliečių įtraukimas į visuomenės valdymą ir komunikavimas bei demokratinių principų taikymas vietos valdžiai padės plėtoti demokratiją. Pirmoje dalyje teoriniu aspektu analizuojamos demokratijos ir vietos savivaldos sampratos, įsigilinama į teisės aktus, reglamentuojančius vietos savivaldą ir demokratiją, aptariamos piliečių dalyvavimo vietos savivaldoje galimybių ribos ir priežastys, analizuojamos vietos savivaldos problemos Lietuvoje. Antroje dalyje atliekamas empirinis tyrimas ir analizuojamas vietos demokratijos vystymasis Širvintų savivaldybėje bei pateikiamos išvados.

Pagrindiniai žodžiai: demokratija, vietos savivalda, savivaldybė ir vietos demokratija.

Kavaliauskaitė J. Democracy and Local Self-Government/The Case of Širvintos Municipality / Master's Work in Public Administration. Supervisor assoc. doc. dr. S. Nefas. – Vilnius: Faculty of Management and Policy, Mykolas Romeris University, 2012. – 77 p.

ANOTATION

The present final Master's thesis analyzes the concepts of democracy and local self-government as well as their interrelationship. It also seeks to explore, how the involvement of citizens into public government and communication as well as application of democratic principles will help to develop democracy for local government. The first part analyzes the concepts of democracy and local self-government theoretically, goes deep into legal acts, regulating local self-government and democracy, causes of citizens involvement in local self-government, analyzes the development and problems of self-government in Lithuania in respect of democracy. Empirical research is carried out, development of local democracy in Širvintos Municipality is analyzed and conclusions are presented in the second part of thesis.

Key words: democracy, local government, municipality and local democracy.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Kavaliauskaitė J. Demokratija ir vietos savivalda / Širvintų savivaldybės atvejis / Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. S. Nefas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012. – 77 p.

SANTRAUKA

Demokratijos klausimas iškyla visais atvejais, kai kokiai nors žmonių grupei reikalinga priimti sprendimus. Tokia darbo tema pasirinkta neatsitiktinai, o atsižvelgus į situaciją Lietuvoje – kaip demokratinėje valstybėje.

Darbo aktualumas. Šis darbas aktualus vietos savivaldos politikams, atsakingiems už vietos valdymą, kadangi jie galės susipažinti, kokie instrumentai yra svarbūs ir reikalingi, norint sėkmingai taikyti pagrindinius demokratijos principus. Darbas taip pat reikšmingas savivaldos administracijos darbuotojams, nes jie prisideda prie demokratijos kūrimo ir sėkmingo demokratinių principų taikymo bei dalyvauja vietos valdyje ir jo kūrime. Pažymėtina, kad aktualus ir visiems kitiems piliečiams, kurie domisi savivalda, nes jie taipogi yra vietos demokratijos dalis, kuriai įtaką daro valdžios priimti sprendimai.

Darbo naujumas.¹⁰³ Demokratijai ir vietos savivaldai skiriama daug dėmesio, daug knygų ir mokslinių straipsnių yra parašyta šia tema. Demokratijos ir vietos savivaldos tema rašė: R. A. Dahl (1994), D. Bytamas ir K. Boilas (1997), R. D. Putnam (2001), V. Domarkas ir D. Gineitienė (2002), A. Raipa (2004), V. Daugirdas ir J. Mačiulytė (2006), E. Petukienė ir kt. (2007), P. Ragauskas (2009), V. Rubavičius (2010), A. Astrauskas (2011). Tačiau išanalizavus literatūrą demokratijos ir vietos savivaldos tema, pastebima, kad mokslinio darbo, kuriame būtų gilintasi konkrečiai tik į Širvintų savivaldybės vietos savivaldą ir atlikta detali šios savivaldybės analizė, iki šiol nėra.

Darbo tikslas - išanalizavus vietos savivaldos ir demokratijos sampratas, išnagrinėti, kaip piliečių įtraukimas į visuomenės valdymą, komunikavimas ir demokratinių principų taikymas padeda vietos valdžiai plėtoti demokratiją.

Darbo uždaviniai: išanalizuoti demokratijos ir vietos savivaldos sampratos turinį; įsigilinti į teisės aktus, reglamentuojančius vietos savivaldą ir demokratiją; išsiaiškinti piliečių dalyvavimo vietos

¹⁰³Lituanistikos duomenų bazė. *Prieiga per internetą:* http://aleph.library.lt/F?func=find-b-0&local_base=litli[žiūrėta 2012-02-10]

savivaldoje galimybių ribas ir priežastis bei pasyvumo galimybes; atlikus empirinį tyrimą Širvintų savivaldybėje, išanalizuoti vietos demokratijos vystymąsi.

Darbo problema. Demokratinį principų įgyvendinimas priklauso nuo sistemingo vietos demokratijos instrumentų naudojimo.

Darbo objektas – vietos savivaldybė.

Metodai. Darbe naudojama literatūros ir dokumentų analizė, kuri atliekama analizuojant pagrindinių demokratijos ir vietos savivaldos tyrinėtojų mintis. Pasirinktas būtent šis metodas problemai nagrinėti, nes remiantis šiuo metodu, bus galima išnagrinėti visumą, t. y. demokratiją, kurios pagrindiniai principai bus įgyvendinami sėkmingai, jeigu sistemingai bus naudojami smulkesni elementai, t. y. vietos demokratijos instrumentai, kuriuos atspindi darbo problema. Empiriniam tyrimui atlikti bus naudojama anketinė apklausa. Šis metodas, todėl kad jis leidžia išsiaiškinti ir įvertinti nagrinėjamos problemos mastą, aktualumą ir sužinoti respondentų požiūrius, nuomones bei pozicijas tokiu būdu atskleidžiant vietos demokratijos instrumentų egzistavimą savivaldybėje.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad Širvintų savivaldybėje gyventojams tikrai nėra suteikiamos galimybės visada lankytis vykstančiuose tiek savivaldos tarybos, tiek tarybos komitetų, tiek bendruomenių tarybos posėdžiuose. Taip pat išsiaiškinta, kad taryba ir bendruomenės taryba skatina piliečių dalyvavimą pakankamai, o administracija, visų apklaustųjų bendra nuomone, tai daro blogai. Ypatingas dėmesys, atsižvelgiant į tyrimo duomenis ir remiantis daugumo nuomone, turėtų būti skiriamas piliečių informavimui apie priimamus sprendimus savivaldybėje, nes daugumos apklaustųjų nuomone piliečiai apie priimamus sprendimus savivaldybėje žino blogai, o dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime netgi labai blogai. Taip pat reikėtų nepamiršti ir pasyvių gyventojų grupių, konkrečiai socialiai remtinų žmonių.

Magistro baigiamasis darbas užbaigiamas išvadomis ir siūlymais.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Kavaliauskaitė J. Democracy and Local Self-Government/The Case of Širvintos Municipality / Master's Work in Public Administration. Supervisor assoc. doc. dr. S. Nefas. – Vilnius: Faculty of Management and Policy, Mykolas Romeris University, 2012. – 77 p.

SUMMARY

The issue of democracy arises in all cases, when some group of people needs to make decisions. The present theme of thesis has been selected not by chance, but by considering the situation in Lithuania – as in democratic state.

Novelty of thesis. This paper is relevant for local self-government politicians, responsible for local government, since they will be able to familiarize and find out, what instruments are important and necessary, in order to apply the main democratic principles successfully. The present thesis is also significant for employees of self-government administration, since they contribute to democracy creation and successful application of democratic principles and are involved in local government and its development. It should be noted that this paper is also relevant for all other citizens, since they are a part of local democracy, which is influenced by decisions made by government.

Relevance of thesis. A great attention is paid on the subject of democracy, there are many books and articles written on this theme. The following authors have written about democracy: R. A. Dahl (1994), D. Bytamas ir K. Boilas (1997), R. D. Putnam (2001), V. Domarkas ir D. Gineitienė (2002), A. Raipa (2004), V. Daugirdas ir J. Mačiulytė (2006), E. Petukienė ir kt. (2007), P. Ragauskas (2009), V. Rubavičius (2010), A. Astrauskas (2011). However, there is no research paper, which would specifically explore only self-government of Širvintos Municipality and would perform a detail analysis of aforementioned municipality.

Objective of thesis – after exploring the concepts of self-government and democracy, to analyze, how involvement of citizens into public government and communication as well as application of democratic principles helps to develop democracy for local government.

Tasks of thesis: to analyze the content of concept of democracy and local self-government; to go deep into legal acts, regulating local self-government and democracy; to explore the limits of possibilities and causes as well as passivity of citizens involvement in local self-government, to analyze the development and problems of self-government in Lithuania in respect of democracy; to analyze the development of democracy after completing empirical research in Širvintos Municipality.

Problem of thesis. Implementation of democratic principles depends on systematic use of local democracy instruments.

Object of thesis – local municipality.

Methods. Literature and documents analysis is used in the present thesis. It is performed by analyzing the ideas of main democracy and local self-government researchers. The aforementioned method was selected for problem analysis, since it will allow examining the entirety, i.e., democracy, the main principles of which will be implemented successfully, if smaller elements, i.e., local democracy elements, which are reflected by problem of thesis, are used systematically. Questionnaire survey shall be employed for empirical research. This method allows exploring and assessing the extent, relevance of analyzed problem and knowing the views, opinions and positions of respondents, thus, revealing the existence of local democracy elements in municipality.

The research revealed that residents do not always have the possibility to attend the meetings of self-government council, council committees and community council of Širvintos Municipality. It also showed that the council and community council promotes the involvement sufficiently, while according to the most surveyed, administration is wrong at this. According to research data and opinion of majority, a special attention should be paid on informing the citizens about decisions made in municipality, since most of those surveyed stated that citizens know about decisions made in municipality badly and are involved in public life even very badly. The groups of passive residents, particularly - disadvantaged people, should also be remembered.

Finally, conclusions and recommendations are presented.

ANKETA SAVIVALDYBĖS POLITIKAMS

Tyrimas Vietos demokratija 2011

A. INFORMACIJA APIE VIETOS ATSTOVAVIMO DEMOKRATIJA

1. Per paskutinius rinkimus į savivaldybės tarybą piliečių dalyvavimo ir motyvavimo skatinimas savivaldybėje pasireiškė:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		Visiškai ne	Silpnai	Patenkina mai	Aktyviai	Labai aktyviai
a)	Vietos informavimo kampanija skirta rinkėjų aktyvumui padidinti	1	2	3	4	5
b)	Politinių partijų skirtingų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas	1	2	3	4	5
c)	Skirtingų politinių partijų rinkiminės agitacinės medžiagos pristatymas gyventojams į namus	1	2	3	4	5
d)	Savivaldybės atliekama gyventojų grupių nedalyvaujančių rinkimuose analizė	1	2	3	4	5
e)	Atviras ir aktyvus kandidatų parinkimo procesas	1	2	3	4	5
f)	Politinių partijų noras įtraukti visuomenę į kandidatų parinkimo procesą	1	2	3	4	5
g)	Politinių partijų veiksmai informuojant potencialius kandidatus apie tarybos narių rolę ir taip motyvuojant juos	1	2	3	4	5

B. PILIEČIŲ DALYVAVIMAS

2. Savivaldybėje per pastaruosius metus buvo naudojami šie piliečių dalyvavimo metodai:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Atviri diskusijų forumai tarp sprendimų priėmėjų ir piliečių	1	2	3
b)	Susitikimai su piliečiais specialioms klausimams aptarti	1	2	3
c)	Mero gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
d)	Administracijos direktoriaus gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
e)	Tarybos komitetų pirmininkų gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
f)	Administracijos vadovaujančių darbuotojų gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
g)	Peticijos	1	2	3

3. Ar posėdžiai atviri visuomenei:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Savivaldybės tarybos	1	2	3	4	5
b)	Tarybos komitetų	1	2	3	4	5
d)	Kita (įrašykite)	1	2	3	4	5

4. Ar šios žiniasklaidos priemonės naudojamos informuojant apie savivaldybės tarybos posėdžius?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Vietos spauda	1	2	3	4	5
b)	Vietos radijas	1	2	3	4	5
c)	Vietos televizija	1	2	3	4	5
d)	Tiesioginė vaizdo ir/ar garso transliacija iš posėdžio	1	2	3	4	5
e)	Vaizdo ir/ar garso transliacija internete	1	2	3	4	5

5. Ar šios žiniasklaidos priemonės naudojamos informuojant gyventojus apie savivaldybės tarybos komitetų posėdžius?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Vietos spauda	1	2	3	4	5
b)	Vietos radijas	1	2	3	4	5
c)	Vietos televizija	1	2	3	4	5
d)	Tiesioginė vaizdo ir/ar garso transliacija iš posėdžio	1	2	3	4	5
e)	Vaizdo ir/ar garso transliacija internete	1	2	3	4	5

6. Ar vartotojų atstovai yra kviečiami ar skiriami į valdymo struktūras šiose savivaldybių įstaigose ir įmonėse?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Savivaldybių įmonėse	1	2	3
b)	Mokyklose	1	2	3
c)	Sveikatos priežiūros įstaigose	1	2	3
d)	Socialinės rūpybos įstaigose	1	2	3

7. Ar vartotojų atstovai yra kviečiami ar skiriami į valdymo struktūras šiose savivaldybių įstaigose ir įmonėse?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Savivaldybių įmonėse	1	2	3
b)	Mokyklose	1	2	3
c)	Sveikatos priežiūros įstaigose	1	2	3
d)	Socialinės rūpybos įstaigose	1	2	3
e)	Kitose organizacijose, _____ <i>Nurodykite kokiose?</i> _____ _____	1	2	3

8. Kokie apklausos metodai naudojami Jūsų savivaldybėje apklausiant gyventojus?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		NE	TAIP	NEŽINAU	kokiose paslaugų srityse/organizacijose?
a)	Gyventojų atsiliepimų dėžutės	1	2	3	<i>Nurodykite kur konkrečiai</i> 1) 2)
b)	Atsiliepimų linija (telefonu)	1	2	3	1) 2)
c)	Atsiliepimų anketa	1	2	3	1) 2)
d)	Paslaugų vartotojų taryba	1	2	3	1) 2)
e)	Paslaugų kokybės tyrimas	1	2	3	1) 2)
f)	Atsiliepimai savivaldybės interneto puslapyje	1	2	3	1) 2)

9. Kokiomis informacinėmis priemonėmis Jūs naudojotės per pastarąją kadenciją?

		Informacijai apie savivaldybę platinti	Informacijai susijusiai su bendruomenėmis platinti
a)	Savivaldybių puslapiams vietos ar regioninėje spaudoje	1	2
b)	Savivaldybės leidžiamu informaciniu laikraščiu	1	2
c)	Informaciniais lapeliais išplatintais gyventojams	1	2
d)	Savivaldybės internetiniu puslapiu	1	2
e)	Vietos radijumi/TV	1	2
f)	Bendraisiais informaciniais susirinkimais	1	2
g)	Diskusijų susirinkimais vietos bendruomenėse	1	2
h)	Informacijos centrais, bibliotekomis, mokyklomis ir pan.	1	2
i)	Bendruomenių klubais, gyventojų bendrijomis	1	2
j)	Informaciniais savivaldybės stendais, informacinėmis lentomis parduotuvėse ir pan.		

10. Ar per pastaruosius metus, prieš priimant svarbų sprendimą, Jūsų savivaldybėje buvo išsiaiškinta gyventojų nuomonė? **Pastaba: kai surašysite sprendimus, pažymėkite (apibraukite) vieną, kuris Jums atrodo svarbiausias.**

1) NE	2) TAIP	Nurodyti prieš kokius sprendimus

11. Kokius metodus Jūs naudojate, norėdami išsiaiškinti gyventojų nuomonę?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		NE	TAIP
a)	Savivaldybių tarybų narių išvykos į probleminę vietą	1	2
b)	Susitikimai su gyventojais	1	2
c)	Konsultacijos telefonu	1	2
d)	Gyventojų anketavimas	1	2
e)	Atsiliepimai interneto puslapyje	1	2
f)	Diskusijos internete	1	2
g)	Gyventojų interviu	1	2
h)	Specializuoti susirinkimai su gyventojais (pvz. teritorijų planavimo ir pan.)	1	2
i)	Seminarai (darbas grupėse) kuriant savivaldybės plėtojimo strategiją	1	2
j)	Vietos gyventojų apklausa	1	2

12. Kokie trys patys svarbiausi būdai, kuriais gali pasinaudoti gyventojai Jūsų savivaldybėje, norėdami pareikšti savo nuomonę administracijos darbuotojams ir tarybos nariams?

a)

b)

13. Mūsų savivaldybė skatina aktyvų piliečių dalyvavimą vietiniame visuomeniniame gyvenime.

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - laba gerai iki 1 labai blogai).

		Labai gerai	Gerai	Pakankamai	Blogai	Labai blogai
a)	Taryba	5	4	3	2	1
b)	Administracija	5	4	3	2	1
c)	Bendruomenės tarybos	5	4	3	2	1

14. Mūsų savivaldybėje piliečiai/gyventojai:

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - labai gerai iki 1 labai blogai).

		Labai gerai	Gerai	Pakankamai	Blogai	Labai blogai
a)	Žino, kokie sprendimai priimami savivaldybėje	5	4	3	2	1
b)	Tiesiogiai dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime	5	4	3	2	1

15. Plėtojant vietos savivaldą mūsų savivaldybėje daromi žingsniai:

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - labai gerai iki 1 labai blogai).

		Labai svarbu	Svarbu	Naudinga	Turbūt naudinga	Nebūtina
a)	Yra strategija/taisyklės kaip skatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje	5	4	3	2	1
b)	Yra strategija/taisyklės kaip teikti informaciją gyventojams	5	4	3	2	1
c)	Yra atsakingi darbuotojai administracijoje piliečių dalyvavimui skatinti	5	4	3	2	1
d)	Vyksta Tarybos narių mokymas apie piliečių dalyvavimą	5	4	3	2	1
e)	Vyksta sistemingi (mažiausiai du sykius į metus) susirinkimai su visuomene	5	4	3	2	1
f)	Nuolat teikiama informacija apie vietos įvykius žiniasklaidai	5	4	3	2	1
g)	Vyksta internetinių paslaugų savivaldybėje gerinimas	5	4	3	2	1
i)	Vartotojų atstovai skiriami į savivaldybių paslaugų tiekimo įmonių valdymo organus.	5	4	3	2	1
h)	Vyksta teikiamų paslaugų alternatyvų išaiškinimas piliečiams	5	4	3	2	1
k)	Vyksta politikų diskusijos dėl pasyvių gyventojų grupių tiesioginio dalyvavimo galimybių didinimo.	5	4	3	2	1

C. PASYVIOS GYVENTOJŲ GRUPĖS

16. Baikite teiginį: savivaldybėje šios grupės nedalyvauja/neaktyviai dalyvauja vietos sprendimų priėmimo ir valdymo procese:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		Netiesa	Labiau ne, nei taip	Nežinau	Labiau taip nei ne	Tiesa
a)	Moterys yra pasyvesnės	1	2	3	4	5
b)	Jaunimas ir vaikai yra pasyvesni	1	2	3	4	5
c)	Socialiai remtini žmonės yra pasyvesni	1	2	3	4	5
e)	Kaimo žmonės yra pasyvesni	1	2	3	4	5
f)	Visi gyventojai yra pasyvūs	1	2	3	4	5

D. STRATEGINIS PLANAVIMAS IR VIETOS DEMOKRATIJA

17. Ar savivaldybėje funkcionuoja:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų rengimą	1	2	3
b)	Gyventojų įtraukimo į strateginių planų rengimo procesą sistemą	1	2	3
c)	Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą	1	2	3

18. Jei į bent vieną 23 klausimo dalį atsakėte TAIP, prašome nurodyti bent tris metodus, kokius Jūsų savivaldybė naudojo/(-a) įtraukdama piliečius į strateginio planavimo procesą:

- a)
- b)

E. PAPILDOMA INFORMACIJA

19. Jei norite pasidalinti savo vietos patirtimi ar papildomai pakomentuoti apie Jūsų savivaldybės galimybes stiprinti vietos demokratiją

20. Klausimai apie respondentą.

1. Išsilavinimas	☐ pradinis, ☐ vidurinis, ☐ nebaigtas aukštasis, ☐ aukštasis
2. Pareigos	☐ politikas, ☐ administracijos darbuotojas, ☐ aktyvus pilietis

Dėkojame už atsakymus ir kad radote laiko!

Tyrimą atlieka KTU Viešojo administravimo katedros ir MRU Viešojo administravimo katedros mokslininkai bei studentė Jurgita Kavaliauskaitė. Tyrimo koordinatorius doc. dr. Saulius Nefassaunef@mrui.lt, 8 687 35228

ANKETA SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJOS DARBUOTOJAMS

Tyrimas Vietos demokratija 2011

A. INFORMACIJA APIE VIETOS ATSTOVAVIMO DEMOKRATIJA

1. Per paskutinius rinkimus į savivaldybės tarybą piliečių dalyvavimo ir motyvavimo skatinimas savivaldybėje pasireiškė:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		Visiškai ne	Silpnai	Patenkinamai	Aktyviai	Labai aktyviai
a)	Vietos informavimo kampanija skirta rinkėjų aktyvumui padidinti	1	2	3	4	5
b)	Politinių partijų skirtingų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas	1	2	3	4	5
c)	Skirtingų politinių partijų rinkiminės agitacinės medžiagos pristatymas gyventojams į namus	1	2	3	4	5
d)	Savivaldybės atliekama gyventojų grupių nedalyvaujančių rinkimuose analizė	1	2	3	4	5
e)	Atviras ir aktyvus kandidatų parinkimo procesas	1	2	3	4	5
f)	Politinių partijų noras įtraukti visuomenę į kandidatų parinkimo procesą	1	2	3	4	5
g)	Politinių partijų veiksmai informuojant potencialius kandidatus apie tarybos narių rolę ir taip motyvuojant juos	1	2	3	4	5
h)	Kita (įrašykite)	1	2	3	4	5

B. PILIEČIŲ DALYVAVIMAS

2. Savivaldybėje per pastaruosius metus buvo naudojami šie piliečių dalyvavimo metodai:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Atviri diskusijų forumai tarp sprendimų priėmėjų ir piliečių	1	2	3
b)	Susitikimai su piliečiais specialioms klausimams aptarti	1	2	3
c)	Mero gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
d)	Administracijos direktoriaus gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
e)	Tarybos komitetų pirmininkų gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
f)	Administracijos vadovaujančių darbuotojų gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
g)	Peticijos	1	2	3

3. Ar posėdžiai atviri visuomenei:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Savivaldybės tarybos	1	2	3	4	5
b)	Tarybos komitetų	1	2	3	4	5
d)	Kita (įrašykite)	1	2	3	4	5

4. Ar šios žiniasklaidos priemonės naudojamos informuojant apie savivaldybės tarybos posėdžius?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Vietos spauda	1	2	3	4	5
b)	Vietos radijas	1	2	3	4	5
c)	Vietos televizija	1	2	3	4	5
d)	Tiesioginė vaizdo ir/ar garso transliacija iš posėdžio	1	2	3	4	5
e)	Vaizdo ir/ar garso transliacija internete	1	2	3	4	5

16. Ar šios žiniasklaidos priemonės naudojamos informuojant gyventojus apie savivaldybės tarybos komitetų posėdžius?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Vietos spauda	1	2	3	4	5
b)	Vietos radijas	1	2	3	4	5
c)	Vietos televizija	1	2	3	4	5
d)	Tiesioginė vaizdo ir/ar garso transliacija iš posėdžio	1	2	3	4	5
e)	Vaizdo ir/ar garso transliacija internete	1	2	3	4	5

6. Ar vartotojų atstovai ir kviečiami ir skiriami į valdymo struktūras šios savivaldybių įstaigose ir įmonėse?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Savivaldybių įmonėse	1	2	3
b)	Mokyklose	1	2	3
c)	Sveikatos priežiūros įstaigose	1	2	3
d)	Socialinės rūpybos įstaigose	1	2	3

7. Ar vartotojų atstovai yra kviečiami ar skiriami į valdymo struktūras šiose savivaldybių įstaigose ir įmonėse?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Savivaldybių įmonėse	1	2	3
b)	Mokyklose	1	2	3
c)	Sveikatos priežiūros įstaigose	1	2	3
d)	Socialinės rūpybos įstaigose	1	2	3

8. Kokie apklausos metodai naudojami Jūsų savivaldybėje apklausiant gyventojus?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		NE	TAIP	NEŽINAU	kokiose paslaugų srityse/organizacijose?
a)	Gyventojų atsiliėpimų dėžutės	1	2	3	Nurodykite kur konkrečiai 1) 2)
b)	Atsiliėpimų linija (telefonu)	1	2	3	1) 2)
c)	Atsiliėpimų anketa	1	2	3	1) 2)
d)	Paslaugų vartotojų taryba	1	2	3	1) 2)
e)	Paslaugų kokybės tyrimas	1	2	3	1) 2)
f)	Atsiliėpimai savivaldybės interneto puslapyje	1	2	3	1) 2)

9. Ar per pastaruosius metus, prieš priimant svarbų sprendimą, Jūsų savivaldybėje buvo išsiaiškinta gyventojų nuomonė?

Pastaba: kai surašysite sprendimus, pažymėkite (apibraukite) vieną, kuris Jums atrodo svarbiausias.

1) NE	2) TAIP	Nurodyti prieš kokius sprendimus

10. Kokius metodus Jūs naudojate, norėdami išsiaiškinti gyventojų nuomonę?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		NE	TAIP
a)	Susitikimai su gyventojais	1	2
b)	Konsultacijos telefonu	1	2
c)	Gyventojų anketavimas	1	2
d)	Atsiliepimai interneto puslapyje	1	2
e)	Diskusijos internete	1	2
f)	Gyventojų interviu	1	2
g)	Specializuoti susirinkimai su gyventojais (pvz. teritorijų planavimo ir pan.)	1	2
h)	Seminarai (darbas grupėse) kuriant savivaldybės plėtojimo strategiją	1	2
i)	Vietos gyventojų apklausa	1	2
k)	Kita (įrašykite skyrelyje TAIP)		

11. Kokie trys patys svarbiausi būdai, kuriais gali pasinaudoti gyventojai Jūsų savivaldybėje, norėdami pareikšti savo nuomonę administracijos darbuotojams ir tarybos nariams?

a)

b)

12. Mūsų savivaldybė skatina aktyvų piliečių dalyvavimą vietiniame visuomeniniame gyvenime.

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - labai gerai iki 1 labai blogai)

		Labai gerai	Gerai	Pakankamai	Blogai	Labai blogai
a)	Taryba	5	4	3	2	1
b)	Administracija	5	4	3	2	1
c)	Bendruomenės tarybos	5	4	3	2	1

13. Mūsų savivaldybėje piliečiai/gyventojai

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - labai gerai iki 1 labai blogai).

		Labai gerai	Gerai	Pakankamai	Blogai	Labai blogai
a)	Žino, kokie sprendimai priimami savivaldybėje	5	4	3	2	1
b)	Tiesiogiai dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime	5	4	3	2	1

14. Plėtojant vietos savivaldą mūsų savivaldybėje daromi žingsniai:

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - labai gerai iki 1 labai blogai).

		Labai svarbu	Svarbu	Naudinga	Turbūt naudinga	Nebūtina
a)	Yra strategija/taisyklės kaip skatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje	5	4	3	2	1
b)	Yra strategija/taisyklės kaip teikti informaciją gyventojams	5	4	3	2	1
c)	Yra atsakingi darbuotojai administracijoje piliečių dalyvavimui skatinti	5	4	3	2	1
d)	Vyksta Tarybos narių mokymas apie piliečių dalyvavimą	5	4	3	2	1
e)	Vyksta sistemingi (mažiausiai du sykius į metus) susirinkimai su visuomene	5	4	3	2	1
f)	Nuolat teikiama informacija apie vietos įvykius žiniasklaidai	5	4	3	2	1
g)	Vyksta internetinių paslaugų savivaldybėje gerinimas	5	4	3	2	1
i)	<i>Vartotojų atstovai skiriami į savivaldybių paslaugų tiekimo įmonių valdymo organus.</i>	5	4	3	2	1
h)	Vyksta teikiamų paslaugų alternatyvų išaiškinimas piliečiams	5	4	3	2	1
k)	Vyksta politikų diskusijos dėl pasyvių gyventojų grupių tiesioginio dalyvavimo galimybių didinimo.	5	4	3	2	1

C. PASYVIOS GYVENTOJŲ GRUPĖS

15. Įvertinkite teiginį: Savivaldybėje šios grupės nedalyvauja/neaktyviai dalyvauja vietos sprendimų priėmimo ir valdymo procese:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		Netiesa	Labiau ne, nei taip	Nežinau	Labiau taip nei ne	Tiesa
a)	Moterys yra pasyvesnės	1	2	3	4	5
b)	Jaunimas ir vaikai yra pasyvesni	1	2	3	4	5
c)	Socialiai remtini žmonės yra pasyvesni	1	2	3	4	5
e)	Kaimo žmonės yra pasyvesni	1	2	3	4	5
f)	Visi gyventojai yra pasyvūs	1	2	3	4	5

D. STRATEGINIS PLANAVIMAS IR VIETOS DEMOKRATIJA

16. Ar savivaldybėje funkcionuoja:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų rengimą	1	2	3
b)	Gyventojų įtraukimo į strateginių planų rengimo procesą sistemą	1	2	3
c)	Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą	1	2	3

17. Jei į 22 klausimo kurią nors dalį atsakėte TAIP, prašome nurodyti bent tris metodus, kokius Jūsų savivaldybė naudojo/(-a) įtraukdama piliečius į strateginio planavimo procesą:

a)

b)

E. PAPILDOMA INFORMACIJA

18. Jei norite pasidalinti savo vietos patirtimi ar papildomai pakomentuoti apie Jūsų savivaldybės galimybes stiprinti vietos demokratiją

19. Klausimai apie respondentą.

1. Išsilavinimas	☐ pradinis, ☐ vidurinis, ☐ nebaigtas aukštasis, ☐ aukštasis
2. Pareigos	☐ politikas, ☐ administracijos darbuotojas, ☐ aktyvus pilietis

Dėkojame už atsakymus irk ad radote laiko!

Tyrimą atlieka KTU Viešojo administravimo katedros ir MRU Viešojo administravimo katedros mokslininkai bei studentė Jurgita Kavaliauskaitė. Tyrimo koordinatorius doc. dr. Saulius Nefassaunef@mrni.lt, 8 687 35228

ANKETA SAVIVALDYBĖS AKTYVIEMS PILIEČIAMS

Tyrimas Vietos demokratija 2009

A. INFORMACIJA APIE VIETOS ATSTOVAVIMO DEMOKRATIJA

1. Per paskutinius rinkimus į savivaldybės tarybą piliečių dalyvavimo ir motyvavimo skatinimas savivaldybėje pasireiškė:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		Visiškai ne	Silpnai	Patenkinamai	Aktyviai	Labai aktyviai
a)	Vietos informavimo kampanija skirta rinkėjų aktyvumui padidinti	1	2	3	4	5
b)	Politinių partijų skirtingų savivaldybės plėtojimo strategijų pristatymas	1	2	3	4	5
c)	Skirtingų politinių partijų rinkiminės agitacinės medžiagos pristatymas gyventojams į namus	1	2	3	4	5
d)	Savivaldybės atliekama gyventojų grupių nedalyvaujančių rinkimuose analizė	1	2	3	4	5
e)	Atviras ir aktyvus kandidatų parinkimo procesas	1	2	3	4	5
f)	Politinių partijų noras įtraukti visuomenę į kandidatų parinkimo procesą	1	2	3	4	5
g)	Politinių partijų veiksmai informuojant potencialius kandidatus apie tarybos narių rolę ir taip motyvuojant juos	1	2	3	4	5
h)	Kita (įrašykite)	1	2	3	4	5

B. PILIEČIŲ DALYVAVIMAS

2. Savivaldybėje per pastaruosius metus buvo naudojami šie piliečių dalyvavimo metodai:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

NE

TAIP NEŽINAU

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Atviri diskusijų forumai tarp sprendimų priėmėjų ir piliečių	1	2	3
b)	Susitikimai su piliečiais specialioms klausimams aptarti	1	2	3
c)	Mero gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
d)	Administracijos direktoriaus gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
e)	Tarybos komitetų pirmininkų gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
f)	Administracijos vadovaujančių darbuotojų gyventojų priėmimo valandos	1	2	3
g)	Peticijos	1	2	3
h)	Kita (įrašykite prie TAIP)			

3. Ar posėdžiai atviri visuomenei:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Savivaldybės tarybos	1	2	3	4	5
b)	Tarybos komitetų	1	2	3	4	5
d)	Kita (įrašykite)	1	2	3	4	5

4. Ar šios žiniasklaidos priemonės naudojamos informuojant apie savivaldybės tarybos posėdžius?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Vietos spauda	1	2	3	4	5
b)	Vietos radijas	1	2	3	4	5
c)	Vietos televizija	1	2	3	4	5
d)	Tiesioginė vaizdo ir/ar garso transliacija iš posėdžio	1	2	3	4	5
e)	Vaizdo ir/ar garso transliacija internete	1	2	3	4	5

5. Ar šios žiniasklaidos priemonės naudojamos informuojant gyventojus apie savivaldybės tarybos komitetų posėdžius?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		Niekada	Labai retai	Kartais	Gan dažnai	Visada
a)	Vietos spauda	1	2	3	4	5
b)	Vietos radijas	1	2	3	4	5
c)	Vietos televizija	1	2	3	4	5
d)	Tiesioginė vaizdo ir/ar garso transliacija iš posėdžio	1	2	3	4	5
e)	Vaizdo ir/ar garso transliacija internete	1	2	3	4	5

6. Ar su savivaldybės tarybos posėdžių darbotvarkėmis piliečiai supažindinami iš anksto skelbiant jas:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Vietos spaudoje	1	2	3
b)	Viešosiose patalpose (savivaldybėje, bibliotekoje ir pan.)	1	2	3
c)	Skelbimų lentose	1	2	3
d)	Elektroninių duomenų tinkluose (internetu)	1	2	3

7. Ar vartotojų atstovai yra kviečiami ar skiriami į valdymo struktūras šiose savivaldybių įstaigose ir įmonėse?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus:

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Savivaldybių įmonėse	1	2	3
b)	Mokyklose	1	2	3
c)	Sveikatos priežiūros įstaigose	1	2	3
d)	Socialinės rūpybos įstaigose	1	2	3
e)	Kitose organizacijose, _____ <i>Nurodykite kokiose?</i> _____ _____	1	2	3

8. Kokie apklausos metodai naudojami Jūsų savivaldybėje apklausiant gyventojus?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		NE	TAIP	NEŽINAU	kokiose paslaugų srityse/organizacijose?
a)	Gyventojų atsiliepimų dėžutės	1	2	3	<i>Nurodykite kur konkrečiai</i> 1) 2)
b)	Atsiliepimų linija (telefonu)	1	2	3	1) 2)
c)	Atsiliepimų anketa	1	2	3	1) 2)
d)	Paslaugų vartotojų taryba	1	2	3	1) 2)
e)	Paslaugų kokybės tyrimas	1	2	3	1) 2)
f)	Atsiliepimai savivaldybės interneto puslapyje	1	2	3	1) 2)
g)	Kiti metodai, _____	1	2	3	1) 2)

9. Ar per pastaruosius metus, prieš priimant svarbų sprendimą, Jūsų savivaldybėje buvo išsiaiškinta gyventojų nuomonė? **Pastaba: kai surašysite sprendimus, pažymėkite (apibraukite) vieną, kuris Jums atrodo svarbiausias.**

1) NE	2) TAIP	<i>Nurodyti prieš kokius sprendimus</i>

10. Kokius metodus Jūsų politikai ir administracijos darbuotojai naudoja norėdami išsiaiškinti gyventojų nuomonę?

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Savivaldybių tarybų narių išvykos į probleminę vietą	1	2	3
b)	Susitikimai su gyventojais	1	2	3
c)	Konsultacijos telefonu	1	2	3
d)	Gyventojų anketavimas	1	2	3
e)	Atsiliepimai interneto puslapyje	1	2	3
f)	Diskusijos internete	1	2	3
g)	Gyventojų interviu	1	2	3
h)	Specializuoti susirinkimai su gyventojais (pvz. teritorijų planavimo ir pan.)	1	2	3
i)	Seminarai (darbas grupėse) kuriant savivaldybės plėtojimo strategiją	1	2	3
j)	Vietos gyventojų apklausa	1	2	3
k)	Kita (įrašykite skyrelyje TAIP)			

11. Kokie trys patys svarbiausi būdai, kuriais gali pasinaudoti gyventojai Jūsų savivaldybėje, norėdami pareikšti savo nuomonę administracijos darbuotojams ir tarybos nariams?

a)

b)

12. Mūsų savivaldybė skatina aktyvų piliečių dalyvavimą vietiniame visuomeniniame gyvenime.

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - laba gerai iki 1 labai blogai).

		Labai gerai	Gerai	Pakankamai	Blogai	Labai blogai
a)	Taryba	5	4	3	2	1
b)	Administracija	5	4	3	2	1
c)	Bendruomenės tarybos	5	4	3	2	1

13. Mūsų savivaldybėje piliečiai/gyventojai

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - laba gerai iki 1 labai blogai).

		Labai gerai	Gerai	Pakankamai	Blogai	Labai blogai
a)	Žino, kokie sprendimai priimami savivaldybėje	5	4	3	2	1
b)	Tiesiogiai dalyvauja vietiniame visuomeniniame gyvenime	5	4	3	2	1

14. Plėtojant vietos savivaldą mūsų savivaldybėje daromi žingsniai:

(Įvertinkite teiginius skalėje nuo 5 - labai gerai iki 1 labai blogai).

		Labai svarbu	Svarbu	Naudinga	Turbūt naudinga	Nebūtina
a)	Yra strategija/taisyklės kaip skatinti piliečių dalyvavimą vietos demokratijoje	5	4	3	2	1
b)	Yra strategija/taisyklės kaip teikti informaciją gyventojams	5	4	3	2	1
c)	Yra atsakingi darbuotojai administracijoje piliečių dalyvavimui skatinti	5	4	3	2	1
d)	Vyksta Tarybos narių mokymas apie piliečių dalyvavimą	5	4	3	2	1
e)	Vyksta sistemingi (mažiausiai du sykius į metus) susirinkimai su visuomene	5	4	3	2	1
f)	Nuolat teikiama informacija apie vietos įvykius žiniasklaidai	5	4	3	2	1
g)	Vyksta internetinių paslaugų savivaldybėje gerinimas	5	4	3	2	1
i)	<i>Vartotojų atstovai skiriami į savivaldybių paslaugų tiekimo įmonių valdymo organus.</i>	5	4	3	2	1
h)	Vyksta teikiamų paslaugų alternatyvų išaiškinimas piliečiams	5	4	3	2	1
k)	Vyksta politikų diskusijos dėl pasyvių gyventojų grupių tiesioginio dalyvavimo galimybių didinimo.	5	4	3	2	1

C.PASYVIOS GYVENTOJŲ GRUPĖS

15.Įvertinkite teiginį: Savivaldybėje šios grupės nedalyvauja/neaktyviai dalyvauja vietos sprendimų priėmimo ir valdymo procese:

Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus

		Netiesa	Labiau ne, nei taip	Nežinau	Labiau taip nei ne	Tiesa
a)	Moterys yra pasyvesnės	1	2	3	4	5
b)	Jaunimas ir vaikai yra pasyvesni	1	2	3	4	5
c)	Socialiai remtini žmonės yra pasyvesni	1	2	3	4	5
e)	Kaimo žmonės yra pasyvesni	1	2	3	4	5
f)	Visi gyventojai yra pasyvūs	1	2	3	4	5

D. STRATEGINIS PLANAVIMAS IR VIETOS DEMOKRATIJA

16. Ar savivaldybėje funkcionuoja:

<i>Apibraukite Jūsų savivaldybei tinkančius atsakymus</i>		NE	TAIP	NEŽINAU
a)	Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų rengimą	1	2	3
b)	Gyventojų įtraukimo į strateginių planų rengimo procesą sistemą	1	2	3
c)	Gyventojų informavimo sistema apie strateginių planų įgyvendinimą	1	2	3

17. Jei į 22 klausimo kurią nors dalį atsakėte TAIP, prašome nurodyti bent tris metodus, kokius Jūsų savivaldybė naudojo/(-a) įtraukdama piliečius į strateginio planavimo procesą:

- a)
- b)
- c)

E. PAPILDOMA INFORMACIJA

18.Jei norite pasidalinti savo vietos patirtimi ar papildomai pakomentuoti apie Jūsų savivaldybės galimybes stiprinti vietos demokratiją

19. Klausimai apie respondentą.

1. Išsilavinimas	☐ pradinis, ☐ vidurinis, ☐ nebaigtas aukštasis, ☐ aukštasis
2. Pareigos	☐ politikas, ☐ administracijos darbuotojas, ☐ aktyvus pilietis

Dėkojame už atsakymus ir rastą laiką!

Tyrimą atlieka KTU Viešojo administravimo katedros ir MRU Viešojo administravimo katedros mokslininkai bei studentė Jurgita Kavaliauskaitė. Tyrimo koordinatorius doc. dr. Saulius Nefassaunef@mruni.lt, 8 687 35228

Jurgita Kavaliauskaitė

El. pašto adresas: kavaliauskaite.jurgita@gmail.com

Magistro darbas baigtas 2012 03 12